

CULTURA 613

Fundația Culturală Augustin Buzura

www.revistacultura.ro

6/20

Câmpuri de expertiză

Remus Ioan Ștefureac, Remus Pricopie, Liviu Voinea, Valentin Filip, Tudor Vlad, Ian J. Brzezinski, Cătălin Raiu, Iulia Motoc, Sorin Ducaru, Edward N. Luttwak

Despre spectacol în anul distanțării

Tudor Giurgiu: „Multe disfuncții vin din faptul că sistemul este făcut pentru păstrarea unor instituții așa cum sunt de ani de zile.”

Tensiuni intelectuale în semiperiferia românească

CULTURA

Fundația Culturală Augustin Buzura

Publicație editată de

Fundația Culturală
Augustin Buzura

Președinte:
ANAMARIA MAIOR-BUZURA

Redacția

Coordonator editorial:
NICU ILIE

Editori:
DANA BUZURA-GAGNIUC
CARMEN CORBU
AURELIAN GIUGĂL
CRISTINA RUSIECKI
CLAUDIU SFIRSCHI-LĂUDAT
ANA-MARIA VULPESCU
YIGRU ZELTIL

Machetare:
VIZUAL GRAFICANTE PUNCT RO

Adresa:
STRADA ION CREANGĂ, NR. 15-17,
SECTOR 5, BUCUREȘTI

E-mail:
cultura@augustinbuzura.org

ISSN 2285 – 5629
ISSN-L 1584 – 2894

Revista CULTURA
promovează, în spiritul dialogului cultural,
diversitatea de opinii. Responsabilitatea
afirmațiilor făcute în cuprinsul articolelor aparține
fiecărui autor, iar punctele de vedere exprimate
nu reprezintă în mod necesar viziunea redacției.

sumar

editorial

Remus Ioan Ștefureac / Presa de calitate,
știrile false și nevoia de repere / pag. 5

câmpuri de expertiză

Remus Pricopie / Idealuri, interese,
(dez)echilibre politice și fuga elitelor / pag. 8

Liviu Voinea / Prima linie de apărare a
economii emergente / pag. 12

Valentin Filip / Covid-19 și apărarea europenilor /
pag. 14

Tudor Vlad / Mass-media în vreme de ciumă /
pag. 20

Ian J. Brzezinski / Inițiativa celor Trei Mări. O
investiție în beneficiul României și al regiunii /
pag. 24

Cătălin Raiu / Diplomația libertății religioase /
pag. 26

Iulia Motoc / Covid -19 și drepturile animalelor
în antropocen / pag. 30

Sorin Ducaru / Goana după „aur cosmic” / pag.
32

Edward N. Luttwak / Banat / pag. 38

teme în dezbatere

Despre spectacol în anul distanțării: îngrijorări,
replieri, inovații / Dosar coordonat de Corina
Taraș-Lungu / PP. 41-65 /

Tudor Giurgiu: „Multe disfuncții vin din faptul că sistemul este
făcut, de fapt, pentru păstrarea unor instituții așa cum sunt
de ani de zile.” / Aura Corbeanu: „Anul cultural este afectat
tât cât îl lăsăm noi să fie” / Andrei Tănăsescu: „Situația era
oricum extrem de precară în sectorul cultural și înaintea
pandemiei” / Vlad Drăgulescu: „50 de artiști din 28 de țări au
înregistrat sonete în 25 de limbi” / Andrei și Andreea Grosu:
„Nu putem decât să sperăm și să ne reinventăm” / Mihai
Răzvan Mugescu: „Povestea ta pare insignifiantă în raport cu
traumele, cu victimele...” / Vlad Popescu: „Cred că am simțit
cu toții limitările spațiului virtual” / Carmen Ion: „... Au nevoie
de un cadru în care să se manifeste” / Edy Chereji: „Echipa
UNITED este formată din echipa UNTOLD și NEVERSEA și din
partenerii noștri”

review

Proza. Un gen tipografic / Nicu Ilie / pag. 68
Film. Între „home movie” și „hybrid” / Dinu-Ioan Nicula / pag. 72
Teatru. Forme noi în pandemie / Cristina Rusiecki / pag. 76
Arte vizuale. Surprize și mai puțin / Yigru Zeltit / pag. 82
Poezie și muzică. Pe alocuri promițător / Yigru Zeltit / pag. 84
Studii și cercetări / Tensiuni intelectuale în semiperiferia românească / Aurelian Giugăl / pag. 88

interviu

„Despre marginali în comunism și capitalism” / Interviu cu scriitorul Vasile Ernu realizat de Emanuel Copilaș / pag. 92

români în lume

Teodor Stan / Conferința Profesioniștilor Româno-Americanii / pag. 102
Aurelian Giugăl / Ron Johnston în lumea umbrelor / pag. 106

contribuții

Gabi Ionescu / Planul de anexare al guvernului Netanyahu. De ce Ierusalimul și Cisiordania nu vor fi o nouă Crimee / pag. 110
Jean-Jacques Askenasy / Consecințele ecosistemului pre-coronic / pag. 116
Dan Shafran / Singurătatea poetului / pag. 117
Cristina Rusiecki / Ce mai poate face arta? / pag. 118

proiectele fcab

ROMÂNIA DISCRETĂ

**„Discreția vine de la oamenii care fac mai mult decât (se) afișează”
 Interviu cu Oana Perju
 Rubrică realizată de Dana Gagniu-Buzura / pag. 124**

PREMIILE DE EXCELENȚĂ

**Interviu cu un prieten străin
 Rubrică realizată de Ramona Mitrică / pag. 130**

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

**Din corespondența primită
 Rubrică de Ana-Maria Vulpescu / pag. 134**

Ilustrația de număr: Imagini din proiectul „AR(t)EST” organizat de Asociația VAR Cultural. Proiectul a reunit peste 60 de artiști vizuali, curatori, oameni de teatru, cinești, muziceni, coregrafi, scriitori. Ei au răspuns apelului de a vorbi despre perioada de carantină prin intermediul unei fotografii însoțite de un text. Proiectul poate fi vizualizat la adresa <https://www.facebook.com/VAR-Cultural-380309332612311/>
 Imaginea alăturată: „În cele două luni de izolare...”, autor: Bogdan Mureșanu, scenarist și regizor.
 Coperta: „Știu că natura poate să uite omenirea repede.”, autor: Olga Diana Török, actriță.

„Cam de câte ori poți să îți fotografiezi pisica într-o singură zi?”
Marius Olteanu, regizor de film
(proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural)

Presă de calitate, știrile false și nevoia de repere

*„Nu sunt adeptul lamentărilor
și nici al pledoariilor pentru
resemnare. Dimpotrivă, cred că
nevoia unei prese de calitate,
nevoia de conținut solid, de
informații verificate, de analize
serioase există.”*

(Remus Ioan Ștefureac)

„Cam de câte ori poți să îți fotografiezi pisica într-o singură zi?”, Marius Olteanu, regizor de film
(proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural)

REMUS IOAN ȘTEFUREAC

În ultimii ani, încrederea opiniei publice din România în mass-media a urmat o curbă descendentă continuă. Fenomenul nu este singular. Se întâmplă în estul Europei, se întâmplă în vestul continentului, se întâmplă pe ambele maluri ale Atlanticului.

Explozia rețelelor sociale, dublată de ieșirea din scenă a formatorilor de opinie clasici, dotați cu autoritate morală și intelectuală, a amplificat această realitate. În era titlurilor bombastice și a conținutului comod-auster de 250 de cuvinte, presa de calitate rezistă tot mai greu. Citim și auzim mai multe lucruri despre știri false, decât despre știri pur și simplu. Pare că „fake news” a devenit regula, iar „news” excepția. Și, mai mult decât oricând, tendința de ideologizare a informației în care adevărul unei tabere este minciună pentru cealaltă tabără distruge tot mai multe ligamente care țin încheșat țesutul social și ne transformă, din societate vie, liberă și democratică, într-o colecție de triburi muribunde care au valorile lor, politicienii lor, știrile lor și mai ales zidurile lor de netrecut pentru ideile celorlalți. Pandemia de știri false are consecințe dramatice asupra încrederii pe care o au națiunile în sistemele de guvernare, în abilitatea guvernanților de a-și face treaba, în capacitatea grupurilor profesionale de a-și îndeplini misiunile și chiar asupra încrederii pe care o au oamenii în semenii lor.

Nu sunt adeptul lamentărilor și nici al pledoariilor pentru resemnare. Dimpotrivă, cred că nevoia unei presei de calitate, nevoia de conținut solid, de informații verificate, de analize serioase există.

Contrar percepției comune, astăzi se consumă mai multă informație decât în trecut. Chiar dacă ne aflăm în era articolelor scurte și sentențioase, multitudinea de dispozitive și surse de transmitere, precum și accesul gratuit, au crescut exponențial numărul cetățenilor care caută și primesc informații. Implicit, în acest ecosistem atât de divers, ponderea consumatorilor de informație de calitate se mărește. Important este să reapară și furnizorii. Toate acestea au însă nevoie de o formă de responsabilizare din partea jurnaliștilor, a contributorilor de orice fel care publică informație, indiferent de format (scris, video, audio). Conform unui sondaj de anul trecut al Pew Research, cea mai respectată instituție de măsurare a opiniei publice din SUA, jurnaliștii nu erau percepuți de opinia publică americană drept principalii vinovați pentru răspândirea știrilor false; în schimb, populația, adică tocmai consumatorii de informații, cred că principala responsabilitate pentru reducerea cantității de știri și informații inventate revine jurnaliștilor și instituțiilor de presă.

Acest proces de responsabilizare a presei îl văd pus în practică, în termeni mai concreți, printr-o terapie de vindecare de cele trei mari boli care au prăbușit în ultimii ani încrederea în mass-media:

Unu: Goana după senzațional. Schimbarea modelului de afaceri în presă, care a presupus trecerea la furnizarea de informații gratuite în schimbul publicității online, a stimulat o creștere artificială, dar explozivă, a unor metode facile de câștigare a audienței online. Excesul însă nu poate garanta succesul pe termen mediu al unei asemenea strategii pentru că, în cele din urmă, oamenii își pierd încrederea și nu mai consumă nici măcar energia necesară unui click de mouse pe un articol complet lipsit de valoare.

Doi: Informațiile neverificate. Știrile false au devenit un cancer al presei și, ca pentru orice

boală de asemenea gravitate, alternativele sunt simple: măsuri radicale de combatere sau moartea pacientului. Jurnaliștii și contributorii sunt mai responsabili decât oricând să filtreze informațiile și să refuze răspândirea facilă a minciunilor produse de alții.

Trei: Ideologizarea adevărului. Polarizarea și fragmentarea societăților, precum și sofisticarea formidabilă a diverselor grupuri în ceea ce privește capacitatea de a-și proiecta propriile adevăruri printr-o infrastructură complexă de producere și distribuție a informațiilor împachetate ideologic, pot fi combătute doar prin recâștigarea independenței și neutralității jurnalistice, prin revalorizarea echilibrului, a competiției oneste între „teză” și „antiteză”, în care avem concomitent acces la ambele viziuni pentru a ne forma propria opinie informată.

Avem nevoie de o presă de calitate, adică o presă independentă, care produce informații verificate și este conștientă de misiunea ei. Nu aceea de a forma cetățeni după reperi ideologice la modă, pentru că, nu-i așa?, ce e la modă produce și audiență facilă. Avem nevoie de o presă conștientă de faptul că, la finalul zilei, singura ei misiune este să lupte pentru libertate; a sa și mai ales a cetățeanului. Pentru că oamenii sunt liberi atunci când au conștiința informată a libertății și nu sunt prizonierii minciunii și dezinformării. Astfel, fie sub forma unor acțiuni individuale, fie a unei acțiuni colective, responsabilizarea presei devine esențială atât pentru supraviețuirea ei, cât și pentru prezervarea modului nostru de viață, acela de trăitori în societăți libere, democratice în care, în calitate de guvernați, delegăm puterea unor guvernanți pentru a ne asigura libertatea, securitatea și prosperitatea, dar îi ținem mereu sub control prin pârghii solide, așa cum trebuie să fie a patra putere în stat.

P.S. Mă bucur să regăsesc, sub această cupolă atât de generoasă a Revistei „Cultura”, un conținut de calitate, adaptat secolului XXI.

***Responsabilizarea
presei devine
esențială atât pentru
supraviețuirea ei, cât
și pentru prezervarea
modului nostru de
viață, acela de trăitori
în societăți libere,
democratice...***

Remus Ioan Ștefureac este politolog, coordonator al think-tank-ului STRATEGIC Thinking Group (www.strategicthinking.ro) și director al companiei de cercetare a opiniei publice INSCOP Research (www.inscop.ro). Anterior, a activat în diplomatie. A publicat, în jurnale din România și din străinătate, articole, analize și editoriale pe teme politice și sociale.

Idealuri, interese, (dez)echilibre politice și fuga elitelor

REMUS PRICOPIE

Nu există politică fără idealuri. În același timp, nu există politică fără interese. Din capacitatea elitei unei țări de a defini corect idealurile și a armoniza interesele poate rezulta progresul. În lipsa acestui proces complicat de calibrare a năzuințelor a milioane de cetățeni, în acord cu interesele națiunii pe care ei o formează, rezultă dezechilibrele politice. Ce vedem acum în multe țări ale lumii, respectiv radicalizarea discursului public intern și extern, proteste, scandaluri, conflicte interne sângeroase, poluare accelerată, exploatarea resurselor naturale fără discernământ, sărăcie extremă, bogăție extremă etc., nu reprezintă nimic altceva decât incapacitatea elitelor – nu numai a politicienilor – de a defini corect idealurile și interesele țării respective.

Globalizarea – inevitabilă într-o lume accelerată de tehnologie – a complicat și mai mult ecuația. Ceea ce au făcut liderii lumii, după 1945, odată cu fondarea sistemului Națiunilor Unite, a fost să recunoască faptul că omenirea se confruntă cu amenințări globale (război, privarea de libertăți și de drepturi fundamentale, foamete, boli, poluare, pierderea patrimoniului cultural etc.), care necesită abordări globale. Dar, chiar și la acest nivel, incapacitatea de a ține în echilibru raportul dintre idealuri (o lume fără conflicte armate, cu o populație sănătoasă și educată, care să trăiască liber pe o planetă verde, nepoluată) și interesele particulare ale unor state (acumularea de resurse și de putere, cu orice mijloace) a făcut ca tabloul lumii să nu arate cu mult diferit de ceea ce aveam înainte de instaurarea actualului sistem global multilateral, a cărui fundație este reprezentată de ONU, cu agențiile sale specializate. Mulți dau vina pe modelul de guvernanță globală, când de fapt problema rezidă în incapacitatea unor state membre de a respecta angajamentele făcute.

Educația, știința și accesul liber la informații ar trebui să ne ajute să definim mai bine idealurile, să identificăm pericolele, să știm ce vrem și să dorim să colaborăm mai eficient unii cu alții, pe fiecare palier în parte, de la nivel local, până la cel multilateral/global. Faptele infirmă această afirmație în suficient de multe cazuri. Studiile

sociologilor – cam de peste tot din lume – ne spun că acest secol poate fi ușor definit ca secolul individualismului, iar politicienii par să aibă un deficit cronic de idei și vocabular, deoarece folosesc cu predilecție un singur cuvânt în discursurile lor politice – „FIRST” – asociat cu numele țării lor („America First!”, „UK First!”, „Brazilia First!”, „Italia First!”, „Ungaria First!” etc.).

Evident, acestea nu sunt semnele unei lumi responsabile, iar ingredientele conflictului, pe scară largă, sunt deja prezente în ADN-ul social, devenit global cu ajutorul canalelor de comunicare în masă, așa cum bine sublinia filosoful de origine canadiană Marshall McLuhan, în celebra sa teorie privind rolul media în definirea comportamentului social, dezvoltată în urmă cu 60 de ani.

Din acest punct, revenirea la normalitate – definesc aici „normalitatea” ca procesul prin care actorii sociali, politici, economici, academici, culturali conlucrează pentru a găsi soluții sustenabile la provocările statale/globale – nu poate fi făcută decât de elitele fiecărei societăți și ale fiecărui domeniu în parte.

Dar ce este o „elită”?

Iar întrebarea pe care o pun nu are legătură cu incapacitatea de a consulta un dicționar sau de a urmări dinamica acestui concept, de la Platon și Socrate, la Gabriel Tarde, Vilfredo Pareto sau John Dewey, ci cu deturnarea semnificației unor termeni, prin abuzarea lor, respectiv prin utilizarea greșită, în mod deliberat sau nu, pe un interval lung de timp, de către un număr din ce în ce mai mare de oameni, fără să existe reacții din partea societății academice de corectare a acestei greșeli. Astfel, dacă în urmă cu mai multe decenii „elită” însemna, în primul rând, „ce este mai bun”, acum, ca urmare a unui proces gradual de deformare semantică, determinat – și în acest caz – de comunicarea de masă, „elită” a ajuns să însemne, în primul rând, „ce este mai vizibil” sau, și mai grav, „ce este mai zgomotos”.

Așa a apărut un nou produs, un nou actor social, – un fel de „fake-elite” sau „elite confecționate/kitsch” –, fără să existe garanția calității procesului de fabricație, produs pe care-l găsim în toate domeniile și peste tot în lume.

Pentru că tot suntem în pandemie, să începem cu medicina. Cu ani în urmă, era o chestiune de bun simț elementar ca directorul de spital să fie unul dintre cei mai buni medici, recunoscut ca atare de

Dacă în urmă cu mai multe decenii „elită” însemna, în primul rând, „ce este mai bun”, acum, ca urmare a unui proces gradual de deformare semantică, determinat – și în acest caz – de comunicarea de masă, „elită” a ajuns să însemne, în primul rând, „ce este mai vizibil” sau, și mai grav, „ce este mai zgomotos”.

colegi, dar și de către pacienți. Acum, „managerii” de spital, unii dintre ei fără studii medicale, dar specialiști în pompe funebre, au devenit, pe baza unei simple nominalizări politice, membri ai „elitei medicale”.

Domeniul academic, nici el nu a rămas neafectat. Pe vremuri, a fi profesor universitar era una dintre cele mai apreciate și respectate meserii. Nimeni nu-și punea problema că ai fi putut să ajungi în

***Cu ani în urmă,
regula succesului
în politică era
seriozitatea dublată
de o pregătire
temeinică. Azi, dacă
ne uităm la anumiți
lideri ai lumii, tragem
concluzia că regula
de bază a devenit
neseriozitatea
dublată de o
superficialitate
cronică.***

această poziție prin fraudă (plagiat, de exemplu), sau folosind proptele politice. De asemenea, nimeni nu ar fi conceput ca un academic să trădeze adevărul științific pentru a-și satisface interesele personale (economice, politice etc.). Cât despre conducerea universităților sau institutelor de cercetare, era o lege sacră ca această poziție să fie acordată, în urma unei abordări colegiale, celui mai bun coleg academic dintre academici. Azi, atât în România, dar și la nivel european/mondial (a se vedea, de exemplu, recenta situație de la

Colegiul European de la Bruges), avem rectori care, academic, se califică la nivel de student masterand (fără doctorat, fără lucrări științifice, fără titluri academice), dar care, cu toate acestea, pe baza unui sprijin politic bine articulat și prin vicierea procedurilor legale, conduc universități.

Domeniul academic – prin lipsa reacției elitelor – a ajuns să se confrunte și cu un alt fenomen: adevărul științific „decretat” politic. Am văzut acest lucru, din păcate, în SUA, în Rusia, în Ungaria sau în România, pe subiecte legate de sănătate publică – Covid-19 – sau pe teme legate de programa școlară, care au determinat rescrierea manualelor de biologie sau de istorie, pe problematica evoluționismului științific, a rolului și semnificației religiei în dinamica socială, a rolului și drepturilor minorităților, pentru a da numai câteva exemple de teme care au fost „clarificate” politic și nu științific.

În cultură sau în media, lucrurile nu diferă prea mult. Atât cultura, cât și presa profesionistă au ajuns să fie dependente de standarde administrative, financiare și juridice, care inhibă libera exprimare, de teama reorganizărilor și restructurărilor finalizate cu concedieri. În aceste condiții, „scena” este transferată nu la persoanele cele mai talentate, ci la cele mai „eficiente”, care, încet, încet, prin expunere mediatică prelungită, devin „repere sociale”.

Lista este mai lungă și poate continua cu diplomații non-diplomați, economiștii non-economiști și analiștii polivalenți, care exprimă opinii „pertinente” pe orice temă. Până și în domeniul aviației am ajuns să avem implantați „specialiști la sol” în orice, mai puțin în aviație.

Nu în ultimul rând, avem și categoria „elitelor politice”. Cu ani în urmă, regula succesului în politică era seriozitatea dublată de o pregătire temeinică. Azi, dacă ne uităm la anumiți lideri ai lumii, tragem concluzia că regula de bază a devenit neseriozitatea dublată de o superficialitate cronică. Așa s-a ajuns la BREXIT, așa s-a ajuns la explozia unor conflicte etnice și religioase considerate închise, la negarea evidențelor științifice, ca de exemplu încălzirea globală sau gravitatea pandemiei determinate de Covid-19, așa s-a ajuns la punerea sub semnul întrebării a diferitelor forme de colaborare statale, pentru a trata urgențele omenirii.

Dacă facem o analiză atentă a parcursului „elitelor surogat”, vom constata că acestea au ajuns să conducă lumea mult mai simplu decât ne-am fi

imaginat: nu în urma unor confruntări cu „elitele veritabile”, sub umbrela regulilor democratice, ci prin simplul abandon al celor care au fost pregătiți să servească interesul public. Elitele s-au retras din lupta politică, considerând-o prea murdară pentru conștiința lor curată. S-au lăsat conduși în universități de „administratori” pentru că un intelectual nu se ocupă cu subiecte birocratice – Umberto Eco ar fi avut o altă părere, el considerând că adevăratul om de știință este cel care stă tot timpul în mijlocul oamenilor și nu ascuns în bibliotecă. S-au lăsat conduși de non-medici în spitale pentru că medicii s-au amăgit că în acest fel vor petrece mai mult timp cu pacienții, în sala de operație sau în cabinetele de tratament. Iar lista cedărilor este lungă.

De fapt, toți profesioniștii, toți cei care și-au dedicat tinerețea și viața unui domeniu sau altul, dar care au ales confortul profesional în locul bătăliei democratice pentru valorile profesiei, au încercat să găsească o scuză pentru fuga lor, iar acum se uită îngroziți la lumea care a răsărit în absența lor: idealurile și interesele societăților de ieri au fost înlocuite cu ego-ul supradimensionat al „noilor elite”. Binele comun a devenit o anexă, iar simpla enunțare publică, o blasfemie.

Dar să revenim la clasici, care, de multe ori, au știut să surprindă problemele sociale mai bine decât o facem noi astăzi. Astfel, Platon spunea în Republica: „Cât timp filosofii nu vor fi regi în cetate [...], nu vor cunoaște zăbavă [...] nici relele din cetate, nici, m-aș teme, cele ale rasei umane”.

Dacă adaptăm zicerile lui Platon la provocările de azi și traducem cuvântul „filosof” cu „cel care cunoaște”, „cel căruia îi pasă”, „cel care pune întrebări și caută răspunsuri”, „cel care se pricepe”, adică ELITELE, atunci vom înțelege că lumea de mâine va fi la fel sau chiar mai rea dacă societățile nu vor reveni la standarde etice și morale, dacă nu vor compensa individualismul cu dedicația pentru binele public, dacă nu vor da credit profesionalismului și evidențelor științifice, dacă nu vor înlocui populismele cu politicile sociale.

Iar toate acestea nu se vor realiza în absența elitelor, care nu trebuie să aștepte să fie invitate să exercite puterea, din postura de „regi”, ci trebuie să intre în arena politică, să-și asume menirea confruntării democratice și câștigării susținerii populare, pentru idealurile și interesele societății.

De fapt, toți profesioniștii, toți cei care și-au dedicat tinerețea și viața unui domeniu sau altul, dar care au ales confortul profesional în locul bătăliei democratice pentru valorile profesiei, au încercat să găsească o scuză pentru fuga lor, iar acum se uită îngroziți la lumea care a răsărit în absența lor.

Remus Pricopie este politolog. Este rector al SNSPA și a fost ministru al educației în perioada 2012-2014.

Prima linie de apărare a economiilor emergente

LIVIU VOINEA

Criza provocată de pandemie a scos la iveală și accentuat vulnerabilitățile economiilor emergente. Termenul de economii emergente nu trebuie folosit alternativ cu acela de țări emergente, care este un barbarism. Sunt țări care există de secole și milenii, într-o formă sau alta, dar economiile lor au apucat-o relativ recent, la scara istoriei, pe calea economiei de piață – de unde și termenul de economii emergente, cu alte cuvinte economii care acum cresc, se dezvoltă, se integrează în lanțurile internaționale de producție și distribuție, încercând să recupereze decalajele față de economiile dezvoltate. Această cursă de recuperare, care presupune ritmuri mai mari de creștere decât în economiile dezvoltate, se face, inevitabil, în salturi, iar pe parcursul ei se acumulează o serie de vulnerabilități. Atunci când economia crește, riscurile rămân în planul secund, nematerializându-se. Când însă apare un șoc, adeseori extern, problemele structurale latente ies la suprafață cu putere și afectează capacitatea de recuperare rapidă.

O astfel de problemă este dependența excesivă de un singur sector de activitate sau de o materie primă. De exemplu, economiile dependente de turism (unde ponderea încasărilor din turism depășește 10% din PIB) sunt grav afectate de o criză atipică, așa cum este cea provocată de pandemie. Cu cât sunt mai severe restricțiile de călătorie, cu atât mai

mult se reduc încasările. Economii dependente de exportul unei resurse naturale – țițeiul, în primul rând – sunt, la rândul lor, lovite de prăbușirea cererii și, implicit, a prețului. Soluția diversificării economiei este inaplicabilă pe termen scurt; astfel de schimbări durează măcar un deceniu, dacă nu mai mult, și au succes dacă forța de muncă disponibilizată dintr-un sector găsește de lucru în alt sector – ceea ce se întâmplă în perioadele de creștere economică îndelungată.

O altă problemă structurală o reprezintă datoria publică ridicată. Percepția investitorilor diferă de la o țară la alta, dar, în general, piețele internaționale nu tolerează unei economii emergente același nivel de datorie cu cel al unei economii dezvoltate. De aceea, în perioadele de creștere economică este de dorit ca datoria publică să scadă; însă economiile emergente, sub presiunea recuperării decalajelor, acumulează datorii în creștere pentru a finanța necesarul de investiții. În strânsă legătură cu nivelul datoriei publice este dependența de finanțarea externă. Dacă necesarul de finanțare este preponderent acoperit din surse externe, o criză generalizată va afecta în primul rând țările care depind de finanțarea externă. În acest context, criza din prezent ne demonstrează că un grad mai mare de finanțare internă, chiar și prin expunerea băncilor locale la datoria publică internă (prin dețineri masive de titluri de stat), deși rămâne o variantă sub-optimală, nu este o soluție atât de rea cum a fost înfierată în anii de după Marea Recesiune, întrucât aceasta poate contribui la evitarea unei exod bruscelor de fluxuri de capital.

Cea mai mare problemă pe care o întâmpină economiile emergente în fața crizei provocate de pandemie este însă lipsa spațiului fiscal pentru măsuri de stimulare a economiei, în paralel cu îngustarea spațiului de manevră al politicii monetare. La prima vedere o problemă ciclică, aceasta rămâne totuși o vulnerabilitate structurală pentru că are resorturi adânci și rezistente la schimbare. În privința politicii fiscale, nivelul veniturilor bugetare este redus în mod cronic; chiar și în perioadele de creștere economică, veniturile bugetare nu cresc ca pondere în PIB, sub pretextul necesității de a stimula procesul de formare a capitalului autohton în vederea ajungerii din urmă a economiilor dezvoltate. Justețea acestui argument este însă eclipsată de necesitatea îmbunătățirii guvernantei fiscale, în sensul eliminării scutirilor și exceptărilor de taxe și a introducerii unui sistem de impozitare care să reflecte realitatea din economiile emergente, marcată de inegalități (diferențe mari de venituri) și informalitate (pondere ridicată a economiei subterane). Fără un nivel crescut al veniturilor bugetare, multe dintre economiile emergente sunt dezarmate în fața unei recesiuni de amploare și, sub spectrul dependenței de finanțarea externă, sunt nevoite să adopte măsuri pro-ciclice, de austeritate, exact atunci când economiile dezvoltate adoptă măsuri contra-ciclice, de susținere a economiei. Astfel, decalajele dintre ele cresc și convergența se transformă în divergență. În planul politicii monetare, băncile centrale independente au mai mult spațiu de intervenție (prin reducerea dobânzilor, injecția de lichiditate, chiar achiziția de active), însă acesta este limitat de aspecte structurale care influențează intermedierea bancară și mecanismul de transmisie a politicii monetare – precum marja dintre dobânda la credite și dobânda la depozite, competiția pe piață, accesul restrâns la credit pentru numeroase gospodării cu venituri reduse și pentru firme, de asemenea numeroase, care înregistrează permanent pierderi.

Arhitectura instituțională, buna guvernare, istoricul de politici publice – toate acestea contează și ele în utilizarea spațiului fiscal și monetar aflat la dispoziție, în modul în care se formează și acționează așteptările populației, ale firmelor și ale piețelor internaționale și, finalmente, în capacitatea economiilor emergente de a face față unor șocuri exogene.

Economiile emergente sunt principalii perdanți ai pandemiei, cu atât mai afectate cu cât cumulează mai multe surse de vulnerabilitate...

Deși criza provocată de pandemie este în plină desfășurare, două concluzii se pot desprinde deja. Economiile emergente sunt principalii perdanți ai pandemiei, fiind cu atât mai afectate cu cât, la începutul anului, cumulează mai multe surse de vulnerabilitate. Însă nu toate sunt afectate în mod egal. Reformele structurale contează – pentru că economiile emergente care au construit rezerve (buffers) în vremurile bune au dovedit că sunt mai bine pregătite să facă față acestei crize decât în trecut; un mix prudent de politici macroeconomice, însoțit de reforme structurale care să întărească reziliența acestor economii la șocuri externe, continuă să fie prima linie de apărare împotriva volatilității pieței.

Liviu Voinea este Senior Advisor to the Executive Director, International Monetary Fund.
Disclaimer: Opiniile exprimate sunt ale autorului și nu reprezintă în mod necesar punctul de vedere al FMI.

Covid-19 și apărarea europenilor

Între abandon și regăsire

VALENTIN FILIP

Noțiunea de „europeni” din titlu se referă la statele europene, mai ales la cele cu „greutate” geopolitică, luate atât individual, cât și ca parte a UE sau NATO.

Încă de dinaintea pandemiei, se prefigurau zorii unui moment de turnură în geopolitica planetei. Dinspre cercurile academice și de cercetare, dinspre laboratoarele analitice ale think-tank-urilor și centrelor de consultanță, tot mai multe voci au avertizat asupra declinului Vestului și ascensiunii Restului lumii. Aproape că s-a format un curent de opinie dominant cu privire la această tranziție de putere de la o lume unipolară sau în care măcar Occidentul, cu Statele Unite în nucleul său, deținea o supremație covârșitoare, către o configurație cu mai multe centre sau blocuri de putere. Sigur că au existat și încă există discrepanțe notabile cu privire la când se va fi împlinit această evoluție, cum se va fi petrecut, cine vor fi fost actorii implicați și care vor fi fost factorii cauzali decisivi. Aceste divergențe de diagnoză și prognoză sunt și motivul pentru care tabloul final, deși descifrabil, este încă desenat în tușe groase, cu

detalii nevăzute, iar strategiile pentru gestionarea provocărilor aferente acestei perioade și, mai ales, pentru atingerea unui sfârșit de eră dezirabil suferă la capitolul claritate, dacă nu chiar concepție.

Peste această dinamică de mare complexitate s-a suprapus Covid-19, o boală cauzată de un virus încă incomplet cunoscut și deci dificil de contracarat, tulburând și mai mult mersul lumii prin implicațiile sale de ordin politic, economic și social. Este un șoc care, precum altele înaintea sa, inclusiv pandemii, influențează evoluții și constrânge comportamente. Cu alte cuvinte, prezintă și riscuri și oportunități, iar unde se vor situa diferite entități și comunități, relativ la câștiguri sau pierderi, va fi determinat de reflecția și conduita lor geostrategică. Dintr-o perspectivă aparte, relația dintre pandemie și (dez)ordinea sistemului internațional are un dublu sens. Nu doar prima o afectează pe cea de-a doua, ci și invers. Ironic, s-ar putea spune că tocmai dinamicile de putere de la nivel mondial au permis sau accentuat pandemia. Nu este vorba numai despre evoluții aferente globalizării (viteza transporturilor, liberalizarea circulației și a comerțului, expansiunea marilor aglomerații urbane etc.), ci despre discordie și neîncredere între mari puteri aflate într-o competiție sporită și tensionată, fragmentare a deciziei și acțiunii la nivel global, atrofieri și demantelare a instituțiilor și regimurilor internaționale, reîntoarcere la izolaționism și o formă

bolnavă de naționalism. Toate acestea au inhibat un răspuns internațional prompt și adecvat, bazat pe eforturi integrate în strategii armonioase.

În vâltoarea complicațiilor stârnite sau potențate de pandemie, domeniul apărării riscă să se deprecieze iremediabil. Paradoxal, pare să ajungă (iar) la coada listei de priorități a guvernelor, cel puțin în Europa, tocmai atunci când dezordinea devine nota dominantă a sistemului internațional, când competiția dintre puteri mai mici sau mai mari capătă accente violente ce pot spirala către varii forme de conflict, adică atunci când schimbările de ordin geopolitic și geostrategic reclamă o atenție sporită pentru starea forțelor armate. A nu se înțelege că alte tipuri și resurse de putere nu își au locul și rostul în instrumentarul politicii și guvernării (inter)naționale. Din contră, aceasta din urmă se situează la confluența și se bazează pe cumulusul tuturor formelor de putere.

Dimensiunea militară, înțeleasă într-un sens mai larg, nu doar ca sumă de capacități și competență în utilizarea lor, ci și ca hotărâre politică, chiar societală, de a le dezvolta și a recurge la ele, a fost privilegiată în teoria și practica relațiilor internaționale. Sunt motive bine întemeiate care explică această preocupare, fie și numai pentru că istoria ne-a arătat, în majoritatea covârșitoare a lecțiilor trecutului, că, fără ingredientele de persuasiune, coerciție și descurajare pe care le oferă forța armată, celelalte resurse de putere cad în desuetudine. Construcția lumii în care trăim astăzi, cu tot ceea ce înseamnă ordine liberală, democrație și capitalism, inclusiv comunitatea europeană și alianța euroatlantică, a fost posibilă datorită superiorității militare a Vestului, concentrată preponderent în jurul SUA. Puterea militară a permis păstrarea lumii libere și prospere după 1945 și expansiunea ei după 1989. Sub umbrela de securitate asigurată de armate credibile și eficiente, a fost posibilă și dezvoltarea altor tipuri de putere, realizându-se, pe bună dreptate, că o concentrare exclusivă pe forța militară este insuficientă, deloc benefică pentru urmărirea intereselor de securitate națională și internațională.

Ideea că importanța acordată factorului armat este exagerată a adus cu sine multiple avantaje. În plan

***Construcția lumii în
care trăim astăzi,
cu tot ceea ce
înseamnă ordine
liberală, democrație
și capitalism,
inclusiv comunitatea
europeană și alianța
euroatlantică, a fost
posibilă datorită
superiorității militare
a Vestului...***

academic, dezbaterile privind puterea în relațiile internaționale, de-a dreptul efervescente după 1990, au permis explorarea puterii (cadre de analiză, tipuri, forme, dimensiuni) și implicit o diversificare a înțelegerii conceptului. În cercurile decizionale, reorientarea pe alte resurse de putere a condus la flexibilizarea comportamentului, prin lărgirea setului de politici, acțiuni și instrumente utilizate în relațiile internaționale (non-militare: normative, culturale; de tip soft sau hard). Chiar percepția cu privire la forța militară ca resursă de putere a fost îmbogățită, înțelegându-se, de exemplu, că armata poate avea valențe soft directe (atunci când este utilizată în misiuni de reconstrucție sau în urgențe civile, a se vedea și cazul Covid-19) și indirecte (pentru că garantează securitatea unui spațiu prosper, de valori ce generează atracție).

***Explorarea și
utilizarea altor
mijloace de putere au
condus la ignorarea
dimensiunii clasice
militare și la crearea
unei (false) impresii
că primele sunt
suficiente pentru
reglementarea
relațiilor între
actorii de pe scena
internațională...***

Din păcate, a existat și un efect advers, în sensul în care explorarea și utilizarea altor mijloace de putere au condus la ignorarea dimensiunii clasice militare și la crearea unei (false) impresii că primele sunt suficiente pentru reglementarea relațiilor între actorii de pe scena internațională, excluzând violența armată sau războiul ca formă de interacțiune. Deopotrivă în zona academică și în cea politică, a fost uitat parcă rolul primordial al factorului militar în formula de bază a puterii, imaginându-se tot felul de alternative soft ca și cum ar fi interschimbabile, mentalitate care este sesizabilă și la nivel societal, de unde și binecunoscuta sintagmă a lui Robert Kagan:

„europenii sunt de pe Venus”. La această letargie decizională și conceptuală cu privire la apărare a contribuit și faptul că strategiile de securitate occidentale, naționale sau colective, au apreciat, în ultimele decenii, amenințările de tip militar ca puțin probabile. Atitudinea de mulțumire de sine, de aversiune față de utilizarea violenței armate, și percepția „non-militară” a mediului de securitate s-au împletit și susținut reciproc, trecându-se cu vederea că, poate, tocmai capacitatea propriilor armate de a disuada orice agresiune a stat la baza acestor evaluări. Tot aici trebuie menționată și sesizarea corectă a predilecției unor competitori de a adopta o postură așa-zis „hibridă” în relația cu Vestul. S-a omis, din nou, că această manieră (concentrată pe dimensiuni non-militare: cibernetică, de influență etc.) izvorăște nu doar dintr-o conceptualizare diferită a războiului, ci și din dorința de a evita o confruntare militară directă cu europenii, care se plasează (încă) sub garanțiile de securitate ale celei mai mari puteri din lume. Într-o relație asimetrică, în care un actor este sau se simte mai slab din punct de vedere militar, este opțiunea logică și preferabilă, dar puțin probabilă odată ce echilibrul de putere sau percepția cu privire la acesta se schimbă.

Pe baza agregării datelor publicate de Institutul Internațional de Studii Strategice (IISS) pe parcursul mai multor ani, Consiliul German pentru Relații Externe (GCFR) a dezvăluit realitatea cruntă: în perioada 1999-2018, cu precădere în ultima decadă, tehnica de luptă în statele membre UE a fost diminuată, în medie, cu o treime. Astfel, numărul de vehicule de luptă ale infanteriei a scăzut cu 36%, de transportoare blindate cu 44%, de elicoptere de luptă cu 66%, de avioane de luptă cu 49%, de fregate și distrugătoare cu 32%, de tancuri principale de luptă cu 78%, de submarine cu 28%, pe plus apărând doar elicopterele de transport și multi-rol (54%)¹.

Conform datelor Institutului Internațional pentru Cercetare în domeniul Păcii din Stockholm (SIPRI), în cazul celor mai importanți actori europeni (peste 10 miliarde de dolari alocate apărării), bugetul dedicat armatelor naționale, ca procente din Produsul Intern Brut, a scăzut sau a stagnat în perioada 2010-

2019: Franța, de la 2% la 1,9%; Marea Britanie, de la 2,4% la 1,7%; Germania a rămas în jurul a 1,3%; Italia, de la 1,5% la 1,4%; iar Spania de la 1,4% la 1,2%. Trebuie însă menționat că, în cifre absolute, raportate la bugetele din 2010, cele din 2019 au înregistrat și creșteri – în Germania cu 15% și în Franța cu 3,5%, în timp ce în Marea Britanie, Italia și Spania au scăzut cu 15%, 11% și respectiv 7%ⁱⁱ.

La nivelul UE, Comisia Juncker a propus, și ulterior Parlamentul European a aprobat, pentru cadrul financiar multianual (MFF) 2021-2027 un buget de o generozitate fără precedent pentru capitolul apărare: 17,2 miliarde de euro sau 1,3% din MFF, din care 11,4 miliarde pentru Fondul European de Apărare (EDF) și 5,7 miliarde pentru inițiativa de mobilitate militară. În contextul presiunilor bugetare generate de criza refugiaților (Președinția finlandeză a Consiliului UE) și de pandemie (președintele Consiliului European), suma a scăzut dramatic la 8,5 miliarde de euro sau 0,78% din MFF, din care 7 miliarde pentru EDF și 1,5 pentru mobilitate. Iar negocierile încă nu sunt încheiateⁱⁱⁱ!

Creșterile calitative franco-germane și ambițiile Uniunii, din 2018-2019, nu neapărat semnificative cât mai degrabă indicative pentru o anumită intenție, își au, fără doar și poate, originile în dorințele Parisului și Berlinului de „autonomizare strategică” a UE, confruntată cu riscul unui detașări a Washingtonului față de Europa. Această tendință de retragere a americanilor, indiferent că este cauzată de anumite reflexe izolaționiste sau de orientare către alte areale geostrategice, a atins punctul culminant în ultimii ani, sporind temerile europenilor legate de un posibil „abandon”. Tensiunile din relația transatlantică, privind politici, abordări și interese de securitate, precum și celebrul prag de 2% de finanțare a apărării (pentru a calma acuzele venite de peste ocean legate de un free-riding al europenilor, care se bucură de securitate fără să suporte cheltuielile legate de aceasta), au fost suficient de serioase încât să dea de gândit în Europa.

În contextul pandemiei, chiar și acest demers incipient riscă să fie redus la un nivel de subzistență. După un an 2019 în care cheltuielile europenilor

***Această tendință
de retragere a
americanilor,
indiferent că este
cauzată de anumite
reflexe izolaționiste
sau de orientare
către alte areale
geostrategice, a atins
punctul culminant în
ultimii ani, sporind
temerile europenilor
legate de un posibil
„abandon”.***

pentru apărare crescuseră de o manieră fără precedent în perioada post 1989, criza se anunță devastatoare. În majoritatea evaluărilor preliminare ale unor foruri de expertiză precum Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional, economia globală se va contracta cu până la 3 procente, iar în statele membre ale UE valorile negative sunt duble și chiar triple. Dacă realocarea de resurse pentru asigurarea stării de sănătate a populației și relansarea economică, măsuri nu doar binevenite, ci și critice, se traduce din nou printr-o austeritate bugetară severă pentru sectorul militar, atunci viitorul apărării europenilor se încețoșează.

***În acest domeniu,
timpul pierdut este
cu greu recuperat și
devine un handicap
grav relativ la alți
actori.***

Procese de reflecție strategică și planuri de achiziții sunt puse în așteptare, exerciții (poate chiar operațiuni) sunt stopate sau amânate. Dacă luăm în calcul măsurile de distanțare socială, chiar capacitatea de luptă la nivel de unități și subunități poate fi alterată. Avem deja experiența impactului crizei din 2007-2008 asupra capabilităților militare ale europenilor, reduse practic la un nivel care nu a permis desfășurarea unor misiuni autonome în spațiul proximal (vezi Libia) unde, după cum este lesne de observat, persistă sau apar numeroase focare de instabilitate (Siria, Libia). Or, în acest domeniu, timpul pierdut este cu greu recuperat și devine un handicap grav relativ la alți actori.

Mai avem de-a face cu o evoluție cu dublu tăiș. Efortul forțelor armate europene de a veni în sprijinul autorităților civile în contextul unor dezastre sau pandemii, de a-și diversifica capabilitățile pentru o serie întregă de operațiuni, altele decât războiul, este necesar și demn de a fi lăudat. Totuși, nu trebuie pierdută din vedere misiunea lor fundamentală: războiul, pentru evitarea sau câștigarea căruia este nevoie de pregătire, finanțare și echipare. Fără a nega beneficiile utilizării instrumentului militar în alte tipuri de operațiuni, s-ar putea ca această tendință să aibă și efecte secundare care să reducă capacitatea (și dorința?)

de luptă a armatelor, îndepărtându-le de esența lor: apărarea națională și a spațiului european și euroatlantic. Ar mai fi de adăugat un paradox: cu toate că primește fonduri insuficiente, armata, victimă a propriei versatilități, dar și a percepției decidenților cu privire la securitate, este folosită într-o gamă tot mai variată de operațiuni.

O altă capcană este indusă de „securitizarea” mai multor domenii ce nu apăreau în mod tradițional în sfera securității naționale. Nu doar că duce la dileme conceptuale, dar creează tensiuni (inclusiv și mai ales pe tema alocării resurselor) între diferitele componente ale „noii securități”. Astfel, fonduri masive destinate eforturilor de gestionare ale unor riscuri non-militare (migrație, pandemie) apar, în percepția politică, mediatică sau publică, drept bugetări ale sectorului de securitate, unde figurează și dimensiunea de apărare. Armata, însă, fie nu are acces la ele, fie le utilizează pentru operațiuni militare altele decât războiul.

În condițiile în care preocuparea guvernelor este covârșitor concentrată pe gestionarea actualei pandemii sau a următorului val epidemiologic (Covid-19 sau o altă epidemie), crește riscul de a fi surprinși de turbulențele geopolitice, cu valențe inclusiv militare. Și nu este vorba doar despre analizarea și anticiparea acestora, ci despre pregătirea efectivă pentru gestionarea lor. Dacă America abdică de la rolul de leadership global, lăsând un vid care ar putea fi exploatat oportunistic de state precum China sau Rusia, dar și de alte puteri regionale, fie și numai în propria lor vecinătate, atunci apărarea europenilor nu mai este doar o chestiune de (i)relevanță strategică în lume, ci una a protejării propriei comunități. Retragerea Americii, coroborată cu slăbiciunea europenilor, ar putea elibera din frâul descurajării oportunismul altora. Sigur că și competitorii Vestului traversează aceeași perioadă dificilă, dar, prin natura regimurilor (în cea mai mare parte iliberale sau de-a dreptul autoritariste) și a economiilor lor (a se vedea producția Chinei), se comportă diferit. Nu doar că investesc în programe și echipamente militare, dar au și tendința de a-și canaliza eforturile pe politica externă și de securitate atunci când se confruntă cu probleme interne, cu atât mai agresiv cu cât percep slăbiciunea Vestului.

Dincolo de volatilitatea geopolitică, de fragilitatea proximității Europei pe toată lungimea frontierelor sale sudice și estice, necesitatea finanțării apărării, în special pentru cercetare și achiziții, este direct proporțională și cu progresul tehnologic (tehnică performantă, arme inteligente, militarizarea spațiului ș.a.m.d.). Dacă fondurile, atât cât sunt, nu au o destinație care are de-a face cu ceea ce forța militară reprezintă în esența sa, adică intimidare, coerciție sau, în cuvintele lui Thomas Schelling, „puterea de a vătăma” (power to hurt), și sunt, în schimb, orientate cu precădere pentru zone militare care se află mai degrabă la intersecția cu cele civile, atunci defazarea față de competitori nu poate decât să crească.

Chiar pe durata pandemiei, o serie de experți și de înalți oficiali din UE și NATO au avertizat cu privire la neglijarea apărării. Este de apreciat, în condițiile în care, cu cât austeritatea bugetară nu poate fi evitată, cu atât soluțiile trebuie imaginat la nivel comunitar sau colectiv, însă, având în vedere mecanismele decizionale din cele două organizații, răspunsul rămâne la nivelul capitalelor unde, cel puțin deocamdată, nu se întrezăresc semne ale transformării elementelor discursive în măsuri efective. De exemplu, Germania, motor vital al oricărui proiecte europene, a preluat în iulie președinția Consiliului UE, dar apărarea întârzie să apară în referirile de la nivelul ministerului federal de externe sau al cancelariei cu privire la programul german.

Nu în ultimă instanță, dimensiunea militară a puterii este concepută și bugetată într-un creuzet din care nu lipsește opinia publică. În statele democratice, preferințele politice cu privire la apărare sunt mult mai sensibile la presiunea opiniei publice, de unde și operațiunile de influență și propagandă ale unor entități ostile. Din păcate, în contextul digitalizării, asistăm la un proces de vulgarizare a expertizei militare și civile care se pierde în zgomotul indus de fenomenul fake-news și de tabloidizare a

***Chiar pe durata
pandemiei, o serie
de experți și de înalți
oficiali din UE și NATO
au avertizat cu privire
la neglijarea apărării.***

presei și a rețelelor sociale, chiar de delegitimizare a armatei ca instituție și a corpului militar ca profesie, respectiv de banalizare a riscurilor de natură militară. Toate acestea fac și mai dificilă o abordare rațională, echilibrată, în ceea ce privește prioritizarea resurselor din partea decidenților și legiuitorilor politici care, deși nu își mai pot permite opțiunea de a ignora dimensiunea militară în ecuația de securitate națională, regională și globală, tind să conceapă și să execute bugetarea strict ca pe un joc de sumă nulă.

Valentin Filip este expert în relații internaționale și securitate națională.

Note:

i DGAP Policy Brief, nr. 9, aprilie 2020

ii SIPRI Fact Sheet, aprilie 2020

iii Cf. raportului de pe pagina Parlamentului European:
<https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20200218RES72887/20200218RES72887.pdf>

Mass-media în vreme de ciumă

TUDOR VLAD

Jurnalismul ca ocupație a apărut la mijlocul secolului al XIX-lea, ca urmare a dezvoltării presei scrise. Multe decenii, pregătirea ziaristilor s-a efectuat în redacții, pe un model de ucenicie la locul de muncă, și fără a se simți nevoia unor certificate sau diplome. Jurnalismul nu a acces niciodată la statutul de profesie, așa cum este el definit de sociologi. Pentru a fi ajuns la acel standard, ar fi trebuit ca meseria de ziarist să fie autentificată și protejată prin instrumente juridice, așa cum se întâmplă în drept sau medicină. Dar presa este direct legată de un principiu fundamental stipulat în cele mai multe din constituțiile lumii: libertatea de expresie. A impune obligativitatea unei licențe sau autorizații pentru cei ce doresc să-și exercite acest drept ar fi un demers riscant și nedemocratic.

Industria media s-a dezvoltat extraordinar în prima jumătate a secolului XX, ziarele – și, mai apoi – canalele de televiziune aducând profituri enorme proprietarilor și managerilor de vârf. O piață a muncii prosperă a atras tot mai muți tineri interesați de o carieră în presă, iar criteriile de selecție au devenit mai riguroase. În acest context, învățământul de jurnalistică s-a dezvoltat și profesionalismul celor din redacții a crescut.

Ceea ce a legitimat întotdeauna munca ziaristilor și le-a dat autoritate a fost legătura directă cu instituțiile de presă, rolul lor în a face ca un material cu valoare informativă să vadă lumina tiparului sau să fie distribuit audio-vizual. Creșterea economică și competiția între firme s-a materializat – pentru mass-media – în bugete de reclamă substanțiale, așa încât acest model de autoritate absolută a televiziunii și a presei scrise, în spațiul comunicațional de anvergură, părea să fie de neclintit. La fel era și influența în spațiul public și în sfera politică, fiindcă – se spunea – niciun politician nu a câștigat vreodată un război cu presa. Radioul își păstra și el un rol în societate, mai ales în țările mai puțin dezvoltate, chiar dacă anumite posturi deveneau treptat produse de nișă.

Revoluția tehnologică în comunicare a schimbat paradigma. S-au deschis dintr-o dată noi canale de dialog mediatizat, în care publicul nu mai era un receptor pasiv, ci devenea un participant real în conversație. Cei dornici să răspândească un mesaj nu mai aveau nevoie de aprobarea unui redactor și de sistemele de difuzare ale presei audio-vizuale, ci de un simplu computer conectat la o rețea.

Pentru o prea lungă perioadă, mass-media tradițională a reacționat la această nouă și neașteptată concurență în modul cel mai confortabil: ignorând-o. Evident, presa scrisă a fost

cea mai afectată de noile tehnologii de comunicare, iar cei ce decideau destinele ziarelor au făcut greșeală după greșeală. După ce au conchis, inițial, că Internetul e un instrument de comunicare la nivel individual, nu au reacționat nici când unele companii din spațiul online au început să creeze „agregatoare” de știri, oferind audienței alternative gratuite la conținutul periodicelor tipărite. Apoi conducătorii ziarelor nu au reușit să-și domine orgoliul, când li s-a propus să se asocieze și să ofere pachete de știri scurte online în parteneriat, menite să atragă sau să redirecționeze publicul înapoi spre informațiile mai detaliate din paginile periodicelor lor. Erorile nu s-au oprit aici. A urmat oferta de conținut gratuit al ziarelor distribuit pe Internet. A trecut puțin până această strategie s-a dovedit un eșec financiar, iar atunci soluția aleasă a fost solicitarea unei plăți pentru acel produs, respinsă de cititorii deja obișnuiți cu servicii gratuite.

Ca și cum toate acestea nu ar fi fost suficiente pentru o furtună perfectă, a urmat criza economică din 2007. Ea a afectat presa pretutindeni în lume, iar cifrele din Statele Unite – cândva modelul de business mass-media de maxim succes – sunt relevante pentru declinul presei la nivel global. Conform unor rapoarte ale Centrului de Cercetare Pew, veniturile din publicitate pentru periodice au scăzut la jumătate între 2007 și 2009. Peste 50 la sută dintre ziaristii care lucrau în redacțiile ziarelor și-au pierdut locul de muncă și multe posturi de televiziune au redus producțiile proprii, mai ales cele de jurnalism de investigație, care implică investiții de timp și personal. În aceste condiții, presa nu a mai avut resursele de a relata despre evenimente relevante pentru unele comunități (geografice, socio-profesionale, etnice), cu excepția celor cu caracter senzațional. Așa au apărut noile categorii de comunicatori (bloggeri, ziaristi comunitari), care au încercat să umple vidul produs de „retragerea” mass mediei tradiționale. La început, aceștia au fost – în majoritate – cei care își pierduseră locurile de muncă din redacții, deci veneau cu experiența în elaborarea materialelor cu caracter informativ și cu principiile deontologice asociate muncii de jurnalist. Exemplul lor a fost urmat însă, la puțină vreme, de indivizi care nu aveau astfel de cunoștințe, dar care fie voiau să facă un serviciu comunităților, fie sperau

***Toate acestea
sugerează că, în
spațiul comunicării
de masă, s-a produs
un fenomen de
deprofesionalizare.
Chiar și evoluția
curriculumului
în facultățile de
jurnalistică sugerează
acest fapt.***

să ofere un produs care să le aducă profit. (E plin acum Internetul, de pildă, de ghiduri cu metode de a face bloguri lucrative.) Rețelele sociale s-au adăugat și ele la această competitivitate: menirea lor inițială a fost alta, dar există acum studii care arată că mulți tineri își iau „informația” numai pe această cale, ceea ce e mai mult decât îngrijorător.

Toate acestea sugerează că, în spațiul comunicării de masă, s-a produs un fenomen de deprofesionalizare. Chiar și evoluția curriculumului în facultățile de jurnalistică sugerează acest fapt. Pentru a atrage studenți și a nu-și pierde obiectul muncii, ele oferă tot mai multe cursuri care au ca obiect site-uri sau aplicații online care facilitează

În ultimii zece ani, în multe țări dezvoltate a avut loc o polarizare a publicului, care reflectă o tendință similară în spațiul politic. E greu de spus dacă mass-media – prin conținutul ei – a stimulat și a produs această reacție sau dacă ea doar a răspuns la cererea audienței.

schimbul de informații și crearea de conținut de către utilizatori, fie că e vorba de text, imagini, audio sau combinații ale acestora.

Pe acest fond, două alte fenomene au început să afecteze profund credibilitatea și, implicit, audiența presei. Cel dintâi a fost identificat în anii 1990 de către cercetătorii Universității Wisconsin, care l-au

numit „fenomenul presei ostile”. Experimentele lor au arătat că publicul are uneori tendința de a identifica mai mult partizanat și mai multă manipulare într-un text informațional atribuit unui ziarist decât dacă același mesaj este asociat cu o sursă de altă factură (cum ar fi un student sau un cetățean oarecare). Aceleași studii au demonstrat că un articol venit prin intermediul unui ziar produce adesea – la nivelul publicului – o reacție de respingere sau contestare, față de același material recepționat pe canale mai puțin formale și cu audiență redusă.

Încrederea în presă (aflată întotdeauna la cote joase în sistemele totalitare sau autoritare) a fost – de-a lungul istoriei contemporane – unul dintre pilonii democrațiilor consolidate. Declinul în credibilitatea mass-media, înregistrat în Vest (și nu numai), ar putea deveni o problemă serioasă nu numai pentru comunicarea în masă, ci pentru echilibrul întregii societăți. În ultimii zece ani, în multe țări dezvoltate a avut loc o polarizare a publicului, care reflectă o tendință similară în spațiul politic. E greu de spus dacă mass-media – prin conținutul ei – a stimulat și produs această reacție sau dacă ea doar a răspuns la cererea audienței. Nu e însă niciun dubiu că efectul presei ostile a devenit o realitate.

Al doilea fenomen cu impact profund negativ asupra credibilității mass-media este cel al știrilor fabricate (false). La început, el a luat amploare în spațiul online, unde este aproape imposibilă verificarea autenticității unor mesaje și a surselor acestora. În condițiile în care o mare parte a publicului vrea să citească sau să vadă doar ceea ce corespunde propriilor convingeri sau opțiuni, oferta de informații false a venit pe un fond de așteptare favorabil.

Într-o primă fază, părea că această situație va rămâne în zona Internetului, iar susținătorii presei tradiționale chiar sperau că el va decredibiliza treptat aceste surse alternative de informație și va readuce în atenție și revaloriza profesionalismul ziarelor și al canalelor de televiziune. Nu a fost așa, mai ales datorită apariției și succesului unor lideri populiști în țări cu sisteme democratice consolidate, cu un discurs în care atacurile la adresa presei tradiționale au devenit o temă constantă.

Ei nu mai răspund la obiect, punct cu punct, la demersurile investigative ale ziariștilor, ci le califică de la început ca fiind știri fabricate. Această atitudine are potențialul de a genera consecințe negative mai ales în țările în tranziție, unde lideri autoritari începuseră să învețe (datorită presiunilor venite pe canale diplomatice sau economice) că au obligația să dea seama în fața cetățenilor la întrebările legitime venite prin intermediul presei, mai ales în cazul celor referitoare la corupție sau la limitarea dreptului la liberă exprimare. Acum, copiind modelul celor mai puternici decât ei, invocă aprioric falsitatea informațiilor care le sunt incomode. La fel de adevărat e că și mass-media a răspuns uneori acestor acuze în mod agresiv sau partizan, abandonând unele principii de neutralitate și echidistanță și dând astfel apă la moară detractorilor.

În lunile recente, criza COVID-19 a afectat din nou redacțiile. Un raport recent al Institutului Poynter arată că a avut loc un val de concedieri în lunile martie, aprilie și mai. Viitorul presei pare să stea sub semnul îndoielii. O întrebare imediată, produsă de pandemie, este dacă fluxul de informații corecte sau false legate de virus va duce spre o deprofesionalizare și mai intensă în sfera ocupațiilor cu specific informațional sau va stimula o încercare a presei tradiționale de a-și revalida și întări statutul și standardele de profesionalism.

Care sunt deci viitorul și alternativele jurnalismului și ale comunicării de masă? O analiză a relației între mass-media, public, tehnologii și surse sugerează că – într-o eră când mulți își iau informația din social media – modalitățile de păstrare și relegitimare a ocupației de ziarist sunt transparența cu privire la codurile deontologice, producerea unor materiale de presă pe baza unor standarde profesionale înalte și delimitarea de abordările partizane sau cu agenda ascunsă. Este necesară o colaborare mai intensă între industria media, facultățile de jurnalism și centrele de pregătire din afara zonei academice pentru o mai bună educare a publicului larg cu privire la pericolul uriaș pe care declinul presei independente, coroborat cu acceptarea ideii de adevăruri alternative și a știrilor fabricate, îl reprezintă pentru societate.

***Este necesară o
colaborare mai
intensă între industria
media, facultățile de
jurnalism și centrele
de pregătire din afara
zonei academice...***

Un sociolog francez spunea în urmă cu mai bine de trei decenii că industria cărții își va pierde din autoritate nu prin dispariția ei, ci prin excesiva abundență și fragmentare. Poate că la fel se va întâmpla și cu Internetul, ca sursă aproape nelimitată de știri, adesea dubioase, pseudo-informații, zvonuri – de care oamenii se vor satura la un moment dat... Întrebarea este dacă mass-media tradițională va supraviețui până atunci.

Tudor Vlad este profesor de jurnalism, director al Centrului Internațional James M. Cox Jr. pentru Pregătire și Cercetare în Comunicarea de Masă, în cadrul Universității din Georgia, SUA.

Inițiativa celor Trei Mări

O investiție în beneficiul României și al regiunii

IAN J. BRZEZINSKI

Inițiativa celor Trei Mări (3SI) reprezintă efortul comun al douăsprezece țări pentru accelerarea dezvoltării infrastructurii transfrontaliere energetice, de transport și digitale în regiunea situată între Marea Neagră, Marea Adriatică și Marea Baltică. Leadership-ul și investiția României, una dintre cele mai mari țări din Europa Centrală, sunt esențiale pentru succesul Inițiativei. O moștenire strategică a epocii sovietice este lipsa, în Europa Centrală, a rețelelor naționale și regionale rutiere, feroviare, de conducte, în special pe direcția nord-sud, precum și a altor rețele transfrontaliere. Conform Comisiei Europene, transportul rutier și feroviar în regiune necesită de două până la patru ori mai mult timp comparativ cu cel din restul Europei. Acest deficit de infrastructură dăunează conectivității între economiile țărilor 3SI – Austria, Bulgaria, Cehia, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Slovenia, România și Ungaria –, precum și conexiunii dintre Europa Centrală și Europa de Vest. El este un obstacol pentru creșterea economică și a menținerii regiunii într-o stare de dependență excesivă față de petrolul și gazul Rusiei.

Inițiativa celor Trei Mări este un efort curajos, inițiat și condus de Europa Centrală, pentru a răspunde acestui deficit. 3SI va utiliza avantajele infrastructurii pentru a consolida legăturile între economiile țărilor din regiune, dar și între acestea și Europa de Vest, realizând viziunea unei piețe unice europene. 3SI va accelera și susține creșterea economică și va crește reziliența economică a regiunii, inclusiv securitatea energetică, prin facilitarea accesului la o varietate mai mare de surse de aprovizionare cu energie, prin conducte și terminale

portuare noi. Rețelele feroviare, rutiere și energetice mai eficiente pot spori, totodată, securitatea militară, crescând capacitatea forțelor aliate de a se deplasa cu mai mare agilitate pe axa nord-sud de-a lungul frontierei estice a NATO.

În prezent, pandemia provocată de coronavirus a crescut atât importanța, cât și urgența 3SI. Devastarea economică generată de această criză subliniază importanța conectivității transfrontaliere. Atunci când conductele, drumurile, căile ferate și alte legături comerciale sunt întrerupte, economiile sunt paralizate. Mai nou apelăm zilnic la video-conferințe, ceea ce evidențiază importanța conectivității digitale și rolul ei crucial pentru reziliența economică. Inițiativa celor Trei Mări ar trebui să fie parte dintr-un program pan-european și transatlantic de redresare economică. Proiectele de infrastructură pot fi un generator important de locuri de muncă și un motor al creșterii economice pe termen scurt și lung. 3SI este pregătită pentru ambele dimensiuni. Inițiativa celor Trei Mări valorifică puterea acțiunii comune. Individual, fiecare dintre țările Europei Centrale are o capacitate limitată de a atrage capital. Împreună, țările 3SI au o populație de 111 milioane și un PIB de 1,7 trilioane USD. Această masă comună geo-economică este semnificativă și are potențialul de a genera interes substanțial din partea capitalului privat din toată lumea.

Un element esențial al Inițiativei este Fondul de Investiții al Inițiativei celor Trei Mări, lansat de Polonia și România, care s-au angajat să participe cu 500 de milioane și, respectiv, 100 de milioane de Euro. Fondul va direcționa capitalul pentru a lansa proiecte multinaționale de infrastructură restante de multă vreme la nivelul regiunii. Estonia, Letonia și Ungaria au anunțat recent participarea la Fond. Alte țări 3SI sunt așteptate să contribuie. Fondul va opera pe baze pur comerciale,

va face investiții fără interferențe politice – nici măcar din partea acționarilor săi – în proiecte regionale care prezintă perspectivele unor rate de rentabilitate competitive comercial. Prin acumularea investițiilor într-un fond de infrastructură administrat comercial, țările 3SI demonstrează încrederea în potențialul economic al regiunii și valorifică totodată puterea capitalului privat. Fondul va fi un reper puternic care pune în evidență potențialul economic al Europei Centrale. Prin aceasta, Fondul crește capacitatea regiunii de a accesa mai eficient o parte din cei peste un trilion de dolari în potențiale investiții directe disponibili anual la nivel global, care sunt mereu în căutarea unor astfel de oportunități pentru profituri sigure.

3SI este puternic susținută de Comisia Europeană, SUA și Germania. În discursul său de la Summit-ul din 2018 al 3SI, găzduit la București, președintele Comisiei Europene Jean-Claude Juncker a descris Inițiativa drept una „care generează proiecte cheie de interconectare în domeniile energiei, transportului și digital. Inițiativa celor Trei Mări este un catalizator pentru coeziunea și convergența UE și pentru consolidarea legăturii transatlantice...”. Cu un an înainte, la Summit-ul 3SI de la Varșovia, președintele SUA Donald Trump s-a adresat regiunii: „Inițiativa celor Trei Mări va transforma și va reconstrui întreaga regiune și va face ca infrastructura, asemenea angajamentului vostru pentru libertate și statul de drept, să vă unească cu toată Europa și cu întreaga lume occidentală.” În luna februarie a acestui an, Washington-ul a transpus în fapte angajamentul său politic pentru 3SI. Secretarul de stat al SUA Mike Pompeo a anunțat că SUA este pregătită să contribuie la Fond cu o sumă egală cu investițiile țărilor 3SI până la nivelul de un miliard USD și își va direcționa investiția către Fond și proiectele 3SI din domeniul energiei. Acest angajament se va materializa numai dacă țările 3SI participă serios la Inițiativă și la Fondul Inițiativei celor Trei Mări.

Ca lider în Europa Centrală, angajamentul României pentru Inițiativa celor Trei Mări este imperativ. Până astăzi, Bucureștiul a contribuit la Fond cu 20 de milioane de Euro din angajamentul de 100 de milioane. România trebuie să își îndeplinească cel puțin angajamentul inițial, însă ar trebui să ia în considerare o investiție proporțională cu cea a Poloniei, de 500 milioane Euro. Aceasta ar fi o investiție solidă pentru România. Fiind o entitate comercială centrată pe infrastructura rentabilă

Fondul va direcționa capitalul pentru a lansa proiecte multinaționale de infrastructură restante de multă vreme la nivelul regiunii.

din Europa Centrală, Fondul are potențialul de a genera un profit substanțial pentru trezoreria României. Mai mult, investiția României va fi pe măsura rolului de lider al României în regiune și va contribui la succesul 3SI.

Inițiativa celor Trei Mări este o dovadă marcantă a capacităților cu care democrațiile Europei Centrale contribuie la comunitatea transatlantică. 3SI nu este o solicitare de asistență financiară. Ea reprezintă o valorificare a potențialului geo-economic regional de a crea oportunități și forță economică nu doar pentru țările sale membre, ci pentru întreaga comunitate transatlantică. O Europă Centrală mai strâns integrată într-o Europă extinsă va fi o regiune mai prosperă și mai sigură. Aceasta este un beneficiu pentru România, pentru Europa și pentru Statele Unite.

Ian Brzezinski este senior fellow al Consiliului Atlantic din Washington DC. El a îndeplinit funcția de adjunct al asistentului Secretarului apărării pentru politică europeană și NATO. Conduce în prezent Brzezinski Group LLC.

Diplomația libertății religioase

CĂTĂLIN RAIU

Raportorul Special pentru Libertate Religioasă al ONU, Ahmed Shaheed, a prezentat în martie 2020 Consiliului pentru Drepturile Omului raportul său anual centrat pe violența de gen și discriminare. Documentul atinge realități foarte dure din diferite colțuri ale lumii, precum mutilarea organelor genitale feminine, violul în cadrul matrimonial, căsătoria timpurie și forțată, poligamia, dar accentul cade pe drepturile sexuale și reproductive. Mandatul de raportor special pentru libertate religioasă al ONU este acela de a proteja, promova și implementa libertatea religioasă și de credință și de a se poziționa ideologic în funcție de propria-i viziune și conștiință. Este cel mai vizibil oficial la nivel internațional din domeniul libertății religioase.

Un liberalism de stânga

Canonul liberalismului politic recunoaște libertății religioase două dimensiuni: dreptul de a avea/adopta sau nu o religie/credință (forum internum) și dreptul de a o manifesta (forum externum). În vreme ce prima dimensiune este absolută, cea de-a doua poate fi supusă restricțiilor, motiv pentru care organizațiile internaționale, precum OSCE, încearcă să se păstreze într-o zonă de neutralitate față de doctrinele religioase

și să se ocupe doar de manifestările externe ale libertății religioase. Cu alte cuvinte, statul nu poate intra în intimitatea teologică a organizațiilor religioase (incluzând aici și manifestările de cult), dar, atunci când este nevoit să ducă la împlinire „a greater good”, poate cenzura dimensiunea externă a libertății religioase, proporțional cu scopul enunțat și fără a discrimina.

Asumând o gândire radicală de stânga, Ahmed Shaheed își impune propria-i viziune asupra libertății religioase. Merge dincolo de standardele internaționale și susține, printre altele, faptul că organizațiile religioase trebuie să se democratizeze, oferind drepturi egale pentru fiecare membru al organizației (așadar, în contextul ortodoxiei românești patriarhul ar trebui să fie egal ca autoritate cu orice credincios), iar guvernele să denunțe public diferențele de gen din interiorul Bisericii. Cu alte cuvinte, Ahmed Shaheed se plasează în răspăr cu toată tradiția modernă a libertății religioase, negând sacralitatea democratică a autonomiei bisericesti și a neutralității statului, care nu sunt altceva decât consecințele directe ale libertății religioase.

Mai mult decât atât, Ahmed Shaheed pune pe picior de egalitate, ca fiind la fel de dure, restricțiile legale în cazul avortului și lapidarea, ca pedeapsă pentru adulter încă practică în unele țări, și le pune pe seama „intrepretărilor patriarhale ale doctrinele religioase”, dând în acest sens exemplul morala creștină și legea islamică. Acesta definește libertatea

religioasă drept o contra-libertate și inserează chiar în interiorul libertății religioase alte drepturi (de exemplu, egalitatea membrilor în luarea deciziilor). Rolul guvernelor ar fi acela de a elibera cetățenii nu doar de sub puterea religiei, ci de a-i împuternici să liberalizeze religia chiar în interiorul ei (freedom within religion). Acest tip de discurs simultan anti-liberal și anti-democratic a avut ecouri până în lumea ortodoxă pe care am considera-o a priori mai conservatoare și unde în timpul pandemiei autoritățile au încercat să elibereze credincioșii de sub puterea mistică a linguriței unice folosite la Euharistie, recomandând abținerea de la Împărtășanie. În vreme ce suspendarea Euharistiei comune este total pertinentă în timpul pandemiei, ca măsură de protejare a cetățenilor, gestul statului de a denunța, cu autoritatea ordinelor de ministru, anumite practici religioase se subscrie unei gândiri de stânga radicală greu de identificat în istoria democrației.

Raportorul Special se află în răspăr cu concepția liberală clasică a libertății religioase consacrată prin Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948) și maturizată în antiteză cu totalitarismele și autoritarismele interbelice. Din această concepție, pe care astăzi o putem plasa mai degrabă în centrul spectrului ideologic, s-au dezvoltat două dimensiuni ale libertății religioase: una negativă (freedom from religion), însemnând datoria statului de a se asigura că oamenii nu sunt copleșiți de autoritatea religiei înțelegând ca o forță socială cu potențial discriminator, respectiv una pozitivă (freedom of religion), în care statul, fără a uita de neutralitatea religioasă, își asumă un rol activ în sprijinirea exercitării libertății religioase de către cetățeni, indiferent de credința pe care aceștia o împărtășesc.

Un liberalism de dreapta

De mai bine de cinci decenii, dezbaterile internaționale în domeniul libertății religioase în țările cu pretenții democratice este dominată de curentele de stânga, asociate fie marii familii a liberalismului social și cultural, fie neo-marxismului. Acestea descriu religia ca fenomen cu potențial discriminator, aflat la baza multor gesturi de „hate speech and crime”, drept frână împotriva extinderii drepturilor LGBTQ+ sau chiar barieră împotriva democratizării, conform

***De mai bine de cinci
decenii, dezbaterile
internațională în
domeniul libertății
religioase în țările cu
pretenții democratice
este dominată de
curentele de stânga,
asociate fie marii
familii a liberalismului
social și cultural, fie
neo-marxismului.***

lui Ahmed Shaheed. Pe de altă parte, sunt state sau organizații internaționale care și-au asumat explicit promovarea rolului pozitiv al religiei într-o logică democratică și fără afectarea drepturilor și libertăților celor care nu împărtășesc o anumită credință religioasă. În dreptul acestora putem socoti viziunea moderată a Departamentului de Stat al SUA, OSCE și chiar a Comisiei Europene.

Dimensiunea pozitivă a libertății religioase vizează recuperarea caracterului integrator și comunitar al religiei ca o nostalgie neoconservatoare, implicarea organizațiilor religioase în activități apropiate de vocația lor teologică și misionară, conform

***Orice democrație
este chemată să
articuleze conceptual
și practic ambele
dimensiuni, pozitivă și
negativă, ale libertății
religioase...***

principiului subsidiarității, precum și transmiterea mesajului că religia este un fenomen social care unește, nu dezbină oamenii. Exploatează mai degrabă capacitatea religiei de a produce și menține capital social și predictibilitate la nivelul țesăturii sociale.

În fapt, orice democrație este chemată să articuleze conceptual și practic ambele dimensiuni, pozitivă și negativă, ale libertății religioase. În acest sens, pozițiile din ce în ce mai la stânga politică ale lui Ahmed Shaheed, care definește libertatea religioasă nu doar ca o libertate negativă, ci drept o contra-libertate, sunt pe de o parte o resursă ideologică importantă a ONG-urilor ultraprogresiste, iar pe de altă parte tensionează și ridică miza dezbaterii internaționale pe subiectul libertății religioase.

În contrapartidă cu profesorul Ahmed Shaheed s-a aflat până la finele anului trecut slovacul Jan Figel, care a ocupat postul de reprezentant pentru promovarea libertății religioase la nivelul întregii Uniuni Europene. Catolic creștin-democrat, Jan Figel și-a exercitat mandatul cu o vădită orientare conservatoare (cu accent pe demnitatea persoanei umane, fraternitate și solidaritate etc.), reușind chiar eliberarea de deținuți pe motive religioase în mai multe țări din Asia.

Mandatul UE în domeniul libertății religioase vizează promovarea libertății religioase ca brand european în lume, prezentarea UE ca un organizație superioară din punct de vedere democratic față de alte organizații internaționale sau state și consolidarea grupului reprezentanților naționali ai statelor membre UE pentru libertate religioasă.

**Chemarea Europei și
dezorientarea strategică
a României**

Blocată în consensul politicilor compromisului din anii 1990, în mod paradoxal, România, deși este o țară plină de resurse religioase și interreligioase, apreciată pentru statutul libertății religioase, se încapățânează să nu exploateze dimensiunea internațională a libertății religioase. Și, din acest motiv, agenda publică internă pe acest domeniu este dominată nu doar de anticlericalismul de tip slogan („vrem spitale, nu catedrale!”), ci mai ales de episoadele în care organizațiile religioase (în special Biserica Ortodoxă Română sau chiar Cultul Musulman, în cazul construirii „mega-moscheii” din anul 2015) sunt puse la zid și nevoite doar să se apere. Rarele episoade de dezbateri și interes public legate de libertatea religioasă (ora de religie în școli, impozitarea Bisericii, construcții de catedrale, chiar antisemitismul) sunt complet decuplate de practica și standardele internaționale într-un ritm care trădează letargie democratică și dezorientare strategică. Agenda politicianilor pe acest subiect fie nu există deloc, fie este orientată în mod exclusiv de către interese de sezon electoral.

Peste tot în lumea democratică, domeniul afacerilor religioase se autonomizează și se desprinde de domeniul mai general al drepturilor omului și cetățeanului. Acoperă o pluralitate din ce în ce mai complexă de poziționări ideologice (freedom of/ from/ within religion) și necesită o expertiză din ce în ce mai ridicată, motiv pentru care în ultimii ani a devenit o cutumă democratică crearea funcției de reprezentant pentru promovarea libertății de religie și credință (Special Envoy for the Promotion of Freedom of Religion or Belief). Gândit ca un hibrid între expert și diplomat, mandatul există nu doar în SUA și Canada, ci și în multe țări europene:

Marea Britanie, Norvegia, Italia, Finlanda, Suedia, Danemarca, Germania, Franța, Austria, Polonia, Lituania, Bulgaria, Ungaria etc.

Clivajul ideologic la nivel european este speculat de Departamentul de Stat al SUA, care, în Raportul anual dedicat libertății religioase în România, publicat recent, reinvită țara noastră, după ce în cursul anului trecut a făcut-o direct prin prezența ambasadorului Samuel Brownback la București, să asume mandatul de Special Envoy for FoRB. Invitația insistentă a SUA este, pe de o parte, o dovadă a prețuirii parteneriatului strategic dintre cele două țări, și, pe de altă parte, subliniază nevoia ca dimensiunea pozitivă a libertății religioase să fie și mai bine accentuată prin aportul unor state din Europa Centrală și de Est, în contrapartidă cu țările nordice, care practică un discurs eminent de stânga, similar pe alocuri cu vocea lui Ahmed Shaheed.

Resursele naționale în materie de promovarea libertății religioase sunt legate de cadrul legislativ clar favorabil libertății religioase, neutralitatea pozitivă a statului, autonomia și egalitatea cultelor în fața legii, combinația unică de ortodoxie și cultură de sorginte latină, caracterul pro-occidental și deschiderea la dialog ale Bisericii Ortodoxe Române, integrarea foarte reușită a minorităților religioase și etnice, prevenirea și combaterea eficientă a antisemitismului și multe altele.

În plus, SUA au lansat recent Alianța Internațională a Libertății Religioase, organizație în care sunt reprezentate majoritatea statelor care își asumă promovarea libertății religioase. De asemenea, Administrația Trump a inițiat o coaliție a companiilor americane pentru apărarea și promovarea libertății religioase cu intenția de a finanța în diferite țări proiecte de promovare a identității religioase și dialogului interreligios.

Deja la nivelul UE se află în lucru formularea viitoarei Strategii europene în privința libertății religioase. Demersul este motivat de tendințe care indică o depreciere a libertății religioase, cum ar fi creșterea gesturilor și acțiunilor antisemite, faptul că nu toate statele membre UE au renunțat la legislația anti-blasfemie (România nu a avut și nu are legislație

de acest fel), că nivelul de alfabetizare religioasă și alfabetizare în domeniul libertății religioase este foarte scăzut, că dialogul interreligios este în regres, iar diplomații europeni nu sunt familiarizați cu conceptul și principiile FoRB; creșterea tendinței de a vedea în minoritățile religioase o amenințare de securitate („securitization of religion”) și în special tensionarea crescândă dintre manifestarea pozitivă a libertății religioase prin exprimarea credinței religioase în spațiul public (cazul însemnelor religioase în școli, ora de religie, finanțarea publică a școlilor confesionale, politici publice asumate dintr-o perspectivă creștină etc.) și aspectul negativ al libertății religioase. Se lucrează la gestionarea statusului post-pandemie al libertății religioase, de la indexarea acțiunilor de restrângere abuzivă a libertății religioase până la discernerea de bune practici, astfel încât societățile europene să fie mult mai pregătite în cazul unui alt val pandemic să limiteze libertatea religioasă doar proporțional cu efectele țintite și fără să creeze discriminare.

Pentru ca raportarea Europei la fenomenul religios să vizeze cât mai concret ambele dimensiuni al libertății religioase și să evite extremele ideologice, este nevoie ca state precum România să nu mai stea în afara jocului democratic, lamentându-se cu fiecare ocazie când descoperă că vin peste noi valuri ideologice radicale, și să asume participarea activă prin desemnarea unui reprezentant național pentru promovarea libertății religioase.

Cătălin Raiu este teolog și doctor în științe politice. Este reprezentantul României în cadrul panelului de experți pentru libertate religioasă al OSCE.

Covid -19 și drepturile animalelor în antropocen

IULIA MOTOC

Criza climatică omniprezentă și pandemia Covid-19 în curs de desfășurare ne determină să reflectăm asupra relației distructive a oamenilor cu animalele. Crizele ecologice și de sănătate, cu care se confruntă umanitatea astăzi, sunt profund împletite cu modalitățile inumane de a trata animalele.

Au animalele drepturi? Într-o carte celebră, „Zoopolis: O teorie politică a drepturilor animalelor” și o serie de articole ulterioare, Sue Donaldson și Will Kymlicka au susținut că animalele pot deține drepturile civile și politice. Mai mult, aceste drepturi pot fi instrumente

juridice eficiente pentru activismul legat de bunăstarea animalelor.

Donaldson și Kymlicka observă, pe bună dreptate, că apărarea drepturilor universale ale animalelor, pe modelul drepturilor omului, a obținut susținere doar din partea unor activiști și universitari. În schimb, nu are aproape nicio rezonanță în rândul publicului larg, chiar dacă electoratele au demonstrat din ce în ce mai mult un grad de îngrijorare cu privire la tratamentul animalelor.

La 21 mai 2020, Înalta Curte de Justiție din Islamabad a adoptat o hotărâre remarcabilă în cazul unui elefant din Zoo Marghazar, afirmând fără nicio ezitare că animalele au drepturi legale. Președintele Curții a afirmat că „durerea și suferința trebuie să se încheie” și a ordonat eliberarea și mutarea elefantului într-un sanctuar de elefanți. Aceasta constituie o hotărâre de pionierat în

domeniul drepturilor animalelor. Mai mult, Curtea observă că actuala criză pandemică a evidențiat interdependența ființelor vii și, prin urmare, cazul de față are un nexus cu amenințarea la adresa existenței umane.

Existența și supraviețuirea speciei umane depinde de alte ființe vii și este evident faptul că neglijarea bunăstării speciilor de animale sau orice tratament aplicat unui animal, care presupune durere sau suferință inutilă, are implicații pentru dreptul la viață al oamenilor. Interdependența bunăstării oamenilor și animalelor nu este evidentă doar în ceea ce privește schimbările climatice, bolile de proveniență zoologică și pierderea biodiversității.

Cercetarea în domeniul dreptului animalelor este, de obicei, interdisciplinară, în măsura în care trebuie să se bazeze pe concluziile de bază ale filozofiei (eticii), biologiei (zoologiei), antropologiei (studii umane privitoare la animale), istoriei, studiilor culturale, economiei. Cercetarea este adesea comparativă și nu se limitează la dreptul internațional propriu-zis. Cercetarea implică astfel atât comparații „orizontale” (între diferite regimuri juridice naționale), cât și comparații legale „verticale” (între regimurile juridice naționale, europene și internaționale).

***Curtea observă
că actuala criză
pandemică
a evidențiat
interdependența
ființelor vii și, prin
urmare, cazul de
față are un nexus
cu amenințarea la
adresa existenței
umane.***

Iulia Motoc este judecător la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Opiniile exprimate nu implică instituția.

Goana după „aur cosmic”

Impactul geopolitic și de securitate al noii curse spațiale

SORIN DUCARU

Cu un an în urmă, la conferința de securitate GLOBSEC, am surprins audiența vorbind despre „aurul” cosmic și digital. Pe scurt, am dorit să scot în evidență faptul că în prezent asistăm la o adevărată „goană după aur” în două spații sau domenii-cheie pentru dezvoltarea societății umane: spațiul cibernetic (digital) și cel cosmic (extra-atmosferic). Această „goană” este, bineînțeles, alimentată de accelerarea fără precedent a dezvoltării din domeniul tehnologiilor spațiale și informaționale. Iar „aurul” din aceste domenii este reprezentat de spectrul inimaginabil, până de curând, al aplicațiilor dezvoltate sau în curs de a fi dezvoltate în aceste domenii, cu impact profund asupra vieții noastre individuale, sociale, economice, politice și în planul securității internaționale. Legătura dintre aceste două domenii este evidentă și manifestă o tendință de amplificare. Domeniul cibernetic sau digital a generat deja un efect de stimulare a dezvoltării în toate domeniile, inclusiv (sau mai ales) în cel spațial. Domeniului spațial va determina, printre altele, creșterea potențialului domeniului digital. Acest efect se manifestă prin dezvoltarea semnificativă a capacităților satelitare, care sporesc volumul și viteza de transmitere a datelor și determină o lărgire spectaculoasă a spectrului de aplicații digitale. Sunt domeniile asupra cărora mi-am concentrat o mare parte din activitate și studiu în ultimii ani, din

perspectiva impactului evoluțiilor tehnologice fără precedent asupra securității internaționale.

Analiza succintă care urmează își propune să scoată în evidență câteva din aspectele cele mai interesante și spectaculoase ale revoluției tehnologice, definatorii pentru conceptul de „New Space”, precum și câteva dintre implicațiile geopolitice, geoeconomice și de securitate.

În prezent gravitează pe diverse orbite terestre în jur de 2400 de sateliți funcționali. Numărul acestora ar urma să crească de 10 ori în următorii câțiva ani, ca urmare a unor mari constelații de sateliți, majoritatea aparținând unor companii private. Practic, capacitățile spațiale au devenit indispensabile pentru lumea digitalizată în care trăim. În consecință, atât utilizatori guvernamentali, cât și privați investesc considerabil în tehnologii spațiale pentru a putea dispune de capacități cât mai complexe, cu avantaje critice în fața competitorilor. Asistăm la o accelerare fără precedent a așa-numitei „curse spațiale”. Pe fondul acesteia se conturează două tipuri de preocupări, care tind să amenințe exploatarea și utilizarea largă, garantată, în condiții de predictibilitate, siguranța și securitatea capacităților spațiale.

Provocarea „poluării spațiale”

Prima preocupare majoră se referă la siguranța și sustenabilitatea activității spațiale în contextul creșterii exponențiale a numărului de sateliți și în

fața pericolului în creștere generat de așa-numitele „reziduuri spațiale”, cu efect de „poluare spațială”. În momentul de față, mai mult de 20.000 de obiecte spațiale (de dimensiuni mai mari de 10 cm), respectiv – sateliți, lansatoare sau reziduuri spațiale, orbitează în jurul Pământului. După cum arată graficul privind catalogarea actualizată a obiectelor spațiale, numărul acestora este în permanentă creștere, punând importante probleme de securitate și sustenabilitate.

În funcție de masa și viteza lor, aceste reziduuri spațiale pot distruge actualele și viitoarele capabilități satelitare sau chiar obiective terestre, în situația în care forța gravitațională va determina revenirea lor necontrolată pe pământ. O mare parte a acestor obiecte sau fragmente reziduale este fie rezultatul abandonării în spațiu a rachetelor lansatoare sau a sateliților ieșiți din uz, fie al unor coliziuni accidentale în spațiu. Creșterea exponențială a numărului de sateliți în următorii ani va genera o creștere a pericolului unor coliziuni accidentale. O altă sursă de fragmente reziduale spațiale este reprezentată de distrugerea, cu rachete anti-satelit lansate de la sol, a unor sateliți ieșiți din funcțiune. O serie de state și-au distrus sateliții proprii pentru a semnaliza potențialilor adversari că dețin astfel de arme anti-satelit, mesajul implicit fiind că astfel de arme pot fi folosite contra sateliților adversarilor, în caz de conflict. Pe 11 ianuarie 2007, China a lansat o rachetă împotriva unui satelit propriu, aflat la o altitudine de 865 km, distrugându-l și creând astfel peste 3300 de fragmente, majoritatea lor aflându-se încă pe orbită și constituind un risc pentru operatorii de sateliți. La numai 2 ani după testul efectuat de China, pe data de 10 februarie 2009, doi sateliți de comunicație, unul comercial operațional, Iridium 33, și unul rusesc neoperațional, Cosmos 2251, s-au ciocnit accidental cu o viteză de peste 11.700 m/s la o altitudine de 789km, fiind astfel primul eveniment de coliziune în spațiu a două obiecte artificiale de mărimi considerabile. Acest eveniment a creat peste 2200 fragmente cu o dimensiune de peste 10 cm.

Problema majoră este ca aceste resturi spațiale pot rămâne pe diferite orbite zeci de ani, cu un potențial distrugător aleatoriu. Având în vedere că nu există încă tehnologii economice viabile de „colectare” sau „curățare” a acestor resturi, principala modalitate de a evita coliziunile este aceea de monitorizare a acestora

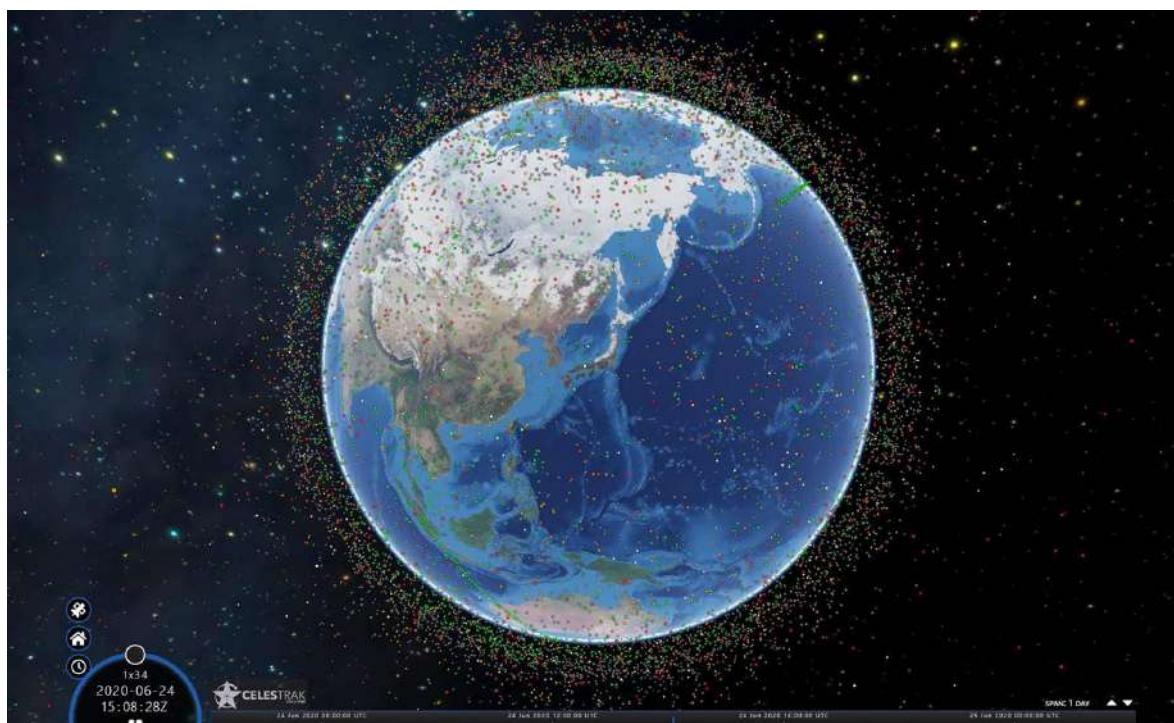
În funcție de masa și viteza lor, aceste reziduuri spațiale pot distruge actualele și viitoarele capabilități satelitare sau chiar obiective terestre, în situația în care forța gravitațională va determina revenirea lor necontrolată pe pământ.

și avertizare a operatorilor de sateliți funcționali asupra necesității efectuării unor manevre de schimbare a orbitei pentru a evita un potențial impact distrugător. Având în vedere că evenimente de acest tip pot să provoace coliziuni succesive, în lanț, așa-numitul efect „Kessler”, existența lor are implicații atât la nivel de securitate în spațiu, putând limita utilizarea acestuia, cât și geopolitice.

După cum se poate observa și în imaginile CelesTrack, care reflectă monitorizarea în timp real a reziduurilor spațiale, densitatea acestora este îngrijorătoare, în special pe orbitele apropiate de pământ.

Această situație generează nevoia unei activități de supraveghere și urmărire a obiectelor spațiale („Space Surveillance and Tracking” – SST), care, la nivel european, este realizată de un consorțiu de opt state (printre care și România), de Agenția Spațială

Europeană ESA, Centrul Satelitar al UE având un rol de „interfață” între senzorii pentru monitorizarea obiectelor spațiale și operatorii satelitari, interesați de evitarea coliziunilor accidentale.

Spațiul cosmic: de la militarizare la înarmare

A doua preocupare majoră se referă la militarizarea și înarmarea spațiului cosmic. Tehnologiile spațiale, precum multe alte tehnologii, susțin atât activități civile, cât și militare. Ele sunt, prin natura lor, tehnologii cu utilizare dublă („dual use”), civilă și militară. Utilizarea crescândă a capacităților spațiale pentru a susține funcții militare de apărare și de securitate națională a accentuat dezbaterile privind așa-numita militarizare a domeniului cosmic. Sunt numeroase exemple de bruieră sau „orbire” satelitară prin pulsuri electromagnetice, raze laser sau atacuri cibernetice care au provocat distorsiuni, disfuncții sau chiar distrugerea unor sateliți de telecomunicații sau cu funcții de poziționare geografică. Efectele sunt periculoase. Tehnologiile spațiale moderne generează noi posibilități de spionaj, urmărire, de apropiere sau chiar „întâlnire” neautorizată cu sateliți ai unor puteri competitive. Se poate constata, de asemenea, dezvoltarea de către un număr în creștere de țări a unor sisteme de rachetă anti-satelit sau preocuparea față de posibila plasare în spațiul cosmic a unor „arme” cu efect distrugător (chiar dacă ar fi în categoria celor convenționale). Toate aceste evoluții generează o atenție sporită asupra impactului „cursei tehnologice spațiale” asupra aspectelor legate de confruntarea geopolitică și de securitatea internațională.

Trebuie făcută însă o distincție conceptuală între termenul de „militarizare” și cel de înarmare spațială. Primul termen se referă la funcții de susținere a activităților militare cu ajutorul capacităților satelitare și reflectă, practic, o stare de fapt. Astfel de funcții de telecomunicații, poziționare geografică (GPS) sau observare terestră prin intermediul sateliților sunt valorificate atât în domeniul civil, cât și în cel militar. Al doilea termen este legat de folosirea armelor, adică a acelor capacități menite să producă efecte operaționale directe, cu potențial letal. Din această perspectivă, orice acțiune de „înarmare spațială” ar viza obținerea unor efecte operaționale militare directe prin folosirea unor capacități spațiale. Astfel de acțiuni ar determina o deviere semnificativă de la dezideratul utilizării în scopuri pașnice a spațiului cosmic, asumat de state la nivel ONU.

***Sunt numeroase
exemple de
bruieră sau „orbire”
satelitară prin pulsuri
electromagnetice,
raze laser sau
atacuri cibernetice
care au provocat
distorsiuni, disfuncții
sau chiar distrugerea
unor sateliți de
telecomunicații sau cu
funcții de poziționare
geografică.***

Este important de observat, de asemenea, faptul că în unele state cu tradiție în domeniul capacităților spațiale au fost create „comandamente spațiale”. Rolul acestora este, pe de o parte, acela de coordonare, comandă și control al resurselor necesare pentru gestionarea crizelor care ar putea avea o componentă spațială, iar, pe de altă parte, de a avea un rol în domeniul „descurajării spațiale”, un concept considerat necesar în noul context generat de confruntarea

Domeniul spațial devine, de asemenea, din ce în ce mai aglomerat, chiar „congestionat”, și este caracterizat de dezvoltări cu potențial conflictual. Asemenea evenimente cu caracter accidental sau conflictual ar putea avea efecte devastatoare, care ar putea limita sever utilizarea spațiului în viitor.

spațială. Apărarea și descurajarea spațială vizează limitarea potențialului de lansare a unor operațiuni ostile la adresa capabilităților satelitare. Domeniul spațial devine într-adevăr un domeniu operațional din punct de vedere militar, inclusiv în noua politică spațială a NATO.

Nevoia imperativă de acțiune coordonată

În concluzie, domeniul spațial devine, din perspectiva accelerării cursei tehnologice spațiale, din ce mai atractiv și competitiv. Utilizarea acestuia pentru aplicații civile și militare reflectă o tendință de creștere de tip exponențial. Sateliții s-au dovedit a fi o resursă esențială, pe Pământ, în contextul restricționării mobilității sau a unor activități din timpul pandemiei. Senzori satelitari optici sau electromagnetici au putut monitoriza eficient aspecte de interes la nivelul solului atunci când acest lucru nu a fost posibil prin activități terestre. Domeniul spațial devine, de asemenea, din ce în ce mai aglomerat, chiar „congestionat”, și este caracterizat de dezvoltări cu potențial conflictual. Asemenea evenimente cu caracter accidental sau conflictual ar putea avea efecte devastatoare, care ar putea limita sever utilizarea spațiului în viitor. Într-adevăr, viața noastră de zi cu zi, activitatea economică și securitatea noastră sunt practic de neimaginat fără comunicații spațiale, fără sistemele satelitare de poziționare geografică – GPS, fără monitorizarea terestră din spațiu și predicția climatică sau fără siguranța capabilităților spațiale care stau la baza sistemelor de descurajare nucleară, spre exemplu.

Este deci nevoie de un dublu efort pentru a menține sustenabilitatea, siguranța și securitatea spațiului extra-atmosferic. Primul este de natură investițională și implică nevoia de a spori numărul de senzori (radare, telescoape) și capacitatea de transmitere și procesare a datelor relevante pentru a obține o monitorizare cât mai atentă și precisă a reziduurilor cosmice și o reducere a riscului de noi coliziuni. Al doilea set de eforturi trebuie să fie unul de coordonare și colaborare atât la nivel național, între instituții publice și private relevante, cât și la nivel internațional. Astfel, la nivel național, în România coordonarea activităților spațiale se face prin intermediul Agenției Spațiale Române (ROSA), cu un rol activ în implementarea acordurilor europene și internaționale. În ceea ce privește sistemul SSA, România a aderat la programul ESA SSA în noiembrie 2012. Începând cu 2018, România este stat membru în cadrul cooperării EUSST. La data de 25 aprilie 2019, ROSA a semnat cu

SUA un parteneriat de colaborare în domeniul SSA.

Având în vedere că dependența cotidiană de serviciile furnizate din spațiu (monitorizare, comunicații, navigație) este în creștere, ținând cont de contextul geopolitic internațional, dar și de multitudinea actorilor în domeniul spațial, se conturează necesitatea unei atenții sporite acordate spațiului cosmic printr-o colaborare internațională care să asigure utilizarea sa pașnică pe termen lung. Se impune o strategie de folosire a spațiului cosmic similară cu cea din spațiul aerian, unde, la nivel global, există coordonare și colaborare (e.g. FAA, EASA, ICAO) pentru asigurarea siguranței zborurilor prin implementarea unui management al traficului aerian.

Pentru a evita escaladarea tendințelor de confruntare geopolitică în spațiul cosmic și a menține securitatea în acest spațiu, cu implicații directe și la nivel terestru, este necesar să se implementeze politici de descurajare a folosirii nepașnice a spațiului cosmic. „Liniile directoare pentru sustenabilitatea pe termen lung al Spațiului Extra-Atmosferic”, document aprobat în iunie 2019 de Comitetul ONU pentru Utilizarea Pașnică a Spațiului Extra-Atmosferic, reprezintă un pas important spre crearea unui regim spațial bazat pe reguli recunoscute și aplicate cu fermitate. În același sens, în septembrie 2019, Reprezentantul Special al UE pentru spațiul cosmic a lansat o inițiativă care vizează asumarea voluntară a unor norme de conduită prin care să se asigure sustenabilitatea, stabilitatea și securitatea Spațiului Cosmic (inițiativa 3SoS – Security, Stability & Sustainability in Outer Space). În fața avalanșei de implicații economice, geopolitice și de securitate generate de „goana după aur cosmic” este nevoie de o conștientizare mult mai largă a raportului între oportunități și riscuri. În plus, este nevoie de acțiune politică internațională, coordonată, urgentă și decisivă. Un spațiu-extra-atmosferic inutilizabil din punctul de vedere al aplicațiilor prezente și viitoare ar putea bloca dezvoltarea umană pentru cel puțin o generație sau genera chiar un salt înapoi de câteva decenii.

În fața avalanșei de implicații economice, geopolitice și de securitate generate de „goana după aur cosmic” este nevoie de o conștientizare mult mai largă a raportului între oportunități și riscuri.

Ambasadorul Sorin Ducaru este Directorul Centrului Satelitar al UE. A deținut funcția de Asistent al Secretarului General al NATO și Șef al Diviziei pentru Provocări Emergente. A fost ambasador al României la NATO și la ONU, precum și în SUA. Acest eseu cuprinde analiza și opiniile strict personale ale autorului și, ca atare, nu reflectă poziția oficială a niciunei instituții.

Banat

EDWARD N. LUTTWAK

Europa de azi nu duce lipsă de orașe multiculturale, mari și mici, dar în fiecare din acestea există o naționalitate indigenă, iar toate celelalte naționalități sunt considerate, într-un fel sau altul, nou-veniți, indiferent dacă sunt împământenate sau considerate, în continuare, drept imigranți. În Europa am găsit întotdeauna state binaționale sau multinaționale, dar diferitele naționalități nu s-au amestecat prea mult deoarece, în mare, erau distribuite în provincii și regiuni diferite. Statele, regiunile și provinciile binaționale au fost și sunt mult mai des întâlnite, iar acest tip de dualitate a tins să genereze tensiuni, uneori chiar și violență.

A existat o excepție de la toate categoriile de mai sus, unica regiune multiculturală a Banatului, locul meu de baștină, pe atunci numit „ținutul Timiș”, dar care și-a redobândit numele istoric de Banat în 1960. Era o zonă clar multiculturală: în momentul în care s-a proclamat o republică independentă a Banatului, care a durat numai o scurtă vreme, după destrămarea Imperiului Habsburgic în octombrie 1918 – pentru a păstra caracterul unui teritoriu vizibil mai avansat decât zonele înconjurătoare – numele acesteia a fost „Banater Republik” pentru vorbitorii de germană, „Banáti Köztársaság” pentru locuitorii maghiari, „Republica bănățeană” pentru români și „Банатска република” pentru sârbi.

Chiar și această multinațiune cvadripartită, deja unică în Europa, subaprecia grav multiculturalitatea existentă, deoarece existau două comunități separate vorbitoare de maghiară, fiecare cu instituțiile sale ecleziastice și conducătorii lor separați, maghiarii catolici și calvinistii ardeleni, precum și două comunități germane ale căror limbi erau foarte diferite, catolicii șvabi și sașii luterani – iar apoi mai erau și evreii, o proporție mică din populație dar, bineînțeles, o populație foarte activă. Unul dintre aceștia a fost Otto Roth (1884-1956), conducătorul („comisarul”) Republicii Banat. Roth și susținătorii săi au încercat să păstreze independența noii lor republici prin orice mijloace posibile, inclusiv prin căutarea apartenenței la imperiul francez, ca o extra colonie – deoarece în acele momente Franța avea cea mai mare influență, atât în regiune, cât și în crearea tratatului de pace de la Trianon din 1921, care a alocat Banatul Regatului României.

Ce s-a întâmplat pe urmă a fost un element decisiv în plâsmuirea viitorului Banatului, dar poate ar fi mai exact să spunem că important a fost ceea ce nu s-a întâmplat: în ciuda îngrijorărilor răspândite, autoritățile române nu au scos în afara legii, nu au închis, nu au confiscat și nici nu au adus vreun fel de daune excelentelor școli publice care au făcut din Banat o regiune avansată și prosperă. Nici nu s-au amestecat în mersul școlilor sau al organizațiilor de binefacere ale diferitelor comunități. Otto Roth însuși, capturat de trupele române în mai 1919, în momentul colapsului Republicii Banat, a fost eliberat nevătămat după câteva luni, deschizându-și mai apoi un birou de avocatură în Timișoara. Faptul că, de-a lungul vieții sale, atât înainte cât și după republică, prietenii săi cei mai buni erau români a reprezentat un aspect foarte bănățean al aventurii sale politice. În acel climat aparte, atât tatăl meu, cât și fratele lui, au fost mândri să devină ofițeri de cavalerie rezerviști ai Armatei Române. Tatăl meu era o persoană sociabilă și avea prieteni germani, maghiari și evrei în Arad, dar și-a făcut prieteni români în cercul de prieteni ai mamei

mele din Timișoara, la clubul de tenis – un sport pe care mama l-a practicat toată viața.

Când peste această amicitie multiculturală a dat marea încercare a celui de-al Doilea Război Mondial, începând cu atacul asupra Iugoslaviei, care i-a afectat pe sârbi, rezultatul a fost un triumf.

Comunitatea sârbă a absorbit în mod ilegal rudele refugiate, dar cu acordul tacit al autorităților. La sfârșitul războiului, nou-venitele trupe rusești îi considerau naziști pe toți germanii, din amândouă comunitățile, dar tatăl meu nu a fost singurul evreu care să adăpostească prietenii germani, inclusiv dezertori din rândurile SS care îi fuseseră angajați și care îl ținuseră bine informat de-a lungul războiului (fuseseră recrutați cu forța ca „volksdeutsche”).

Cât despre evrei, diferiții conducători ai comunităților locale, incluzând, în mod special, arhiepiscopul român-ortodox, precum și angajații municipali și de stat au conspirat să anuleze efectele tuturor legilor și regulamentelor antisemite succesive care i-au afectat negativ și au pus în primejdie și chiar ucis pe evreii din alte părți ale României, în timp ce însăși conducătorii comunității evreiești – care au fost în mod notabil pasivi în alte părți – au fost curajoși și hotărâți în Banat, ajungând, în mod faimos, până la Antonescu însuși, în biroul său din București, pentru a-l convinge să anuleze un fatal ordin de deportare.

Este suficient să menționăm două lucruri care descriu diferența bănățeană pentru evreii din orașul meu natal, Arad: în primul rând, tatăl meu și-a păstrat de-a lungul războiului automobilul american masiv și decapotabil, conducând cu familia și prietenii în mașină pentru că era ceva... inobservabil; în al doilea rând, numărul total de evrei arădeni uciși a fost de șapte persoane dintr-un total de mai mult de 13.500 – și au fost omorâți de trupele maghiare care au dat buzna în oraș chiar înainte de sosirea Armatei Roșii, restul fiind adăpostiți în siguranță, inclusiv bărbosul rabin reformat care a trecut bulevardul până la biserica ortodoxă, unde i-au pus un potcap ca să arate a preot. Cât despre Timișoara, Otto Roth a trăit acolo în pace, la fel ca și părinții mamei mele și ca restul lumii. Numărul de provincii, regiuni și localități din Europa, de la Atlantic până la schimbătoarea

***În cazul acestei
regiuni, lucrurile
care nu s-au întâmplat
nu au fost un
non-eveniment,
ci o izbândă.***

graniță rusească, care să poată egala recordul Banatului referitor la numărul de supraviețuitori evrei este exact zero. Același lucru este adevărat și pentru germanii clasificați ca „volksdeutsche”, care în alte părți din Europa au fost jefuiți și deportați.

Acum, când tensiunile interculturale sunt cronice în multe părți ale Europei, o istorie completă a Banatului în timpul celui de-al Doilea Război Mondial ar aduce o valoroasă contribuție publică deoarece, în cazul acestei regiuni, lucrurile care nu s-au întâmplat nu au fost un non-eveniment, ci o izbândă.

Edward N. Luttwak este politolog, strateg și istoric american de origine română. Publică în The New York Times, The Economist, Foreign Policy, Foreign Affair.

„E vid. E nud. E gol. Și-n el e plin de distanță testată”,
Cezar Stănciulescu, compozitor, sound designer
(proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural)

Despre spectacol în anul distanțării: îngrijorări, replieri, inovații

La nivel cultural macro, pandemia poate fi catalogată ca o perioadă de experiment global, pe parcursul căruia managerii, producătorii, artiștii și distribuitorii au fost obligați să gândească formule inedite, fără precedent în istoria sectorului cultural, ca formă și amploare.

(Corina Taraș-Lungu)

„E. vid. E nud. E gol. Și-n el e plin de distanță testată”, Cezar Stănculescu, compozitor, sound designer (proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural)

Industriile spectacolului, între programele guvernamentale și inițiativele private

CORINA TARAȘ-LUNGU

Perioada de pandemie a dus în cele mai multe țări la suspendarea activităților cu public, la amânarea sau anularea evenimentelor artistice, a festivalurilor, iar această situație a determinat afectarea drastică a câștigurilor economice și a activității sectorului independent.

Multe galerii și muzee au generat tururi online, cele mai multe asociind prezentarea exponatelor cu momente de muzică și dans în incinta instituțiilor de cultură, altele au oferit o experiență inedită vizitatorilor online, folosind tehnologia 3D pentru a compensa falia dintre real și virtual. Librăriile, chiar și cele nișate academice, au oferit acces gratuit la resurse online. Instituțiile de operă și operetă, teatrele, filarmonicile și centrele de dans au rulat în sistem live streaming cele mai repute spectacole la nivel global. Și festivalurile consacrate și-au adaptat reprezentațiile, premierele și edițiile anunțate la mediul digital. La nivel cultural macro, pandemia poate fi catalogată ca o perioadă de experiment global iminent, pe parcursul căruia managerii,

producătorii, artiștii și distribuitorii au fost obligați să gândească formule inedite, fără precedent în istoria sectorului cultural, ca formă și amploare.

În România, măsurile economice și financiare s-au făcut simțite încă din luna martie, culminând cu încetarea activității culturale. Sectorul independent a fost cel mai grav afectat, cei care aveau câștiguri în urma drepturilor de autor sau în baza unor colaborări au ajuns să primească, în cel mai bun caz, compensații în valoare de 75% din salariul mediu brut la nivel național.

La nivel de finanțări de stat, Ministerul Culturii a lansat programul Acces Online 2020, dedicat sectorului independent, finanțare deschisă pentru propuneri culturale din domenii precum: teatru, muzică, dans, arte vizuale, patrimoniu imaterial. AFCN a păstrat pentru 2020 sesiunile de finanțare deschise. A fost lansat programul RO-Cultura, pentru consolidarea antreprenoriatului cultural și dezvoltarea publicului, finanțat prin Granturile SEE 2014-2021. INCFC a anunțat realizarea Registrului Sectorului Cultural Independent, pentru sprijinirea sectorului, fără a oferi deocamdată alte detalii. Ministerul Culturii sprijină artiștii plastici prin implementarea unor instrumente de achiziție a unor lucrări contemporane, suplimentând bugetul Muzeului Național de Artă Contemporană.

Între timp, există și inițiative private de susținere a culturii. Asociația Pentru Dezvoltarea Filmului Românesc lansează micro-granturi pentru independenții din industria cinematografică. Programul „În stare de bine”, implementat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile și susținut financiar de Kaufland continuă și în 2020, incluzând finanțări pentru domeniul cultural. Fundația 9 a creat programul Artists Rooms care pune la dispoziție artiștilor independenți un fond de producție și creație artistică. Observatorul Român de Sănătate lansează mișcarea „Artiști Împreună”, unde mai mulți creatori informează populația cu privire la importanța măsurilor de siguranță. Programul Culture of Solidarity Fund al European Cultural Foundation, susține atât organizații, cât și indivizi din sectorul creativ.

Cu toate astea, vocile industriei ridică mari semne de îngrijorare cu privire la prezentul și viitorul sectorului cultural. Pentru o perspectivă cât mai amplă asupra problematicii, am stat de vorbă cu reprezentanți ai industriei muzicale, industriei de teatru și cinematografice, pentru a cunoaște îndeaproape îngrijorările din această perioadă, neputințele, dar și realizările, evoluțiile și planurile artiștilor din aceste ramuri culturale.

Reconfigurarea actuală a însăși pieței muncii nu are cum să nu influențeze industriile culturale. În primul rând, ele sunt un actor pe această piață, operând relații de muncă cu artiști, manageri, producători, personal auxiliar. În al doilea rând, ele concurează pentru o fracție din timpul potențialului public, timp dimensionat, în primul rând, de activitățile profesionale, cele aducătoare de venit. Și, în fine (deși lista ar putea fi și mai lungă și mai nuanțată), în al treilea rând, cheltuielile cu consumul cultural sunt influențate de veniturile publicului, deci de sustenabilitatea financiară asigurată de locurile de muncă.

La nivel global, piața muncii a fost reconfigurată de către perioada pandemiei. Întreprinderile, angajatorii și partenerii sociali trebuie să colaboreze la prezervarea sănătății. Evaluarea riscului câștigă loc favorizat în desfășurarea activităților, mai mult ca niciodată, asigurarea

Vocile industriei ridică mari semne de îngrijorare cu privire la prezentul și viitorul sectorului cultural.

securității și sănătății angajaților este extrem de importantă. Are loc o ierarhizare a categoriilor de lucrători, de la cei esențiali până la cei dispensabili. Munca de la distanță și șomajul tehnic sunt două soluții universal răspândite, iar tendințele sunt estimate în creștere. Unii specialiști în resurse umane consideră această perioadă ca fiind cea mai mare cotitură pentru piața angajărilor, care va modifica fundamental stilul de muncă.

Mediul de afaceri din România este destabilizat în urma pandemiei. Răspândirea virusului COVID-19 a afectat circa 91% dintre companii, cifrele de afaceri scăzând cu aproximativ 10.2% procente (Comisia Europeană estima o scădere de 7.5%). În multe cazuri activitatea companiilor a fost suspendată, iar managerii au fost nevoiți să elaboreze strategii de funcționare preventivă și combativă în același timp. Măsurile de stat au fost primite sceptic, încrederea în autorități fiind evaluată de microîntreprinderi cu 2,4 din 7 puncte, iar de întreprinderile medii cu 3,4 din 7 puncte. ■

Corina Taraș-Lungu și Amalia Pană sunt membre ale Atelierului de Analiză a Mentalităților și Ideilor Contemporane din cadrul Facultății de Istorie București.

„Multe disfuncții vin din faptul că sistemul este făcut, de fapt, pentru păstrarea unor instituții așa cum sunt de ani de zile.”

Interviu cu Tudor Giurgiu

...Mi-ar plăcea să văd breasla mai unită, mai luptătoare, în ideea în care trebuie noi să îi invităm pe decidenți în procesul de schimbare.

Vremurile grele necesită soluții grele. E nevoie de o reformă a instituțiilor de cultură, în general, și a celor legate de producția și rularea de film, în particular. Ce ne ține pe loc în a porni această reformă și cu ce am putea începe?

Cred că e importantă regândirea rolului acestor instituții și felul în care ele pot deservi mai bine clienții, respectiv regizorii, operatorii, autorii de conținut. Eu cred că disfuncțiile din cinematografie se oglindesc foarte bine și în sistemul educațional,

unde există, la fel, o criză. Multe disfuncții vin din faptul că sistemul este făcut, de fapt, pentru păstrarea unor instituții așa cum sunt de ani de zile. Foarte multe reforme s-au făcut nu pentru a ajuta „the end of the tale”, adică publicul, elevul, clientul, ci pentru a păstra anumite poziții ale profesorilor și așa mai departe. La fel e și în cinema. E nevoie de un reset și, din punctul ăsta de vedere, mi-ar plăcea să văd breasla mai unită, mai luptătoare, în ideea în care trebuie noi să îi invităm pe decidenți în procesul de schimbare.

Ce politici vedeți necesare pentru susținerea acestui sector?

Statul ar trebui în primul rând să deblocheze o schemă de ajutor, care există acum la Ministerul Economiei și e blocată de luni de zile, ea a fost moștenită de la fosta guvernare de sub Comisia Națională de Prognoză, PNL a mutat-o la Ministerul Economiei, dar schema e blocată. Blocarea acestei scheme și, implicit, a unor bani importanți pentru industria de film a atras după sine luni de zile în care producătorii străini ar fi putut să beneficieze de această schemă ecologică simplă – dacă cheltuiau în România 100 dolari, să zicem, primeai înapoi 35 dolari. Acest blocaj a creat o incertitudine majoră. Netflix și mulți alți producători, în special americani, au dedus că România nu vrea ca ei să cheltuiescă bani pe teritoriul ei și s-au reorientat către Croația, Georgia, Lituania etc. E o situație-limită cea la care s-a ajuns, așa că ei nu mai vin în România să filmeze. Echipe întregi de independenți, tehnicieni etc. nu mai au din ce să trăiască. În al doilea rând, statul ar trebui să asculte vocile industriei, să organizeze consultări, să producă și schimbări legislative în Parlament. Lucrul acesta se poate întâmpla numai dacă statul are încredere în breaslă și face un dialog constant, prin instituțiile abilitate, cu ea. Mi se pare un păcat major să iei hotărâri fără să existe tipul ăsta de consultare, de parcă un minister anume știe care sunt problemele breslei. Nu. Soluțiile vin întotdeauna de la beneficiari, nu de la cei care stau într-un nor și imaginează ce e cel mai bine pentru un sector.

Se preconizează o criză economică sau poate trecem deja prin ea. Ce se întâmplă cu fondurile pentru cinematografie în contextul pandemiei? Devine ea o industrie de subzistență?

Eu cred că va dura un an-doi până ne vom reveni și cred că o criză e câteodată necesară în orice domeniu, ea poate genera reconstrucția, regândirea unor surse de finanțare alternative pentru cinematografie, poate însemna un mod de a regândi legislația din domeniu. Eu încerc să văd partea bună și, deși în momentul de față se văd multe proiecte puse în așteptare, oameni care nu mai vin să filmeze în România filme românești..., sper să ne revenim într-un an și jumătate.

Soluțiile vin

întotdeauna de la beneficiari, nu de la cei care stau într-un cloud și imaginează ce e cel mai bine pentru un sector.

Care sunt vocile industriei românești în această perioadă?

Vocile sunt aceleași care au fost și în anii trecuți: câțiva producători de film. Pentru că, până la urmă, producătorul e cel care, în ecuația nașterii unui proiect de film, are răspunderea cea mai mare, cea financiară, câteodată el inițiază de la zero un proiect, caută un regizor, dezvoltă un scenariu... Deci producătorii au fost cei mai preocupați și cei mai vocali în perioada asta. Mai există și autori de film, cărora nu le e indiferent în ce context și în ce paradigmă economică trăiesc și lucrează. Dar nu foarte mulți. Sunt destul de mulți autori care spun că nu se pricep și nu îi interesează astfel de aspecte, fiind preocupați doar de proiectele lor și de conținut. Nu pot să îi condamne, pentru că nu e treaba lor. Singura parte bună este că

*... în alte zone
există încredere, o
solidaritate în jurul
unor cauze, pentru
că oamenii chiar
cred că există motive
întemeiate pentru
a face un demers la
nivel social, cultural
și așa mai departe.*

s-a înființat o asociație de producători numită Alianța Producătorilor din România, care în momentul de față e organizată foarte bine, care cunoaște problematica schemei de ajutor de stat în cinema și care vrea să fie un organism de legătură, promovând schimbări legislative.

Sunt artiștii mai uniți după această pandemie?

Greu de spus. Pentru că artiștii mi se par o comunitate destul de amorfă, care reacționează la impulsuri, fie că e legat de subiectul independențelor care au nevoie de ajutor, fie că e vorba de managementul instituțiilor de cultură sau de problemele din film, care sunt foarte specifice și, câteodată, foarte tehnice. Nu cred că lumea e mai

unită. Breasla asta, prin specificul ei, poate genera foarte greu o mișcare solidară de masă în jurul unor cauze pentru că tot timpul vor exista suspiciuni că cineva va vrea să folosească în alte scopuri o astfel de mișcare, ceea ce ne îngroapă pe noi, pe români, în general. Dintotdeauna ne hrănim din suspiciuni, pe când în Scandinavia sau în alte zone există încredere, o solidaritate în jurul unor cauze, pentru că oamenii chiar cred că există motive întemeiate pentru a face un demers la nivel social, cultural și așa mai departe. Am depășit de mult perioada asta în care credeam că unitatea artiștilor poate să schimbe lumea.

TIFF a fost reprogramat și, în prezent, asistăm la o ediție de vară a festivalului. Ce s-a pierdut odată cu această reprogramare și ce ați câștigat?

Întregul festival va arăta altfel, în special din cauza faptului că suntem nevoiți să ne focusăm pe măsurile de siguranță. Ele sunt firești, dacă ne uităm la situația epidemiologică din România. Totuși, dacă faci o comparație cu agitația dintr-un supermarket sau cu agitația din mall-urile care se vor redeschide curând sau cu câtă lume a fost la mare, pare că doar evenimentele culturale sunt cele care trebuie să sufere printr-o rigurozitate nemțească. Parcă cineva are o riglă invizibilă și poziționează spectatorii. Asta îți dă o senzație de parcă ai fi într-un science fiction. Dar, în egală măsură, ne-am asumat faptul că trebuie să facem un festival cu gândul la respectarea acestor norme. Nu cred că cineva poate să afirme cu hotărâre dacă sunt multe sau puține, bune sau proaste. O să ne demonstreze evoluția situației dacă am făcut bine sau nu. Cu toată distanțarea socială, TIFF înseamnă apropiere, un anume tip de socializare și de consum cultural, un spirit care îi face pe oameni să se reîntoarcă. E un pact invizibil de încredere între beneficiar și organizator. Dacă nu există încredere, nu putem construi. În plus, mă bucur că platforma de streaming pe care am lansat-o anul trecut – TIFF Unlimited – a mers foarte bine în perioada de lockdown, de izolare.

Tudor Giurgiu este regizor și producător de film. Este inițiatorul și președintele Festivalului Internațional de Film Transilvania (TIFF).

Material realizat de Corina Taraș-Lungu

„Anul cultural este afectat atât cât îl lăsăm noi să fie”

Interviu cu Aura Corbeanu

Cred că accentul se va pune nu pe cantitate, ci pe transformarea, reinventarea formatului de spectacol, a actului teatral.

Cât de afectat va fi acest an cultural? Care sunt măsurile pe care le abordați pentru depășirea acestei perioade de pandemie la nivelul UNITER?

Dacă privim în ansamblu anul cultural 2020, putem spune că este afectat în proporție de 90% în relația directă cu publicul. Dacă privim din perspectiva vizionărilor realizate online, putem spune că am avut ocazia să vedem cele mai reprezentative spectacole, concerte din țară și străinătate, la care poate nu am fi avut altfel acces. Anul cultural este afectat atât cât îl lăsăm noi să fie afectat... Lumea teatrală românească

s-a mobilizat, atât în perioada stării de urgență, cât și după, încercând și reușind să rămână în contact cu publicul iubitor de teatru. Cred că accentul se va pune nu pe cantitate, ci pe transformarea, reinventarea formatului de spectacol, a actului teatral. Teatrul nu mai înseamnă doar folosirea mijloacelor tradiționale. Intervin elemente video, improvizații video-performative. Dincolo de ceea ce se întâmplă zilnic cu societatea în general, pentru UNITER este un moment dificil al existenței sale. Ca de altfel, pentru întreaga lume culturală. E greșit însă a gândi că acțiunile noastre s-au oprit. Că totul se destramă și că ne-a

dispărut „obiectul muncii”. Dacă așa stau lucrurile, trebuie să ne reconfigurăm activitatea și strategia. Trebuie să inventăm „un obiect al muncii adaptat noilor condiții”.

În această perioadă, am lansat proiectul online BIBLIOTECA VIRTUALĂ CEA MAI BUNĂ PIESĂ ROMÂNEASCĂ A ANULUI. Este un proiect care dorește să valorifice dramaturgia românească contemporană. Biblioteca virtuală poate fi o bază de date extrem de utilă pentru artiștii care doresc să abordeze în proiectele lor viitoare texte ale dramaturgiei românești contemporane.

Resursele UNITER care erau destinate susținerii proiectelor altor instituții teatrale de stat sau independente au fost afectate direct în acest an de oprirea tuturor spectacolelor de teatru, și de aici imposibilitatea de a finanța în prima parte a anului. Reluarea spectacolelor de teatru ne va ajuta să constituim fondul destinat proiectelor pe care le finanțăm la nivelul UNITER și vom putea, la rândul nostru, să contribuim la susținerea proiectelor culturale inițiate și de tinerii creatori din domeniul teatrului.

S-a tot vorbit în această perioadă despre utilitatea unui fond de ajutorare a artiștilor. Cum vă raportați la această idee? Și personal, dar și instituțional.

Am urmărit aceste discuții... Consider că este necesară înființarea unui fond de ajutorare destinat susținerii artiștilor și consider că aceste finanțări ar trebui acordate pe proiecte culturale. Nu văd altă soluție, pentru că nu am identificat criteriile de acordare a acestor suțineri individuale. La nivelul UNITER, în a doua parte a anului vom identifica posibilitatea de a susține proiecte culturale destinate tinerilor creatori, în așa fel încât să putem veni în sprijinul acestora.

Urmăriți extinderea campaniei „Artiști pentru artiști” pentru anul acesta sau doriți să implementați alte măsuri de susținere a artiștilor?

Campania de strângere de fonduri „Artiștii pentru artiști”, parte a programului Casa Artistului, a fost amânată pentru a doua parte a anului, ținând cont,

bineînțeles, de recomandările și deciziile care se vor lua la nivel guvernamental. Ca structură, Campania Națională „Artiștii pentru artiști” este gândită ca un stimulator al solidarității de breaslă, un resort financiar pentru artiștii cu probleme de existență și un semnal pentru public și autorități în legătură cu situația acestora și demnitatea lor. Și are loc și prin susținerea oferită de teatrele din București și din țară, instituții care programau spectacole sub semnul „Artiștii pentru artiști”, iar sumele provenite din vânzarea de bilete alimentau pe parcursul lunilor martie-aprilie Fondul de Solidaritate Teatrală, baza financiară a sesiunilor de sprijin pentru artiștii aflați în dificultate. Acest Fond, pe lângă sumele provenite din vânzarea de bilete, a mai fost completat de-a lungul timpului prin donații individuale și sponsorizări, precum și prin licitațiile organizate în ultimii patru ani în cadrul Festivalului Național de Teatru cu obiectele donate de artiști. Activitatea de sprijin a artiștilor cu grave probleme de sănătate a continuat în toată această perioadă.

Investește statul român în noi tehnologii care să faciliteze comunicarea între entitățile culturale și public? Există fonduri alocate pentru promovare în mediul online, platforme, sisteme sigure de plată electronică, abonamente culturale?

Așteptăm aceste decizii... toți avem nevoie de fonduri suplimentare pentru ca această comunicare culturală să fie de calitate. La această oră nu sunt alocate fonduri, dar sperăm ca în cel mai scurt timp să avem această posibilitate, fără însă a ne propune transformarea spectacolelor de teatru în spectacole de televiziune... Nu este de dorit ca teatrul să devină un eveniment online.

Aura Corbeanu este vicepreședintele executiv al UNITER și director executiv al Festivalului Național de Teatru. De asemenea, se implică activ în sistemul educațional universitar, susținând în cadrul Universității din Sibiu, respectiv în cadrul Universității din Târgul Mureș, cursul de Management Cultural.

Material realizat de Amalia Pană

„Situația era oricum extrem de precară în sectorul cultural și înaintea pandemiei”

Interviu cu Andrei Tănăsescu

La nivel de inițiative pentru tineri artiști, festivalurile de scurtmetraje fie au dispărut, fie se luptă cu mari incertitudini, din cauza finanțării publice precare pentru cultură.

Vorbești în multe interviuri despre legătura extrem de importantă a unui curator cu publicul. Cum evaluezi relația cu publicul în această perioadă a pandemiei? Mă gândesc la situația dihotomică în care, pe de o parte, lipsește interacțiunea directă cu spectatorii, iar, pe de altă parte, publicul are oportunitatea de a fi mai activ în accesarea produselor culturale prin platformele digitale.

Accesul online poate fi un beneficiu în anumite condiții speciale, cum e perioada pe care o traversăm. Mă refer aici la dinamica, dictată și de aspectul economic, a festivalurilor de film. Multe festivaluri au devenit acum accesibile pentru un public mult mai larg, care altfel poate nu ar fi avut resursele cu care să se deplaseze fizic la festivalurile respective. Putem vorbi aici de o democratizare a accesului publicului la conținutul pe care-l oferă festivalurile de

film. Avem acces la mult mai mult content cultural, mult mai multe informații. Internetul devine un rău necesar acum. Pe de altă parte, nu pot să nu observ că această inflație de produse culturale – care au devenit accesibile tuturor și în mare parte gratis – ridică mai multe probleme. Riscăm o devalorizare injustă a muncii artiștilor, iar filtrarea calitativă devine mai anevoioasă.

În ceea ce privește relația cu publicul, situația în care ne aflăm e ironică. Un festival prin definiție oferă o legătură foarte directă cu publicul. Reacția publicului în sală când se uită la film este foarte importantă atât pentru un curator, cât și pentru un regizor. În perioada aceasta e adevărat că festivalurile ajung, prin online, la un public mult mai larg, dar relația cu acest public este una din ce în ce mai „disconnected”. E adevărat, ca excepție, proiecțiile și Q&A-urile live online pot funcționa, dar eu sunt adeptul unei conexiuni fizice.

Douăzeci și unu de regizori au acceptat provocarea de a realiza filme în izolare. Te-ai așteptat la o reacție atât de numeroasă?

La început n-am avut așteptări și nici nu știam cum o să se dezvolte ideea. Tot ce ne doream era să continuăm să creăm, într-o perioadă total incertă. Reacțiile au fost mult mai favorabile decât credeam și recunosc că m-a impresionat foarte mult dedicarea regizorilor pentru acest proiect. Sunt sigur că nu a fost deloc ușor pentru niciunul dintre ei să aibă de făcut un film în condițiile de stres, anxietate, incertitudine, izolare din ultimele luni. Festivalul Filmului European a fost printre primele evenimente din lume care au avut acest tip de inițiativă. Pe de altă parte, ideea aceasta vine pe o tradiție deja existentă de-a lungul celor 24 ediții ale festivalului, care a invitat, ani la rând, regizori români să-i creeze trailererele. Și TIFF, de exemplu, face asta de mult timp, s-au făcut și alte omnibusuri în trecut în România. Ce mi se pare specific la acest call de scurtmetraje este contextul în care ne aflăm.

Văzând la sfârșitul lunii martie că nu era niciun comunicat oficial din partea Ministerului Culturii sau din partea CNC, prin care să se anunțe măsuri de susținere sau care să inițieze măcar un dialog cu comunitatea cinematografică, văzând că toate planurile noastre au căzut la pământ, eram într-o

stare în care se afla întreaga breaslă culturală din România. Nu vreau să sune apocaliptic, dar eram cu toții într-o situație extrem de precară, din care mi-am dat seama că putem ieși doar prin continuarea activității creative. În contextul acesta s-a născut ideea proiectului Cinem@casa. Am început prin a trimite un mail cu propunerea tuturor celor pe care îi știam din comunitatea cinematografică, să-i invit să realizeze un film în perioada asta.

Cei care au răspuns provocării au fost, pe de o parte, cinești consacrați, cum sunt Radu Jude, Alexandru Solomon, Mona Nicoară, Marius Olteanu, Paul Negoescu, Ana Drăghici și, pe de altă parte, studenți sau proaspăt absolvenți de cinema.

Fondurile de stat pentru cinematografie sunt ermetice?

Nu pot să mă pronunț cu privire la acest aspect. Totuși, nu pot să îmi explic unele lucruri care se întâmplă. Unele festivaluri sunt esențiale pentru a dezvolta cultura cinematografică, a realizatorilor și a consumatorilor, iar ele ar trebui să fie finanțate aproape garantat. Nu ai cum să te dezvolți nici ca oraș, nici ca industrie, nici ca țară dacă nu există investiții suficiente pentru cultură. Aici trebuie să precizez faptul că Festivalul Filmului European are șansa de a primi finanțare de la reprezentanța Comisiei Europene și de la Institutul Cultural Român, lucru pentru care suntem extrem de recunoscători. La nivel de inițiative pentru tineri artiști, festivalurile de scurtmetraje fie au dispărut, fie se luptă cu mari incertitudini, din cauza finanțării publice precare pentru cultură. NEXT, de exemplu, unul dintre cele mai vechi și semnificative festivaluri de scurtmetraj de la noi, a fost nevoit încă de anul trecut să-și înceteze activitatea.

În momentul de față, pentru cei rămași pe baricade, situația este și mai dezastruoasă. Să ne uităm de pildă la rezultatele tocmai afișate de AFCN, care pentru prima oară în ultimii ani nu acordă finanțare unor festivaluri deja consacrate în peisajul cultural autohton, cu experiență de peste 10 ediții, și care au susținut și promovat întotdeauna tinerii artiști români. Mă gândesc la Festivalul Internațional de Film Experimental BIEFF (pe zona de inovație cinematografică) sau Animest (pe zona de animație). Iar, pentru un buget oricum prea mic pe care îl ceri

fie de la CNC, fie de la AFCN, trebuie să te zbați foarte mult. Avem foarte mulți profesioniști tineri și talentați în domeniul organizării de evenimente, care depun foarte mult efort și energie, făcând aplicații și creând evenimente superbe pe bani foarte puțini, din care cu greu își pot câștiga existența. Situația era oricum extrem de precară în sectorul cultural și înaintea pandemiei. Mi-e foarte teamă că de acum încolo va fi și mai dificil pentru ei.

Există festivalul UNATC-ului, CineMAiubit, care este foarte important pentru că oferă un showcase pentru tinerele talente. Gopo are în continuare secțiunea Tânăra speranță. Mai există și Festivalul SUPER, un festival foarte mic, dar important, de scurtmetraj pentru adolescenți. Tinerii sunt promovați, dar nu foarte mult, ei ar merita mai multe oportunități.

Vor fi probleme și mai mari? Cu spațiile de rulare?

Sunt adeptul experiențelor în sala de cinema. Noul context, de a avea totul la îndemână online și de cele mai multe ori gratis, sper din tot sufletul să nu schimbe interesul publicului de a merge la cinema. Deja exista, încă înainte de pandemie, prostul obicei – periculos mai ales pentru filmele românești – de a aștepta ca filmele să fie piratate pe Internet sau să poată fi văzute pe o platformă online, după ce ies din cinematografe. Pandemia a afectat mult și distribuitorii de film. Trebuie să subliniez încă o dată, în primul rând ca iubitor de cinema: experiența de a viziona un film în cinema, adică în mediul pentru care a fost conceput de autorii săi, este incomparabil mai bogată și complexă decât vizionarea lui online. Situația cinematografelor în România este deja critică de multă vreme. Sunt voci precum Ada Solomon, Tudor Giurgiu sau Oana Giurgiu care vorbesc despre problema asta în fiecare an la Gopo. Gopo fiind o ceremonie care avea loc, an de an, la TNB, adică într-un teatru. La fel, și Cristian Mungiu a ridicat problema cinematografelor la evenimentul „Les films de Cannes à Bucarest”, fie prin prezentări cu studenți la arhitectură, care să se gândească la reabilitarea Grădinei de vară, fie prin mese rotunde, unde a fost invitată și Primăria.

În concluzie, cinematografele și festivalurile locale trebuie să fie sprijinite, iar publicul trebuie să vadă cât mai multe filme.

... Nu pot să nu observ că această inflație de produse culturale – care au devenit accesibile tuturor și în mare parte gratis – ridică mai multe probleme. Riscăm o devalorizare injustă a muncii artiștilor, iar filtrarea calitativă devine mai anevoioasă.

Andrei Tănăsescu este curator, cofondator al Festivalului de Film Românesc de la Toronto. Andrei este colaborator permanent al Festivalului Internațional de Film de la Berlin, al Festivalului Internațional de Film Experimental de la București (BIEFF), al Festivalului American de Film Independent din București și al festivalului Les Films de Cannes à Bucarest. Anul acesta este director artistic al Festivalului Filmului European și va face parte din echipa de selecție a programului Giornate degli Autori din cadrul Festivalului de Film de la Veneția.

Material realizat de Corina Taraș-Lungu

„50 de artiști din 28 de țări au înregistrat sonete în 25 de limbi”

Interviu cu Vlad Drăgulescu

Ne-am creat o platformă specială pentru aceste videoexperiențe și ne-am cumpărat un spațiu pe un server foarte mare...

Festivalul Internațional „Shakespeare” anul acesta a avut loc în spațiul online, pe pagina de Facebook a evenimentului. Artiști din întreaga lume au contribuit pentru „Sonetele de acasă” („Home Sonnets”). Ce aduce nou această mișcare online pentru festival?

La început era o stare foarte mare de incertitudine. Practic, nu a fost un festival în sine, i-am spus noi „Shakespeare Festival Home Edition”. Aveam totul pregătit pentru ediția normală și am fost nevoiți să închidem tot, să anulăm. Prima dată ne-a sunat o

trupă de teatru din Hong Kong, care ne-a anunțat că nu mai poate să vină. Și au început să tot pice, până când a ajuns coronavirusul și în România și am fost nevoiți să amânăm cu totul. „Home Sonnets” este partea la care noi am ținut cel mai tare! A fost o promisiune a artiștilor către festival și a festivalului către public. Au fost 50 de artiști din 28 de țări care au înregistrat sonete în 25 de limbi. Și asta a fost partea de nou, partea care nu s-a mai văzut niciodată în festivalul nostru, o adunare de forțe din 28 de țări. La fel de importante sunt și spectacolele de arhivă pe care noi le-am avut. Nume foarte importante

din istoria teatrului românesc: Mihai Măniuțiu, Vlad Mugur, Tompa Gabor, bineînțeles, Silviu Purcărete, care a avut o secțiune specială. Au fost și companiile internaționale, cu Declan Donnellan, Robert Wilson, Berliner Ensemble, Yury Butusov. Festivalul va fi amânat pentru peste 2 ani. Nu ne dorim să ne asumăm un risc ca în 2021 să organizăm totul și putem să ne trezim că pășim același lucru. Totuși, nu este exclus să creăm un produs cultural pentru anul 2021. Însă luăm în calcul ca doar din 2022 festivalul să se desfășoare anual. Partea de online va rămâne de acum încolo o parte foarte importantă a festivalului. Asta facem și la teatru. Am lansat un program „VideoFonia – videoexperiențe teatrale – ești ce trăiești”. În videoexperiențele teatrale actorii sunt în studio, joacă live, montarea este live, totul este live, numai că publicul vede și trăiește de acasă. Tot ceea ce învățăm de la teatru se va transla și către festival. Peste 300.000 de mii de oameni din peste 32 de țări care au privit. Și e un plus și pentru participarea fizică ulterioară: intri o dată online, intri de două ori, apoi poți să vii fizic la Craiova să vezi spectacolul.

„That Day of May” a fost un spectacol despre o zi de pandemie, realizat pe acoperișul instituției. El a îmbinat mai multe arte. Povestește-ne un pic despre el.

Este performance-ul cu care s-a lansat VideoFonia. Spectacolul este foarte intim și foarte sincer, firesc. Tot ce a făcut George Costea, împreună cu echipa, a fost să sintetizeze experiența lui și a familiei lui în izolare. A fost primul produs ieșit din perioada de izolare. Cred că a fost cel mai sincer moment de creație al lui George de până acum, de când îl știu eu cel puțin. Echipa, cu totul, a fost strânsă de George, pentru că el a vorbit și cu DJ-ul, cu regizorul și cu operatorii. S-au vândut aproape 100 de bilete la primul spectacol. În cea de-a doua parte s-a văzut o creștere cu 20%. Estimăm o creștere în viitor. Acum vindem biletele și în stradă, ne-am cumpărat imprimantă mobilă cu care putem vinde bilete oriunde. Beneficiul cel mai mare este că putem vinde bilete oriunde în lume. Iar pe VideoFonia, toate reprezentațiile, începând cu „Obsesii”, au subtitrare live în limba engleză și pot fi văzute de un public internațional.

Toată această situație vine și cu o oarecare criză de fonduri, însă deja tehnologia este mult mai accesibilă ca preț. Au apărut din ce în ce mai multe produse și nu e nevoie să ai chiar vârful tehnologiei. Noi ne-am creat o platformă specială pentru aceste videoexperiențe și ne-am cumpărat un spațiu pe un server foarte mare, cu putere foarte mare de transmisie, am creat această interfață între server și pagina noastră, îți poți cumpăra bilet de pe site-ul nostru, pe bilet apare o parolă, parola o introduci în secțiunea live și ai biletul, accesul tău către pagină. O să avem și câteva weekend-uri cu spectacole în aer liber, spectacole care permit, prin construcția lor, mutarea în aer liber, în parcare noastră pe care o să o transformăm în gradină, așa cum se spunea pe vremuri că „mergem la gradină, la Național”.

Statul vă susține financiar? Există și alte surse de finanțare pentru programele pe care le desfășurați?

Deocamdată e un proiect nou și nu am avut timp să vorbim cu finanțatorul nostru, Ministerul, dar eu prefer să atrag și privatul. Nu consider că statul trebuie să fie dator să plătească tot. Privatul trebuie să se implice și se implică. Cum este BRD Scena 9. Dar, dacă cineva poate poată să sprijine, de ce să nu atragem fonduri din cât mai multe locuri?! Să găsim un sponsor care să vină să ne ajute, să plătească know-how-ul pentru a ne putea dezvolta, asta însemnând oameni plus tehnologie. Aici intervine și discuția despre marketing. Marketing-ul, din păcate, într-o instituție publică, nu este acolo unde ar trebui. De foarte multe ori legislația nu este foarte permisivă în acest gen de cheltuieli. De asta trebuie să crezi tot felul de artificii în care marketing-ul să fie aproape gratuit. Eu așa am învățat, că, atunci când faci un proiect, 20% din bugetul proiectului ar trebui să meargă către marketing. Dacă am avea o legislație care să ne permită să facem un marketing corect, eu cred că instituțiile de spectacol, indiferent de ce tip sunt, ar avea niște creșteri de vânzări fantastice.

Vlad Drăgulescu este Director Artistic al Teatrului „Marin Sorescu” din Craiova și co-director al festivalului Internațional „Shakespeare”.

Material realizat de Amalia Pană

„Nu putem decât să sperăm și să ne reinventăm”

Interviu cu Andrei și Andreea Grosu

Nu aveam niciun pic de experiență în domeniul producției video și al transmisiunilor online, dar ne-am asumat acest risc pentru a putea continua să rezistăm.

Care sunt pierderile majore ale acestei perioade pentru UNTEATRU? Dar pentru teatrul independent românesc?

Pierderile majore sunt, în primul rând, în plan financiar. Noi jucam zilnic, uneori chiar și 2-3 spectacole pe zi. În momentul în care ne-am mutat activitatea în mediul online, numărul biletelor vândute a scăzut. În baza aceluiași bilet, întreaga familie putea vedea un spectacol de pe un singur dispozitiv. Cheltuielile noastre au rămas aceleași, dar

veniturile s-au redus substanțial.

Mărturisim faptul că nu ne mai gândiserăm niciodată la această variantă de a performa. Pentru a conserva elementul-surpriză (neprevăzutul) am decis că vom transmite totul live. Nu aveam niciun pic de experiență în domeniul producției video și al transmisiunilor online, dar ne-am asumat acest risc pentru a putea continua să existăm. Am avut nevoie, în primul rând, de o echipă tehnică profesionistă, care să reușească să filmeze și să monteze live spectacolele care fuseseră gândite

exclusiv pentru sălile de teatru. Am reușit în câteva zile să întocmim o echipă de patru operatori, un monteur, un specialist în sunet de transmisiuni și un producător general. Tot cu ajutorul prietenilor am făcut rost rapid de camere performante și am achiziționat o consolă pentru montaj. Partenerii noștri de ticketing au fost foarte deschiși și ne-au ajutat să găsim un sistem prin care să putem integra transmisiunile chiar pe paginile de spectacol de pe platformele lor. Totul s-a construit în 5 zile. Acum suntem pregătiți să reluăm transmisiunile live. Cei care ne-au urmărit fac parte din marea noastră comunitate. Sunt oameni care ne iubesc și care au rămas alături de noi. Oameni cărora nu le vom putea mulțumi niciodată pentru energia minunată pe care au reușit să ne-o transmită din casele lor.

Care sunt frământările actorilor și regizorilor din teatrul independent în această perioadă?

Mulți actori au continuat să repete în perioada de izolare, dar multe din ritualurile lor s-au pierdut acum. Odată cu reducerea numărului de bilete vândute, și veniturile lor s-au micșorat. Multe dintre proiectele în care urmau să evolueze anul acesta au fost suspendate sau amânate și asta a reușit să le dea multora planurile peste cap. Ce câștigă? Un timp de respiro. Când teatrul independent suferă, artiștii independenți suferă. Problemele financiare, îngrijorările privind spațiile în care ne vom putea relua activitatea și teama că munca noastră va deveni din ce în ce mai puțin relevantă sunt constante. Traversăm o perioadă bizară și nu putem decât să sperăm și să ne reinventăm. Teatrul independent a reușit să înregistreze performanțe notabile, atât la nivel național, cât și în cadrul evenimentelor internaționale. Instituțiile independente, care au reușit să reziste mult timp, sunt un exemplu de management cultural, iar statul ar trebui să le încurajeze, sprijinind noile producții și găsind o variantă de susținere în situații de criză. În acest moment, singura variantă prin care statul are grijă de independenți este cea a sesiunilor de finanțări nerambursabile pe care aceștia le pot accesa. E un ajutor binevenit, dar, din nefericire, nu acoperă decât o mică parte din nevoile reale ale celor care și-au demonstrat contribuția la creșterea ofertei culturale autohtone.

***Cei care ne-au urmărit
fac parte din marea
noastră comunitate.
Sunt oameni care
ne iubesc și care au
rămas alături de noi.***

Este breasla coagulată din acest punct de vedere pentru a milita pentru nevoile proprii sau sentimentul de solidaritate este forțat în această perioadă? Dacă ați fi fost invitați la consultări guvernamentale, ce măsuri ați fi propus pentru sector?

Am propus o serie de măsuri legate de crearea unui fond de urgență, care să poată să susțină spațiile independente în situații de criză, dar și căutarea unor soluții pentru a juca în spații outdoor și indoor. Ovidiu Mihăiță, fondatorul Auăleu (Timișoara), a fost în această perioadă vocea scenei independente. O coagulare a breslei s-a încercat prin înființarea Asociației Teatrelor Independente, pe care el o reprezintă, dar multe dintre nevoile noastre, ca teatre implicate, diferă. Vrem, însă, aceleași lucruri: să fim văzuți de stat și recunoscuți pentru munca noastră.

Andreea și Andrei Grosu sunt regizori și fondatorii teatrului independent UNTEATRU, din București.

Material realizat de Amalia Pană

„Povestea ta pare insignifiantă în raport cu traumele, cu victimele, cu incertitudinea pe care pandemia le-a generat”

Interviu cu Mihai Răzvan Mugescu

*... A intervenit
obsesiva întrebare:
continuăm cu
pregătirile sau ne
oprim? Am avut
norocul de a anticipa
la timp ce urma...*

Ultima ediție a festivalului Open Air Blues Festival a fost o explozie de artiști și public, un eveniment muzical de înaltă calitate și cu o organizare lăudată pe toate rețelele de socializare și nu numai. Anul acesta desfășurătorul festivalului era în trend ascendent, impresionant de departe. Cum e să crești un proiect de succes, apoi să vină COVID și să afli că nu va mai avea loc?

Organizarea unui festival presupune munca de un an de zile a unui grup de oameni dedicați în totalitate acestui proiect și efortul unui număr foarte mare de oameni în zilele de dinaintea, din timpul și imediat după terminarea festivalului. Există voluntari minunați care se pun în slujba festivalului pe perioada desfășurării lui, există sponsori, parteneri, vendori, artiști, echipe de tehnicieni și așa mai

departe. O întreagă pleiadă de oameni hotărâți să dea tot ce-i mai bun pentru a aduce la realitate un vis realizat deja, dar de care am devenit dependenți și pe care vrem să-l retrăim: Brezoiul lumii. COVID-ul a pus sub semnul întrebării nu doar festivaluri. A pus sub semnul întrebării securitatea și sănătatea oamenilor de pe tot globul. Povestea ta pare insignifiantă în raport cu răul, cu traumele, cu victimele, cu incertitudinea pe care pandemia le-a generat. Faptul că anul acesta nu va avea loc Open Air Blues Festival Brezoi are un impact negativ major în comunitatea din Brezoi. Nu putem decât să ne repliem, să ne învățăm propriile lecții și să încercăm să ne adaptăm noilor realități.

Având un public matur, bine coagulat, format din oameni cu gusturi și valori comune, care au văzut și au trăit creșterea frumoasă pe care festivalul a avut-o, am avut parte de susținerea comunității #BrezoiulLumii încă de la debutul situației pandemice. Ne-au încurajat în mesaje private și pe grupuri, au sperat, la fel ca și noi, că totul se va remedia în timp util și că în iulie ne vom bucura de 4 zile și 4 nopți memorabile. Susținerea lor înseamnă totul pentru noi.

Pe de altă parte, festivalul are un bun renume printre artiști, în primul rând, datorită feedback-ului celor care au susținut deja concerte la Brezoi. Ne-am preocupat mereu și de confortul și starea de bine a artiștilor invitați, iar publicul a fost absolut uimitor. I-a aplaudat, i-a adulat, i-a iubit. Majoritatea artiștilor care au concertat deja își doresc să revină în concert la Brezoi, acesta fiind și unul din motivele pentru care, la cererea publicului sau la cererea artiștilor, există nume mari care s-au regăsit mai mult de o dată în line-up-urile edițiilor festivalului: Beth Hart, Jackie Venson, Louis King, Alex Calancea sunt doar câțiva dintre cei care revin cu plăcere și nerăbdare.

Care au fost cele mai dificile decizii pe care ați fost nevoiți să le luați? Care sunt pierderile cu care se confruntă organizatorii unui festival de muzică?

La început, deciziile cele mai grele au fost legate de găsirea unor soluții care să asigure un cadru sigur de desfășurare a întregului eveniment. Mai apoi, a intervenit obsesiva întrebare: continuăm cu pregătirile sau ne oprim? Am avut norocul de a anticipa la timp ce urma, am contactat absolut toți

*Având un public
matur, bine coagulat,
format din oameni
cu gusturi și valori
comune, care au
văzut și au trăit
creșterea frumoasă
pe care festivalul
a avut-o, am avut
parte de susținerea
comunității.*

artiștii și am reînnoit toate acordurile de participare la ediția a patra a festivalului pentru eventualitatea în care s-ar fi amânat. În fond, mulți dintre cei care vor participa pentru întâia dată au ales să vină pe baza line-up-ului anunțat. După ce am acoperit acest aspect, am așteptat pur și simplu să vedem dacă va fi iulie 2020 sau iulie 2021, fiind pregătiți pentru ambele variante. La un moment dat, amânarea a devenit inevitabilă și am făcut comunicările oficiale care se impuneau.

Noi nu vrem să considerăm pierderi cheltuielile avute în acest an cu tot ce înseamnă pregătirea și promovarea unui festival de anvergură. Vrem să credem că acestea sunt investiții în viitor și sperăm să fie primul și singurul an în care festivalul nu are loc. Publicul a fost incredibil. Ne-au transmis că suntem împreună și la bine și la greu și chiar așa a

Pentru ediția a patra, amânată, noi am decis ca festivalul să se desfășoare pe perioada a șase zile și șase nopți, ca o compensare a faptului că anul acesta nu poate avea loc. Cele patru zile au devenit, brusc, puțin.

fost. Foarte multe mesaje frumoase de susținere am primit și, sinceri să fim, ne-au impresionat. Deocamdată am avut o singură cerere de refund. S-au vândut abonamente și cu puțin timp înainte de anunțarea amânării și după. Pentru ediția a patra, amânată, noi am decis ca

festivalul să se desfășoare pe perioada a șase zile și șase nopți, ca o compensare a faptului că anul acesta nu poate avea loc. Cele patru zile au devenit, brusc, puțin. Lansăm o provocare publicului nostru, și anume, o vacanță de o săptămână pe Valea Lotrului, la poalele Țurțudanului, și un maraton muzical deosebit. Urmează să anunțăm headliner-ii pentru cele două zile adăugate și suntem convinși că toată lumea va fi surprinsă în modul cel mai plăcut. Practic, cele două zile adăugate vin să întregească festivalul, fără a scădea în vreun fel calibrul artiștilor participanți.

Anul acesta vreți să organizați Summer Camp Brezoi 2020. E o sfidare a imposibilului?

Ideea Summer Camp Brezoi, ca locație de evenimente cu muzică live în fiecare week-end al verii 2020, a pornit atunci când am concluzionat că este imposibil să organizăm Open Air Blues Festival Brezoi anul acesta și am demarat în forță imediat ce am aflat detaliile legate de ce anume avem voie și ce nu, legat de organizarea de evenimente. Dacă eu, un om fără vreo pregătire specială, fără aptitudini deosebite în vreun domeniu, doar cu mulți prieteni și cunoștințe, cu un debit verbal câteodată enervant și, să spunem, un liant între mulți specialiști din diverse domenii, am reușit să pun la cale aceste evenimente, am convingerea că astfel de întâmplări pot avea loc mult mai des, atât timp cât se vor găsi oameni care să-și dorească cu adevărat să le facă.

Mihai Răzvan Mugescu este Event Manager la ABY STAGE BAR și vicepreședinte al Asociației MENTOR ROCK. L-a consacrat rolul de Coordonator de Proiect al unuia dintre cele mai apreciate festivalului din țară, Open Air Blues Festival Brezoi – Vâlcea. Comunitatea legată în jurul acestui festival este susținută puternic atât de artiști consacrați precum Beth Hart, Eric Gales, Dana Fuchs, dar și de public.

Material realizat de Amalia Pană

„Cred că am simțit cu toții limitările spațiului virtual”

Interviu cu Vlad Popescu

Care sunt, în opinia ta, pierderile pe care le-a suferit spațiul cultural și, cu precădere, receptarea muzicii clasice?

Cred că una dintre cele mai semnificative a fost pierderea actului cultural desfășurat pe viu, cu emoțiile și trăirile aferente. Schimbul de emoție dintre artist și public nu poate fi înlocuit de nimic, cred eu, iar actul artistic trăiește prin prisma momentului care nu se poate repeta. Odată ce o reprezentație a început, ea este unică prin acustica sălii, răspunsul emoțional al publicului, intuiția și spontaneitatea artiștilor. Cred că am simțit cu toții limitările spațiului virtual în contextul muzicii clasice și nu numai.

*... Așteptăm
redeschiderea
concursurilor de
finanțare care au fost
stopate aproape în
întregime odată cu
începerea stării de
urgență.*

„Scena dintre blocuri” a fost o inițiativă apărută ca reacție la mișcarea de mutare a activității artistice în online. Mediul online este o soluție eficientă pentru ediția de anul acesta a Festivalului EUFONIA? Dacă da, care sunt așteptările tale cu privire la mutarea lui în mediul virtual?

„Scena dintre blocuri” a apărut datorită unei mari dorințe de reîntâlnire cu publicul. Mesajul nostru, „ne-a fost dor de voi”, cred că reprezintă cel mai bine ideea din spatele acestui concept. După atâtea luni de izolare, am avut reale emoții atunci când am început concertul susținut pe balconul unui bloc din Timișoara,

***Cred că mediul
online reprezintă
întotdeauna o
soluție, dar nu sunt
convins că este și
cea mai propice.***

Însă după puțin timp, emoțiile s-au transformat în sinceră bucurie. Cred că mediul online reprezintă întotdeauna o soluție, dar nu sunt convins că este și cea mai propice. Sper că ediția de anul acesta a festivalului Eufonia se va putea desfășura pe scenă și cred că muzica de cameră poate în sfârșit să fie apreciată la adevărata valoare. Dorim să cântăm în spații noi, pentru un public restrâns, unde să putem crea o atmosferă intimă, care facilitează apropierea de muzică și dezvoltă schimbul de sentimente între artist și ascultător. Sper că vom avea resursele necesare să putem organiza EUFONIA Festival așa cum ne dorim. Interacțiunea cu publicul, așa cum am cunoscut-o în anii trecuți, este inexistentă, din păcate. Practic, la începutul pandemiei mă gândeam că „meseria” noastră și-a pierdut, pentru moment, menirea. Acum, însă, cred că au fost și multe aspecte pozitive legate de această mutare în virtual, a fost o încercare pentru noi toți. La asociația Tribul Artistic, am muncit foarte mult la un proiect de educație muzicală pentru copii, numit PAVILION. Ne-am construit propriul studio și am filmat șase episoade de educație muzicală pe care am început să le distribuim începând cu 1 Iunie pe rețelele de socializare. Nici nu mă gândeam acum câteva luni că vom face un astfel

de proiect și iată că, de mai bine de o lună, muncim cu ardoare la realizarea lui. Vă invit să intrați pe pagina de Facebook Pavilion pentru a viziona episoadele realizate de noi în această perioadă de izolare.

Cum e colaborarea cu autoritățile locale din regiunea Banat? Ajută ea în vremuri de pandemie? Este muzica clasică promovată suficient la nivel național sau trebuie să mai lucrăm la acest capitol?

Momentan, așteptăm redeschiderea concursurilor de finanțare care au fost stopate aproape în întregime odată cu începerea stării de urgență. Relația noastră cu autoritățile locale din vestul țării a fost întotdeauna bună și sper ca acum, când avem nevoie mai mult ca niciodată de ajutorul lor, să ne fie alături, pentru a aduce muzica din nou lângă oameni. Cred că unul din motivele principale pentru care am început Festivalul EUFONIA și proiectul PAVILION a fost să contribuim cât mai mult la promovarea muzicii clasice în România. Pot să ofer un exemplu care mi s-a părut concludent. În anul 2019 am cântat cu EUFONIA Chamber Orchestra la Băile Herculane (în opinia mea, una dintre cele mai frumoase stațiuni din Europa), un loc încărcat de istorie și frumusețe arhitecturală. Localnicii ne-au spus după concert că ei nu își amintesc ultima dată când o orchestră a poposit în orașul lor și că nu cred să se fi întâmplat în ultimii 20 de ani! Am fost deosebit de surprins de aceste constatări și exact în aceste locuri îmi doresc să cântăm cât mai des în cadrul Eufonia Festival. Să putem ajunge cel puțin o dată pe an în orașe ca Lugoj, Jimbolia, Caransebeș, Reșița, Băile Herculane sau Sighetu Marmăției. Să contribuim activ la viața culturală a comunității din vestul României (și nu numai). Am citit o statistică, acum ceva vreme, care m-a îngrijorat: doar 13% din tinerii români au fost vreodată la un concert de muzică clasică. Pe fondul acestei realități îngrijorătoare am început să muncim cu toată puterea noastră la proiectele noastre și îmi doresc să putem schimba ceva în viitor, să modificăm această statistică prin activitatea noastră culturală.

Vlad Popescu este violonist, Director Artistic al Festivalului EUFONIA și al proiectului PAVILION – loc de întâlnire al copiilor cu muzică.

Material realizat de Amalia Pană

„Rămân la părerea mea că elevii noștri sunt mai deștepți decât noi și că au nevoie de un cadru în care să se manifeste”

Interviu cu Carmen Ion

Pentru prima dată în existențele noastre de elevi și profesori, viața ne-a arătat că suntem efectiv în aceeași găleată și pe aceeași baricadă.

„Boovie” e un festival în cadrul căruia copiii realizează trailere pe baza unor cărți. Ce se va întâmpla cu festivalul anul acesta?

„Boovie” s-a născut din nevoia mea constantă de a-i scoate din tipare pe elevi. Rămân la părerea mea că elevii noștri sunt mai deștepți decât noi și că au

nevoie de un cadru în care să se manifeste. Și nu e o părere de conformitate. Ca profesor, nu pot să nu le ofer cadrul. Așa că „Boovie” se va desfășura în perioada 28-30 august și avem la dispoziție trei variante: directă, dar cu număr mai mic de persoane per echipă; directă, dar cu participarea doar a celor din Vrancea; sau fără participare directă. În toate

Vrem să facem, prin Grow Up Project, o platformă pentru toți elevii care sunt preocupați de orice domeniu cultural și creează un produs. Acel produs va fi popularizat pe platforma Grow Up și va intra în atenția unor adulți care vor putea să îl promoveze și să ofere diverse job-uri sau contexte în care copiii să fie valorificați.

cele trei cazuri, juriul și trainerii vor fi la Focșani, vor face workshop-urile, festivitățile, galele, cu sau fără oameni în sală. Indiferent de variantă, festivalul va fi

popularizat și prin live streaming. Vrem să facem, prin Grow Up Project, o platformă pentru toți elevii care sunt preocupați de orice domeniu cultural și creează un produs. Acel produs va fi popularizat pe platforma Grow Up și va intra în atenția unor adulți care vor putea să îl promoveze și să ofere diverse job-uri sau contexte în care copiii să fie valorificați. Cred cu cea mai mare sinceritate că o mulțime de copii în țara asta au diverse talente, care nu sunt cunoscute decât de profesorii lor de la clasă. E o mare pierdere. Se lucrează intens pentru o aplicație Boovie, valabilă și pentru Android și pentru iOS. Cu ajutorul ei pot fi văzute live streaming-urile, pot fi trimise notificări, putem populariza sponsorii. Sponsorii pe care i-am avut nu s-au retras. Au așteptat să vadă ce decidem și am un gând de maximă apreciere pentru ei. Problema e că nu reușim să atragem noi sponsori. Ne bazăm pe promisiunea Primăriei că va finanța „Boovie”. Ei ne-au finanțat consistent anul trecut, primarul a înțeles că e un eveniment bun pentru Focșani, de cea mai mare anvergură pentru oraș.

Crezi că e adevărat ce se spune, cum că nu mai citesc copiii în ziua de azi? Care e pulsul participanților la festival, care e conexiunea lor cu cartea, dar cu filmul?

Cred că sunt interesați întâi de film și apoi de carte. Asta a fost și momeala festivalului: dacă vrei să faci arta care îți place, trebuie să citești o carte și poate ajunge să îți placă. La nivelul claselor se observă o scădere consistentă a numărului de cititori. Dar văd, în același timp, că lumea, în sine, merge pe lucruri din ce în ce mai simple și viața tinde să devină din ce în ce mai funcțională.

Ce mai înseamnă educația în această perioadă? Dacă în mâinile tale ar sta reforma sistemului de învățământ românesc, cu ce ai începe?

Cu schimbarea curriculei, actualizarea ei, existența unor relații clare între discipline. De exemplu, în clasa a V-a la Istorie copiii învață despre Imperiul Persan, iar la Geografie despre sistemul solar. Copilul nu are niciun reper, nu va putea să înțeleagă informațiile de la Istorie pentru că nu are niște repere vizuale de la Geografie. Iar ei au nevoie de aceste repere vizuale.

La Română în clasa a XI-a se face Camil Petrescu, vorbim despre romanul subiectiv de tip proustian, dar pe Proust ei îl studiază în clasa a XII-a la Literatură Universală, dacă sunt la Filologie, altfel nu îl studiază deloc. La Franceză fac imperfectul, dar la Limba Română încă nu au ajuns la imperfect. E nevoie de corelarea disciplinelor între ele, dar și de corelare a nivelului de cunoștințe și a informațiilor cu viața. Sistemul de educație în varianta lui online a fost cutremur de 9 grade pe scara Richter. Cred că a fost o ocazie de a scoate la iveală o mare parte dintre slăbiciunile sistemului nostru de învățământ atât de învechit. Deși am beneficiat de dotările tehnologice necesare, în mare parte, profesorii au fost total nepregătiți să lucreze în online. Eu sunt de acord cu formarea continuă a profesorilor. Și sunt tot felul de programe în acest sens. Dar, din punctul meu de vedere, o mare parte dintre ele se mențin doar la suprafață, sunt niște cursuri care se fac sau nu, cu o prezență sporadică, cu niște diplome care se traduc în niște punctaje. Nu știu cum am putea să înlăturăm acest păcat foarte vechi al sistemului de învățământ românesc: goana după hârtii. Nimeni nu verifică calitatea reală a unui profesor la clasă și cum e implicat în această meserie, care e mai mult decât un job. Sunt absolut necesare niște cursuri de formare adevărate, pline de substanță, cu oameni care se pricep să le facă și cu profesori care să fie dornici să le urmeze și să implementeze ceea ce au învățat acolo.

Au existat și plusuri ale școlii online?

Da, crearea unei conexiuni umane foarte puternice. În perioada asta am extins relația de la profesor la om. Pentru că pentru prima dată în existențele noastre de elevi și profesori viața ne-a arătat că suntem efectiv în aceeași găleată și pe aceeași baricadă. Copii minunați am la clasă, dar acum i-am descoperit altfel, cu preocupările lor, cu temerile lor. Comunicarea s-a extins la chestiunile personale, care ne-au apropiat foarte mult.

Care crezi că e verbul care ar caracteriza cel mai bine sistemul de învățământ actual?

Pot să inventez? Răspunsul este „a lemnifica”.

La nivelul claselor se observă o scădere consistentă a numărului de cititori. Dar văd, în același timp, că lumea, în sine, merge pe lucruri din ce în ce mai simple și viața tinde să devină din ce în ce mai funcțională.

Carmen Ion este fondatoarea Asociației Grow Up Project, care desfășoară anual Festivalul Boovie, pentru elevii din ciclurile gimnazial și liceal. Festivalul are amploare națională, iar elevii trebuie să realizeze trailere pe baza unor cărți propuse de organizatori. Este profesor de Limba și literatura română la Colegiul Național Pedagogic „Spiru Haret” din Focșani.

Material realizat de Corina Taraș-Lungu

„Echipa UNITED este formată din echipa UNTOLD și NEVERSEA și din partenerii noștri”

Interviu cu Edy Chereji

S-au strâns milioane de lei, din care au fost achiziționate echipamente de protecție pentru spitale, aparate de anestezie și ventilație.

Cum a apărut inițiativa UNITED din festivalurile UNTOLD și NEVERSEA? Cine sunt beneficiarii și cine sunt finanțatorii proiectelor?

Am început să construim inițiativa UNITED #Binelmpreuna și să fim în contact direct cu autoritățile locale și naționale odată cu apariția primelor confirmări COVID-19 în România. Încă de atunci am anticipat că va fi nevoie de o coordonare națională a eforturilor, care să unească nevoile oamenilor din prima linie cu posibilitățile mediului privat din România. Pentru a înțelege cum putem ajuta cel mai eficient, am lucrat la un plan alături de

partenerii noștri din fiecare an, de parteneri noi care ni s-au alăturat și, bineînțeles, alături de instituțiile statului, atât la nivel național, cât și la nivel local (Cluj și Constanța). Situația a evoluat îngrijorător de la o zi la alta și, pentru că nevoile eroilor din linia întâi nu își permiteau să piardă timp, fără resurse salvatoare, UNTOLD a instituit un fond propriu de 100.000 euro. Din acești bani s-au făcut diverse achiziții urgente, solicitate de autorități, iar fondul a crescut odată cu alăturarea partenerilor comerciali ai inițiativei. Încă de la început, am trimis la Constanța 6 camioane cu echipamente UNTOLD și NEVERSEA pentru construcția spitalului mobil. Astfel, am donat

4.000 de metri pătrați de portafloor, 4.000 de metri pătrați de geotextile și 6 tunuri de lumină din logistica festivalului Neversea și UNTOLD. De asemenea, zona de triaj din Spitalul Județean Constanța beneficiază de corturile festivalului. I-am avut parteneri în acest demers pe cei de la Industrial Access și VOS LOGISTICS. Pentru Spitalele din Cluj am donat peste 12.000 de teste și consumabile aferente, achiziționate cu sprijinul financiar al Cognizant SoftVision și BT. Pe lângă acestea, am răspuns la diverse nevoi punctuale, precum măști chirurgicale, mănuși, dezinfectanți, pneuri/cauciucuri de rezervă pentru mașinile Smurd etc. De asemenea, am contribuit cu dotarea tehnologică a centrului de comandă ISU. Cu ajutorul voluntarilor UNITED și al partenerilor comerciali, am creat, prin Bursa de Nevoi UNITED, 6.000 de viziere pentru spitalele din Maramureș și am ajuns la familiile din satele izolate din Munții Apuseni cu pachete cu alimente și jucării pentru copii. Am găsit mulți oameni dornici să ne sprijine și să facem bine împreună. UNITED susține și proiectul „Un Singur Cluj”, creat de cele mai importante festivaluri și evenimente din Cluj, alături de 50 de organizații locale și administrația publică. Această cauză mobilizează bani și resurse, pentru a susține spitalele, autoritățile și inițiativele civice în lupta cu COVID-19, prin bilete de solidaritate, în valoare de 10 lei, 50 lei, 100 lei, 500 lei, 1.000 lei și 5.000 lei. S-au strâns milioane de lei, din care au fost achiziționate echipamente de protecție pentru spitale, aparate de anestezie și ventilație. Echipa UNITED este formată din echipa UNTOLD și NEVERSEA și din partenerii noștri, precum și parteneri noi care s-au alăturat proiectului, organizații nonguvernamentale și voluntari care își doresc să facem bine împreună. Cei care doresc să se implice în inițiativa UNITED #Binelmpreuna pot intra pe <http://unitedromania.org> pentru a vedea proiectele la care muncim, pot dona, se pot înscrie ca voluntari în Bursa de Nevoi, pot completa un formular în care să ne scrie dacă vor să ajute sau au nevoie de ajutor. Îi așteptăm alături de noi pe toți cei dornici să ne unim și să facem bine împreună. Inițiativa UNITED #Binelmpreuna va continua să existe și după pandemie. Întotdeauna e loc de bine și de a face bine. Binele nu ține cont de timp, de spațiu, el este prezent în fiecare dintre noi. Iar binele multiplicat... face minuni! Întotdeauna am creat proiecte prin care să oferim o mână de ajutor, să facem fapte bune, prin UNTOLD și Neversea.

Cum a reacționat publicul cu privire la amânarea pentru 2021 a festivalurilor? Și cum crezi că arată viitorul organizatorilor de evenimente?

Amânarea nu a fost o decizie ușoară. Suntem recunoscători că avem un asemenea public, care ne-a susținut întotdeauna, și, cu atât mai mult, în aceste vremuri. Avem cel mai frumos public pe care îl poate avea un festival. Peste 95% dintre fani și-au transformat biletele și abonamentele în varianta „anytime” și le suntem extrem de recunoscători. Am primit zeci de mii de mesaje de susținere, de încurajare, de mulțumire din partea fanilor din toată lumea. Suntem o comunitate de milioane de prieteni care ne înțelegem și susținem reciproc în aceste vremuri unice pe care le trăim. Industria muzicală și cea de evenimente sunt printre cele mai afectate industrii din lume. A fost și este o situație dificilă pentru toată lumea și după săptămâni întregi de analize și urmărire a situației cazurilor de COVID-19, în România, precum și în alte țări, după nenumărate discuții cu autoritățile, care întârziu să își asume oficial o decizie cu privire la viitorul evenimentelor, ne-am asumat noi responsabilitatea de a ne păstra principiul pe care îl avem dintotdeauna – și anume că siguranța tuturor este pe primul loc. Astfel, am decis să amânăm edițiile din acest an pentru anul viitor. O experiență de festival, așa cum o așteptăm și o merită fanii, nu poate fi trăită 100% dacă sunt restricții, iar noi vrem să oferim întotdeauna publicului cele mai frumoase experiențe. În ceea ce privește viitorul industriei de evenimente, încerc să mă gândesc în primul rând la soluții și mai puțin la impedimente. Realitatea este că va fi o perioadă grea, dar va fi și o perioadă de construcție a încrederii. Pe de o parte, organizatorii de evenimente au obligația de a implementa toate măsurile de siguranță care se impun, pe de altă parte, participanții trebuie să înțeleagă și să respecte aceste noi măsuri. Doar în felul acesta vom putea să recâștigăm încrederea că suntem în siguranță atunci când participăm la evenimente, indiferent de numărul de participanți.

Edy Chereji este unul dintre fondatorii și directorul de comunicare al festivalurilor UNTOLD și NEVERSEA.

Material realizat de Amalia Pană

„Tocmai ai citit o știre: că oamenii cu nivel mai mare de educație au suportat mai bine izolarea”,
Cristina Rusiecki, critic de teatru
(proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural)

„Totmai ai citit o știre: că oamenii cu nivel mai mare de educație au suportat mai bine izolarea”,
Cristina Rusiecki, critic de teatru, (proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural)

arte media științe Așa cum s-a văzut

**„Campania Ministerului
Culturii, susținută de USR,
de unele edituri și companii
de distribuție, este, pentru
moment, un simplu «distro» și
are, cel mult, potențialul de a
ajuta la lichidarea stocurilor.”**

(Nicu Ilie)

Proza.

Un gen tipografic

NICU ILIE

Citește românește... cărțile traduse. Despre campania MC s-au spus și s-au scris lucruri contradictorii, dar cert este că, dacă privim aparițiile editurilor din ultimele luni, cartea românească, mai ales dacă e cazul ficțiunii contemporane, este totuși rară. În mijloc de criză sanitară și în prag de criză economică, proza românească se arată ca fiind un business riscant, iar eventualele lansări sunt amânate pentru ipoteticele târguri de carte sau pentru mult mai certul „om trăi și om vedea”. Chiar și lista titlurilor în curs de apariție cuprinde, la marile case editoriale, predominant reeditări ale unor cărți cu stocuri epuizate sau doar autori cu piață certă.

Istorii recente și istorii decente

Volumul „Părinți” al Diane Bădică avusese princepsul anul trecut. Dar, după premiile Sofia Nădejde, 2019, pentru proză și Chambéry, Franța, 2020, pentru roman, cartea a fost retipărită în ediție poche în seria Polirom Top10+. Background-ul poetic al autoarei, precizia frazei, finețea notațiilor

scot romanul din sfera relativ banală a catarsisului unei copilării/adolescențe nefericite și din galeria recuperării deceniilor gri-fumurii de la sfârșitul secolului trecut. O tristețe, din care se țese întreaga carte, dinamitează notele grotești sau comice ale unor portrete colorate strident, dar care, totuși, sunt reprezentative pentru publicul rural al micii provincii. Rezultă o anume melancolie, o căldură umană, o lumină chiar – aceea a fotografiilor supraexpuse, care dezvăluie vivacitatea unor detalii, dar ascund, la vedere, cele mai pregnante contururi.

Istoria recentă continuă să fie mega-tema prozei recente. Poate politicienii să aibă altă părere, dar prozatorii sunt clari: istoria se compune dintr-un șir de traume individuale și colective, unele impasabile, altele depășite prin omniciență sau umor. Totuși, fie că e vorba despre comunism (care rămâne sediul materiei pentru disperare), fie de deceniile următoare, și oricare ar fi stilul autorului sau mesajul către public, o singură galerie de personaje domină această întreagă literatură: individul grotesc, activistul sau securistul reșapat, îmbogățitul de tranziție, semidoctul exhibiționist, micul tiran de uz domestic, individul zdrobit de propria importanță. Notele cele mai acute sunt atinse de Liviu Drugă în „Jurnalul unui căpcăun român” (la Paralela 45). Ajuns

la al doilea volum de „povestiri aberantastice”, proza sa cu tente urmuziene pleacă de la capete de știri de fapt divers și recompune un București vesel ca un circ al ciudaților. Chiar dacă, destul de consecvent, autorul își subminează singur stilul, explicitând metonimiile sau supralicitând trivialul, imaginile sunt adesea ambuscade de umor: „Deși nu câștigă deloc bine și nu provine dintr-o familie cu bani, Codruț își permite să consume muzică proaspătă aproape zilnic, ajungând astfel la 20 de ani să cântărească 180 de kilograme”. Tot în cheie comică rezolvă și Ioan T. Morar problema comunismului în cartea „Fake news în Epoca de Aur. Amintiri și povestiri despre cenzura comunistă”: „Secretul corespondenței, garantat de Carta Drepturilor Omului, a fost respectat foarte bine de România Socialistă în sensul că Securitatea ținea secret ceea ce afla din deschiderea corespondenței”. Altfel, cartea ar putea părea înecată în teorii și locuri comune. La Corint, Stelian Tănase, cu „Sunt un copil al războiului rece”, dă o scară personală marilor evenimente din secolul 20, chit că se petreceau în țări și în zone cărora nu le păsa de București și nici de facultatea de Litere din acest oraș sau de studenții ei. Totuși, din Cehoslovacia până în Vietnam, valurile de știri care asaltau regimul îl determinau pe acesta să pună ștampila „Strict interzis” pe orice și-ar fi putut dori un copil, un adolescent sau un tânăr al acelei perioade. Biografeme apar și la Humanitas, sub semnăturile lui Radu Paraschivescu („Recviem vesel pentru tata”) sau Mircea Cărtărescu („Creionul de tâmplărie”). Pe același raft pot fi puse „Despre dragoste și (alte) ispite”, povestiri cu lumpeni naționali sau internaționali semnate de Dragoș Ghițulete; „Tot ce i-am promis tatălui meu”, de Ioana Marina Stăncescu, unde negoțul cu mica istorie e privit prin ochii unei femei care, într-o societate încă patriarhală și macistă, trebuie să-și inventeze propriul loc și propriile echilibre; sau „Vizuina de Aur”, de Cătălin Partenie, despre escapism și izolare socială ca forme de a părăsi o lume dominată de „nu” și de a-ți crea propria lume, fie ea și de uz personal. Ca și serenitatea absolută, atrocitatea lipsește, de regulă, acestui univers caragialesc, fellinian sau kusturician al reconstituirii traumei curente. Excepția este, în aparițiile recente, volumul de nuvele „Act gratuit” al lui Nicolae Breban, unde caracterologia migrează spre bestiar.

***Într-o țară
plină cu cărți de
Doamne-ajută
(la propriu, din
păcate!, nu
și la figurat),
romanul
„Prevestirea” al
Ioanei Pârvulescu
ar putea fi un pariu
riscant.***

Semnul întrebării

Într-o țară plină cu cărți de Doamne-ajută (la propriu, din păcate!, nu și la figurat), romanul „Prevestirea” al Ioanei Pârvulescu ar putea fi un pariu riscant. Cartea pornește dintr-un capriciu suprealist, nu dintr-o revelație filosofică, nu dintr-un program teologic. Un spelling neadaptat limbii române corectează eronat numele autoarei, în corespondența de pe calculator, din Ioana în Iona. Este factorul declanșator pentru o explorare a figurii patriarhului din Vechiul Testament, dar ca exercițiu de imaginație necondiționat, de stabilire a

„Proză” continuă să fie întâi de toate un format tipografic și abia apoi un gen literar. „Cartea digitală nu e carte” rămâne una dintre memele la modă. Vânzările de eBook au crescut în ultimele luni, dar nu cât să acopere pierderile din librăriile închise de pandemie și nici cât să împingă editurile să desfășoare un program coerent pe acest segment.

lui Iona (nu de reconstituire a sa), ca narativ al nevoii de logică și de înțeles de la care nimic, nici măcar destinul, nici însuși Dumnezeu, nu poate fi exceptat. S-a reproșat autoarei stilul arhaizant, potrivit oricărei lumi patriarhale, nu în mod special lumii Patriarhilor.

S-a făcut, inevitabil, comparația cu „Iona” lui Sorescu și simbolismul peștilor-matrioșcă (Horia Gârbea în „România literară”). Singura certitudine este că, în literatura română, profetul din Ninive încă nu și-a spus ultimul cuvânt.

Cărți care trec de simpla recuperare biografică a unor supraviețuitori și a unor învinși, construite în jurul unor întrebări fără răspuns previzibil din societatea de azi, pot fi găsite printre traduceri. La RAO, John Grisham (autor, s-ar putea spune, al tuturor cărților cu avocați și cu jurați) este publicat cu „Barul Rooster”, un thriller despre corporații, credite de studii și escrocarea prin manipularea legii. Un alt thriller, „Sălbaticile”, Rory Power, apărut la Trei, aduce o lume apocaliptică, un virus care produce mutații, o școală de fete pe o insulă izolată – un „Împăratul muștelor” în variantă feministă. O carte mai puțin eroică este „Un an de odihnă și relaxare”, Ottessa Moshfegh, seria Clasici contemporani a editurii Litera, despre o tânără care, imediat după finalizarea studiilor, decide să ia un an sabatic, dar nu pentru a călători sau pentru a medita, ci pentru a dormi cu ajutorul sedativelor și al antidepresivelor. Totuși, și în cazul traducerilor, cărțile momentului sunt cele care propun recuperări, mai mult sau mai puțin deconstruite: „Apicultorul din Alep”, de Christy Lefteri, o odisee a migranților ilegali, „Călătoria Csikái”, de Heather Morris, care urmărește povestea unei femei eliberate de la Auschwitz doar pentru a fi dusă într-un gulag rusesc, și „Copiii de pe Volga”, de Guzel Iahina, despre minoritatea germană din URSS în anii stalinismului și ai războiului sovieto-hitlerist.

Genul și specia. Plus genul autorilor

„Proză” continuă să fie întâi de toate un format tipografic și abia apoi un gen literar. „Cartea digitală nu e carte” rămâne una dintre memele la modă. Vânzările de eBook au crescut în ultimele luni, dar nu cât să acopere pierderile din librăriile închise de pandemie și nici cât să împingă editurile să desfășoare un program coerent pe acest segment. De altfel, cartea digitală este un sector slab dezvoltat în UE față de Statele Unite sau Extremul Orient, iar România este sub media europeană. Cititorii, mai ales cei de proză, preferă să umble prin librării,

să simtă mirosul de cerneală, textura paginii, să răsfoiască miile de cărți – ceea ce nu prea mai e în spiritul timpului.

Oricât de mică ar fi piața de carte în România, ea este strâns legată de librăria „fizică”, iar aceasta e mult mai mult decât un punct de distribuție: e sediul unui ecosistem, un nod al relațiilor care, mai presus de cash-flow, compun, de fapt, piața cărții. Vorbind în numele Polirom, Cristina Fitcoschi asumă, într-un dialog cu Cristian Teodorescu, că soarta literaturii este strâns legată de librării și târguri de carte: „Librăriile fizice înseamnă foarte mult, nu numai în ceea ce privește vânzările, cât și în ceea ce privește modul în care mulți cititori se raportează la întâlnirea cu o carte. Mulți dintre aceștia preferă să cumpere din librăriile clasice, după ce răsfoiesc și petrec timp printre cărți, socializează cu librarii sau își întâlnesc scriitorii preferați. (...) Pierderile librăriilor sunt și ale editurilor, ale întregii industrii de carte, astfel încât nu putem fi decât îngrijorați pentru ce urmează”. Într-un alt interviu, publicat de Marketing Focus, Roxana Liritis, reprezentând Corint, punctează: „Planul editorial s-a redus cu aproape 70% și a fost adaptat situației actuale”; „O estimare optimistă ar fi ca în 12-18 luni să revenim la vânzările de anul trecut”; „Absența evenimentelor cu public – lansări de carte, târgurile de carte, dezbaterile cu cititorii, sesiunile de autografe – se va reflecta negativ în vânzări”; „Încercăm, totuși, să ne păstrăm optimismul”.

Dacă eBook-urile se zbat să iasă din 1%, librăriile online, cartea dezinfectată la 169 de grade Celsius, serviciile de curierat rapid și un vlogging sui-generis ajută vânzările de carte tipărită. O adevărată televiziune online – fragmentată în sute de fragmente pe Youtube și Facebook Watch – prilejuiește prozatorilor de diverse vârste și calibre lecturi din propria operă, iar criticilor literari lecturi din cărți traduse. Mai multe proiecte paralele – la Tracus, Humanitas, Polirom, Corint, Herg Benet, Litera et caetera, grupate sau nu în campania Citește românește – constituie bazele unui fenomen transmedia, destul de plicticos în prezent, cât timp e redus la talking-head („cap care vorbește”), dar având potențialul de a se transforma într-un nou tip de performance dacă va activa un ghid de bune

***Cât privește campania
Ministerului Culturii,
susținută de USR,
de unele edituri
și companii de
distribuție, ea este,
pentru moment, un
simplu „distro” și are,
cel mult, potențialul
de a ajuta la
lichidarea stocurilor.***

practici și un registru vizual artistic. Cât privește campania Ministerului Culturii, susținută de USR, de unele edituri și companii de distribuție, ea este, pentru moment, un simplu „distro” și are, cel mult, potențialul de a ajuta la lichidarea stocurilor. Totuși, notabil, topurile de vânzări publicate în cadrul proiectului de eMag și de Libris cuprind un rezultat care ar putea părea surprinzător: egalitatea de gen, în cazul prozei contemporane, a fost atinsă – și chiar a fost depășită (!). În aceste topuri, numărul cărților scrise de autoare ca Doina Ruști, Gabriela Adameșteanu, Raluca Feher, Simona Popescu, Daniela Zeca-Buzura, Ioana Pârvulescu ș.a. îl depășește pe cel al cărților cu autori de gen masculin, numele în vogă fiind Radu Paraschivescu, Mircea Cărtărescu, Dan Lungu și, inevitabil, alții.

Film. Între „home movie” și „hybrid”

DINU-IOAN NICULA

Mai curând derutantă pentru oamenii din industria artistică decât aptă să determine o întoarcere spre sine, perioada de izolare a generat câteva controverse – unele fiind creatoare – care dau culoare peisajului încadrat în frame.

Producții filmate ad-hoc

În „Discutabil”, serial realizat de actorul Vlad Zamfirescu, care a și interpretat unul dintre roluri, invariabilul unghi al camerei de pe laptop a fixat diverse clișee caracterologice specifice pandemiei (pe care le-am putea intitula „conspiraționistul”, întrupat de Marius Manole, ori „sfătoasa rațională”, jucată de Carmen Tănase), insuficient de atent

lucrate scenaristic încât ele să devină niște efigii ale unui impas sui-generis. Cu mult mai elaborat este lungmetrajul de 90 de minute al lui Dan Chișu, intitulat „9 povești de dragoste și ură în izolare”, supervizat tehnic de către directorul de imagine Adrian Silișteanu. Prin dialogul acestora, tema „filmului în film” este predominantă dintru început și introduce „la vedere” problema înregistrării video făcută exclusiv cu telefoane mobile performante, cea a alcătuirii distribuției, precum și cea a elaborării unei narațiuni fluente, și nu a „n” povești separate.

Finanțările de la CNC

Verdictul pentru sesiunea II/2019 a concursului de proiecte organizat periodic de Centrul Național al Cinematografiei a fost anunțat spre finele lunii mai de către forul organizator, la capătul unei îndelungi perioade de așteptare. Trebuie menționat că punctajul unui film rezidă în suma

altor trei punctaje: pentru scenariu (care are ponderea cea mai mare și este dat de un juriu de specialitate), pentru „calitatea regizorului” și pentru „calitatea producătorului”, cele două din urmă fiind cuantificate în raportul cu selecțiile la diverse festivaluri internaționale (chiar și de mică anvergură, dar, uneori, tocmai acestea aduc sutimile de punct decisive).

La secțiunea „ficțiune lungmetraj”, primul dintre cei patru selecționați pentru finanțare a fost câștigătorul Ursului de Aur din 2012, Călin Peter Netzer cu proiectul „Familiar”, urmat de Radu Muntean, Andrei Cohn și Adrian Sitaru. A surprins clasarea sub linie a unui alt premiant al Berlinalei, Radu Jude, dar acesta s-a putut consola cu primul loc ocupat în cadrul secțiunii „ficțiune scurtmetraj” – pentru „Constanța, 1905”. Lista proiectelor în domeniul filmului de animație o are în frunte pe Anca Damian, cu „Starseed”, un film realizat pe scenariul fiului său, Anghel Damian. Printre câștigătorii de la documentar se află consacratul Alexandru Solomon cu „Viața de apoi”, în timp ce primul sub linie este Radu Ciorniciuc (cu „Il bel canto”, în colaborare cu Lina Vdovii), al cărui recent „Acasă – My Home”, un film cu focus asupra vieții celor din Delta Văcărești, obține premiu după premiu în festivalurile internaționale.

Radu Jude versus „oameni de cultură”

Radu Jude s-a aflat în centrul unei controverse iscate pe mediile sociale în jurul scurtmetrajului său „Stimați oameni de cultură”, cu care a participat la secțiunea „Cinem@casa”, din cadrul Festivalului Filmului European, desfășurat online în perioada 8-21 iunie (pe platforma TIFF Unlimited, în anticiparea festivalului TIFF, care se va desfășura live între 31 iulie și 9 august, la Cluj). Satiric la adresa dublului limbaj practicat în mediul intelectual românesc și având drept studiu de caz discuția online între Denisa Comănescu și Vladimir Tismăneanu – devenită publică – pe tema călătoarelor aflate în stand-by pe „aeroportul din Tândărei”, Radu Jude s-a văzut puternic contrat (ca un fel de stângist) de către Mircea Mihăieș, notoriu adversar al „poliției corectitudinii politice”, care a intervenit cu argumente nu dintre cele mai

*Satiric la adresa
dublului limbaj
practicat în mediul
intelectual românesc,
Radu Jude s-a văzut
puternic contrat de
către Mircea Mihăieș,
notoriu adversar al
„poliției corectitudinii
politice”...*

tari în favoarea prietenului său de peste Ocean. În replică, autorul lui „Aferim!” a postat pe pagina sa de Facebook: „Vă amintesc că pe vremea când erați unul din șefii de la ICR, filmele mele erau invitate și/sau premiate cam la aceleași festivaluri internaționale ca și acum (...). ICR-ul dumneavoastră a sprijinit întotdeauna prezența filmelor în aceste festivaluri. Ba chiar se lăuda cu asta în sute de comunicate de presă, accentuând ideea că sunt niște repere pentru arta cinematografică (...). Eu v-am crezut. Să înțeleg acum că făcuserăți înțelegeri cu festivalurile comuniste?”. Aplombul intervenției îl recomandă pe Radu Jude ca unul dintre viitorii campioni ai

„recontextualizării” filmelor românești din perioada comunistă, solicitată de Ada Solomon într-una dintre întâlnirile Hotnews „#de la distanță”: „Ar fi mult mai interesant, de exemplu, să urmărim impactul pe care îl are discursul ideologic al filmelor lui Sergiu Nicolaescu în percepția publică și în formarea unei așa-numite culturi de masă, pentru că Mihai Viteazul este perceput de public așa cum a fost el în filmul lui Sergiu Nicolaescu mult mai mult decât este el în cartea de istorie”. Până la o rescriere a însăși cărții de istorie, să remarcăm că se acuză preponderent mesajul deformat și nu lipsa de acuratețe factuală. Aceasta se întâmplă în siajul acțiunii (...cu alură de operațiune publicitară) de retragere temporară din difuzare, de către canalul american HBO Max, a filmului clasic „Pe aripile vântului” (conceput din perspectivă sudistă), până la introducerea unui „cuvânt înainte”.

Film în vremea pandemiei

Din selecția națională a Festivalului Filmului European, conținând 21 de filme realizate de cinești români în vremea pandemiei, consistent artistic este, în mod cert, eseu „Recycled travels”, al lui Alexandru Solomon, montajul din materiale filmate de cineast pentru alte producții, parabola sa „Ouăle lui Tarzan”, găsindu-și aici un foarte potrivit loc. Tot pe genul documentar mizează și o altă cineastă consacrată, Mona Nicoară, în „Keep Your Splendid Sun” (New York-ul pustiu), ca și Vlad Petri, în „Cerbul a trecut prin fața mea”, răsfoire a albumului de imagini rămas de la bunica sa, decedată la 90 de ani în această tristă perioadă. Către „home movie” tinde și „Școlile nu se mai deschid”, regizat de Paul Negoescu și filmat de Ana Drăghici, protagonistă fiind fiica tinerilor cinești.

La ficțiune, este de notat amuzantul „The Merry-Go-Round”, de Bogdan Mureșanu, cineast care trebuie să confirme ștacheta fixată prin multipremiatul „Cadoul de Crăciun” (2018), dar și originalul „Elefant departe” (film distins cu Premiul Publicului), viziune a unui extraterestru transmisă nouă de către talentata Teona Galgoțiu. O formulă mixtă adoptă ambițiosul Bogdan Theodor Olteanu în „Ananas”, după cum tot o realizare hibridă ca gen, cu un mesaj de stânga puternic articulat prin vocea naratorului Alexandru Potocean, este „Ținutul care nu doarme niciodată”, de Andra Tarara și David Schwartz. Cei doi tineri cineaști români s-au făcut cunoscuți anul trecut prin documentarul „23 august. 1944/2019” (realizat în colaborare cu germanul Roland Ibold), flashback al câtorva dintre pensionarii Căminului „Amalia și dr. Moses Rosen” asupra unui moment epocal care le-a redeschis orizontul vieții; lipsa de apetență a festivalurilor pentru o optică incomodă a privat filmul de o binemeritată discuție pro și contra în mediile istorico-cinematografice.

Ioana Mischie, selectată la Cannes XR

În aria festivalurilor de mare anvergură, începutul de iunie a adus anunțul făcut de Thierry Frémaux, directorul Festivalului de la Cannes, privind selecția onorifică a ediției 2020, care, la modul efectiv, nu se va ține. Cineaștii români lipsesc din selecția principală (după prezența de anul trecut a lui Corneliu Porumboiu), în schimb este inclusă în noua secțiune „Cannes XR”, dedicată „industriei imersive virtuale”, tânăra regizoare Ioana Mischie, cu „Tangible Utopias”, aflat în faza de work-in-progress. Afirmată prin documentarul „Guvernul copiilor” (2019), realizare multimedia în format 3D, bazată pe testimoniale netrucate ale modului în care cei mici văd lumea de azi, precum și pe cea de mâine, consecvența (și uneori liniara) autoare perseverență pe această coordonată a umanismului unde, cel puțin până acum, a reușit în extremis să evite tezismul.

The Merry-Go-Round

Teatru. Forme noi în pandemie

CRISTINA RUSIECKI

Festivalurile de altădată

Până anul trecut, mai-iunie era perioada cea mai efervescentă pentru festivaluri. În diferite colțuri ale țării, se desfășurau și câte trei-patru deodată. Acum, în condiții de distanțare socială și de necesară protecție, lucrurile s-au schimbat sută la sută. Sunt puține festivalurile care au ales varianta online ca substitut pentru prezența vie. Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu a ținut să nu rateze nici ediția de pandemie, așa că s-a mutat cu arme și bagaje în online. Publicul a putut vedea gratuit o suită de montări semnate de importanți creatori ai lumii. De când cu accesul liber la spectacolele transferate în online, unii artiști se întreabă dacă faptul că publicul se obișnuiește să nu plătească nimic pentru actul cultural nu va antrena consecințe neplăcute atunci când vom reveni la condiții de normalitate. Până atunci, mai este, însă.

La rândul său, în perioada 24-26 iunie 2020, Teatrul Tineretului din Piatra Neamț participă la Festivalul digital POSTWEST \ guess where, organizat de Teatrul VOLKSBÜHNE din Berlin, alături de alte zece instituții de cultură din estul Europei. Festivalul

explorează conceptele Est și Vest în contextul dinamicilor politice și sociale ale prezentului. Timp de trei zile se vor putea vedea online performanțe-uri live, conținut video la cerere, produse audio și discuții cu colaboratorii din proiect. Spectacolele investighează diviziunea dintre Est și Vest și stereotipurile pe care încă le generează. POSTWEST \ guess where încearcă să reflecteze la diferitele poziționări istorice și culturale care modelează Europa actuală, la posibilitatea de a gândi și de a construi un viitor împreună. Și, mai ales, cum ar putea producătorii de teatru, chiar și în timpul unui blocaj global, să continue să creeze rețele și inițiative transculturale pe termen lung? Cele douăsprezece producții planificate și comisionate ale Festivalului, aflate în diferite stadii de pregătire, au fost înlocuite de contribuții digitale care reflectă natura rețelei internaționale dezvoltate în timpul întâlnirilor dintre parteneri. Teatrul Tineretului din Piatra Neamț participă cu eseu video „POSTWEST – something digital”, conceput de Gianina Cărbunariu. Compus din fragmente de idei, gânduri și reacții, colajul invită la reflecție asupra granițelor vizibile și invizibile, mai ales în acest moment de criză care remodelează imaginea pe care o avem față de ceea ce este astăzi Europa și ceea ce ar putea sau ar trebui să fie.

AR(t)EST la domiciliu și rezultatele sale

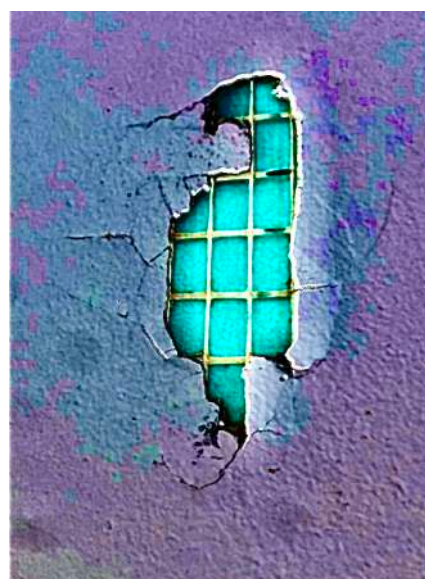
Un proiect interesant al ultimelor luni a fost AR(t)EST al Asociației V.A.R. Cultural, inițiat de actrița Vero Nica și de artistul vizual Andu Dumitrescu. Început în plină izolare, în 20 aprilie, și continuat până pe 20 iunie, proiectul a reunit 61 de oameni din zona culturală, artiști vizuali, curatori, oameni de teatru,

cineaști, muzicieni, coregrafi, care au împărtășit câte o fotografie din perioada de reclusiune, însoțită de un text. Toate au fost publicate pe FB și pe Instagram, în fiecare zi, la oră fixă. Mai târziu, când pericolul va fi trecut, contribuțiile vor fi reunite într-o expoziție offline. Dacă nu l-ați urmărit în timp real, încă o puteți face. Merită. Artiștii dedicați vizualului au reușit să aducă imagini spectaculoase

Andu Dumitrescu, framed creator, „Banana democratic split este o planșă explicativă, cu ajutorul căreia am încercat să împart online, între 5 artiști aflați la kilometri distanță unul față de celălalt, cât mai echitabil posibil, personajul perisabil”.

Iuliana Lungu, poetă și Liviu Sas, autorul fotografiei, „Burn after reading”

Marius Petrescu, arhitect, „De foarte multe ori mă regălesc, voluntar și plăcut surprins, rupt de această șaradă plină de tragism, denumită în mod convențional viață”.

Apai Emese, în primul rând facilitator (oficial muzeograf), „Nu am net. Nu vreau net acasă. Prima reacție când aud că aș putea lucra de acasă este furia”.

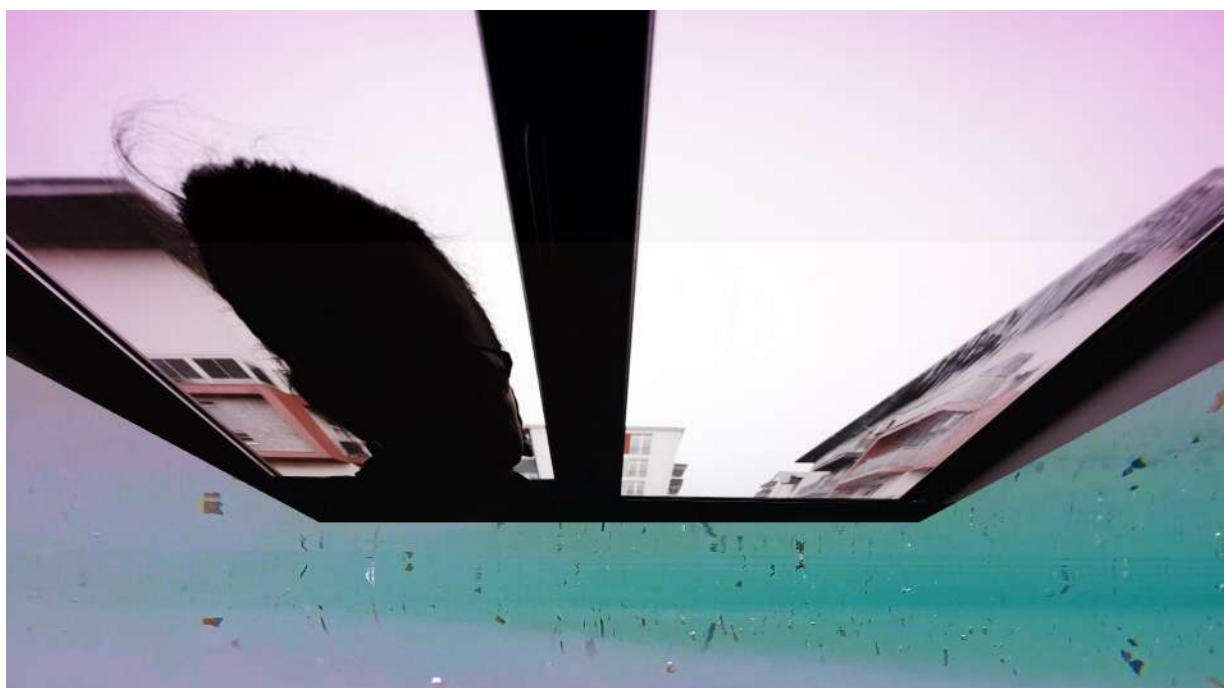
chiar și din izolare. La rândul lor, textele, cumulate, formează o hartă a subiectivităților, de data aceasta, ne-interactive, din timpul pandemiei. Odată cu statul acasă în pijama, oamenii par să-și fi dat jos nu numai hainele de serviciu, ci și fețele sociale. Condamnați la izolare, s-au trezit și condamnați să reflecteze asupra lucrurilor esențiale. Un lux, dacă ne gândim la ritmul ultimilor ani. Până în 15 martie, fiecare dintre autori pusese energie și pasiune într-un proiect, în pregătirea sau în urmările sale: film, teatru, expoziție. Condițiile speciale ale pandemiei au adus o oarecare distanță și detașare, straniu amestecate cu aerul de intimitate din casa fiecăruia. Acasă, garda e jos. Viața se compune din amănunte care în exterior ar fi fost considerate irelevante. Dar suma rezultată din tonul personal, în care fiecare autor vine cu sintaxa lui, cu ritmul lui, cu preocupările și cu distracțiile lui configurează jurnalul colectivității în timp de pandemie. Onestitatea, autenticitatea, domesticul și pasiunea sunt puse într-o alăturare pentru care până acum n-am mai avut contextul necesar.

A început ca teatru și a sfârșit ca film de artă

Pandemia naște forme noi în teatrul românesc. Un proiect îndrăzneț, semnat de Andu Dumitrescu,

Radu Nica și Vlaicu Golcea a propus Teatrul Maghiar de Stat din Cluj: „Pool (no water)” de Mark Ravenhil. Creatorii l-au denumit Performance. Teatru. Film. Textul fusese propus de regizorul Radu Nica încă de acum doi ani, dar, din cauza problemelor cu bugetul din stagiunea trecută, a fost amânat. Inițial, Radu Nica intenționase să monteze un spectacol de teatru fizic. Exact cum îl concepușe și dramaturgul britanic. Dar izolarea a obligat echipa să-l transfere într-un produs cinematografic. Ocazie cu care regizorul, scenograful Andu Dumitrescu și compozitorul Vlaicu Golcea au fost nevoiți să-și reinventeze modul de lucru și de comunicare. Care s-a rezumat exclusiv la Zoom. Creatorii spectacolului nu au mai ajuns să-i cunoască pe actori. Dacă conceptul asupra personajelor și mesajul au rămas același, teatrul fizic a virat complet înspre film.

Regizorul Radu Nica a resimțit lipsa comunicării în timp real cu actorii. Ca și schimbul specific de energii din cadrul repetițiilor, adică savoarea cu care se obișnuise în cele peste 40 de spectacole montate. În mod inedit, la acest experiment a repetat cu actorii doar unu-la-unu, ceea ce, după propria mărturisire, a îngreunat coordonarea ritmului. Pentru că, tehnic, nu se putea filma în direct pe Zoom, Andu Dumitrescu și Radu Nica au convenit să facă story-boardul, să stabilească cu

actorii intențiile, ritmul, cadrul și unghiul de filmare, apoi să-i lase să se filmeze singuri. Așa „au devenit propriii lor operatori”, după spusele directorului teatrului, Tompa Gábor. În condiții neprofesioniste de filmare, cinci feluri diferite de telefon, cinci feluri diferite de lumină, s-au văzut nevoiți să tragă și câte 15 duble. Noul context a schimbat cu totul modul de lucru și unele detalii merită consemnate măcar de dragul istoriei. Una dintre actrițe a fost nevoită să-și filmeze secvențele la cinci dimineața, ca să nu-și deranjeze copiii la lecții. Scenele ei au ieșit, de aceea, mai tăcute. Temele de improvizație gândite inițial de regizor pentru repetiții au fost abandonate, pentru a pleca, de data aceasta, de la imagini sau acțiuni. În lipsa interacțiunii, textul lui Mark Ravenhill, cu replici încrucișate într-un ritm demential, s-a transformat, volens-nolens, într-o succesiune de monologuri. Artistul vizual Andu Dumitrescu a explicat la conferința de presă ținută, bineînțeles, pe Zoom, că, datorită izolării artiștilor, fiecare cotlonit „în celula lui” acum, dar și în general, fiecare scenă avea să devină un performance în sine.

Din teatru, așa cum îl știm, a rămas tema dezvoltată de dramaturgul britanic, care îl preocupă pe Radu Nica în ultima perioadă: condiția artei în vremurile noastre și relația dintre artă și artist. Cât mai este artă și cât este comerț? Cât e talent și cât e

exhibiționism? Cât e inspirație autentică și cât oportunism? Specularea tragediilor fizice prin care trec prietenii, cum sunt cancerul sau SIDA, poate fi considerată artă? Cum trăiesc cei care „și-au petrecut toată viața în căutarea frumuseții”? În mai multe interviuri, Mark Ravenhill declara că „Pool (no water)” este o piesă despre invidie. Dacă la 20 de ani toți suntem egali, ne simțim parte din aceeași gașcă, explica el, mai târziu, existența se va dovedi mai blândă cu unii și mai pusă pe hinghereală cu alții. Piscina din titlu devine obiectul de referință al succesului obținut de una dintre artiste grupului, asupra căreia se revarsă invidia colegilor.

„Mai ții minte când totul avea sens?”, întreabă, la un moment dat, unul dintre ei, stând pe marginea băii. Ca ieri erau artiști-puști. Umblau în gașcă. Își puneau pe tavă corpurile elastice te miri când și unde. Totdeauna cu nonșalanță. Cultura corpului făcea legea în artele vizuale. Iar spațiul se încheaga în funcție de trupurile lor despuiate. Lumina prindea alte străluciri pe pielea tânără exhibitată împreună în performance-uri. Artă. Sex, tras în venă și boemie. Doar că din gașca de cinci una singură avea să fie cu noroc. Doar ea vinde bine, în galerii de lux. Ceilalți au rămas trupa care expune în grup, în mansardele din „cartierele boeme”. În restul timpului, își exersează umanismul lucrând cu comunitățile

defavorizate. La rândul lor, mai trag câte o doză. Acum au cam 35 de ani. Corpurile, instrumentul lor principal de lucru, și-au pierdut frumusețea dinainte. Nu și-l mai exhibă cu aceeași nonșalanță. Singura care a avut șansă îi invită în casa ei luxoasă. Se aruncă în piscina din care apa fusese scursă fără ca ea să știe. Colaps! Măcelărit, trupul său devine material de studiu și de artă pentru prietenii care o asistă zi de zi la spital. Vor fi vindecători și șacali în același timp. Nu-i vorbă că și ea făcuse artă, „piese vâdate de mării colecționari ai lumii”, din sângele și prezervativele unui prieten mort de SIDA.

„Sunt atât de fericită că s-a terminat cu arta și suntem din nou oameni”, spune una dintre artiste, când episodul de ură colectivă se va sfârși. Personajele trec onest, cu o rapiditate uimitoare, de la ură și invidie la iubire și generozitate. Din câini devin umaniști și viceversa fără să-și piardă sinceritatea în niciunul dintre momente. Mai mult, după (încă) un episod dramatic din viață, vor concluziona că „Arta lor nu înseamnă nimic”, că „Arta nu face doi bani” sau că „Arta nu poate face nimic în fața morții”. Teatrul-film se încheie cu un monolog

din off rostit în engleză de Andu Dumitrescu, cu voce intimă, egală.

Așa cum sublinia directorul teatrului, Tompa Gábor, spectacolul s-a transformat într-un hibrid de teatru și film. Un obiect de artă interdisciplinar pe care publicul îl vede în fața ecranelor. De fapt, un film de artă pentru care contribuția artistului vizual Andu Dumitrescu a fost esențială. În condițiile speciale ale izolării, el a selectat din casele actorilor, urmărite pe Zoom, câte un colț sau un detaliu de la fața locului pentru a-l folosi în cadru. Din ambientul civil a amenajat ad-hoc platoul de filmare. Obiecte banale, oglindă, baie, un capsator, s-au încărcat de expresivitate. Chiar și pisicuțele de prin casă au avut aportul lor la interpretare. Recuzita și retorica teatrului actorii le-au înlocuit cu un aer de intimitate și cu forța prim-planului. Senzația de imersiune a spectatorului în universul lor devine astfel mai puternică. Iar puterea de expresie a interpreților sporește curiozitatea spectatorului de la secvență la secvență. Și, deși fiecare dintre ei s-a filmat acasă, experimentul se bucură de o adevărată luxurianță de încadraturi și de efecte video. „Pool (no water)”

rămâne una dintre cele mai bogate opere ale lui Andu Dumitrescu, un experiment potrivit pentru ca temperamentul său artistic să se desfășoare.

Plecând de la mijloace simple, artistul vizual ajunge să facă adevărate compoziții în cadru. Folosește o multitudine de tehnici pentru ca imaginea să capteze ochiul. Virează blocurile din spatele ferestrei în culoare (unul dintre multele efecte cromatice), suprapune o antenă TV plină de păsărele peste interiorul camerei, blurează imaginea, folosește în fel și chip registrul luminii, de la cea albă la clar-obscur. Nu ocolește nici animația, nici machiajele spectaculoase, nici efectele de videoclip, ca în scena piscinei, cu personajele supraimpresionate peste fundal. Deformează fețele sau se folosește de elementul-surpriză, ca meduza de pe plajă, apărută din senin după atâtea interioare. Multe imagini sunt de-a dreptul spectaculoase, ca acel cadru în care din marginile canapelei unde stă actorul curge o pădure, cea din secvența viitoare, sau ca aceea cu o compoziție stranie de personaj-oglinză-capsator. Sau coridorul supraimpresionat peste o mână animată care smulge cu penseta oasele de

pește. Sau imaginea ce se compune din spirale și culori în momentul în care fata povestește cum se droghează. Mai mult, deși actorii sunt în case diferite, Andu Dumitrescu reușește performanța de a monta plan-contra-plan și de a face racordul cu o banană pe care personajele o trec de la unul la altul. Deși eteroclite, imaginile se unifică prin sunetul lui Vlaicu Golcea.

Iată cum pandemia a adus unul dintre cele mai reușite experimente în teatru.

Producția Teatrului Maghiar de Stat din Cluj este disponibilă online, pe site-ul www.eventim.ro, până pe 10 iulie 2020.

Trailer: <https://www.huntheater.ro/ro/spectacol/503/pool-no-water/>

Arte vizuale.

Surprize și mai puțin

YIGRU ZELTIL

Cu tot scandalul stârnit la inaugurare de către performance-ul formației FLUID, Muzeul Național de Artă Contemporană se menține și în acest sezon expozițional între parametrii săi cuminți și previzibili, mai exact între polul „formalist” și cel al mesajelor politice, acesta din urmă ilustrat de expoziția de la ultimul nivel, „Ultraplastik Rhapsody” al artistului luxemburghez de origine poloneză Filip Markiewicz. Ceea ce se dorește a reflecta „complexitatea – și absurditatea melancolică – a lumii de astăzi” nu se dovedește a fi decât o înșăilare cinică de clișee identitare și tropi simpliști, redați în maniere

mai puțin interesante chiar decât restul lucrărilor anterioare ale autorului.

Acest din urmă reproș ar putea fi adus și expoziției lui Radu Comșa, „Discuție reduționistă în 4 culori”, unde artistul susține că ar fi folosit Sala de Marmură, încăperea din MNAC ce nu suportă tratamentul de tip „cub alb”, ca pe „o foaie de hârtie A4” pe care ar face „ notițe colorate”. Nici vorbă de spontaneitate în această serie de lucrări austere în pofida ludicului lor, dispuse fără a invita la interactivitate, negreșite în lipsa lor de subtilitate.

O explorare formală de mai mare interes vizual este instalația „Material-scapes” a lui Petru Lucaci, ce ține locul unei retrospective pe care pictorul din fruntea

Lucrare de Petru Lucaci

UAP-ului a refuzat-o. Picturile care compun această instalație se juxtapun asemenea unor cadre de film experimental sau videoclip de muzică electronică experimentală, propulsate de o sensibilitate la forme și texturi formată prin antrenament, dar cu rezultate ce oferă satisfacție (prea?) imediată.

Mergând la Combinatul Fondului Plastic, dau la intrarea în Galeria Nicodim peste un catalog cu lucrări anterioare de-ale lui Răzvan Boar, de un vag interes. Interesul însă mi-a fost spulberat cu totul pe măsură ce am vizionat „Demoflash 2”, așa cum se numește expoziția de față: o risipă de energie și de materiale ce sfârșește prin a avea ceva din alura unei parodii hoax de neo-expresionism al anilor 1980, plus elemente de BD și multă autoreferențialitate (ca simptom, pe pereții din prima sală se pot citi: „self-portrait as gallery”, „RAZVAN” etc.). Un macho cinic cu puseuri de manierism cenzurat prin neglijență – asta-i tot?

Mult mai modestă și mai interesantă a fost expoziția de ceramică a artistei Liliana Basarab, „Inima o am pe limbă”, la galeria Sandwich II. Pe linia subțire dintre ocult și ludicul pursânge, artista ne introduce într-un scenariu matriarhal cu forme nicidecum subtile (vulve minerale, melci falici ș.a.m.d.), dar lucrute cu minuțiozitate, ocupând cu mare abilitate aceeași lume vizuală, coerentă conceptual și admirabil instalată într-un spațiu restrâns.

Feminină și feministă este și cea de-a doua expoziție a colectivei Locomotive, „Ea: exerciții afective”, eveniment expozițional în cadrul proiectului Măiastra de la Galateca. Peretele galeriei este ocupat de Mircea Florian și excelentul fotograf Alec Vianu, în timp ce restul spațiului este împărțit predominant între cele peste zece artiste care au produs într-un timp foarte scurt colaje și lucrări multimedia, de un caracter predominant autobiografic (modele feminine din familie, mai rar din societate, cum ar fi Marilyn Monroe și Sandy Stone în cazul lui Em Sun).

În fine, „A pedal to make you larger/ and a pedal to make you small” („O pedală care să te facă mai mare/ și o pedală care să te facă mai mic/ă”) de la Atelier 35 este o expoziție solo semnată de Mihaela Buhaev, care ironizează copios orice noțiune de perspectivă, peisaj convențional sau spațiu clar delimitat în picturile sale

în formate de asemenea neobișnuite, plus o bucată pe post de tablă de șah – nimic prea surprinzător după noile abordări figurative din ultimele două decenii, dar într-o manieră percutantă, care te prinde și te face să privești nu o dată.

Mergând la Centrul Artelor Vizuale Multimedia, nu am prins deschisă expoziția de grup intitulată ironic „My Solo Group Show”, unde au expus desene zeci de artiști (cum ar fi Sasha Bandi, Roberta Curcă, Gili Mocanu, Tara von Neudorf, Dan Perjovschi, Lea Rasovzsky sau Roman Tolici), și a trebuit să mă mulțumesc cu expoziția „Florile Regelui” a lui Vasile Mureșan Murivale, ce îl arată ca pe un pictor abstract reprimat, care iubește prea mult oamenii (chiar și dacă aceștia, în poziții de impostură simbolică și abuz de putere, pun probleme) ca să-și dea seama conștient că realitatea lor nu are nicio consistență pentru el.

Am lăsat la urmă Muzeul de Artă Recentă, cu expoziția „Marginali, izolați și excluși din arta românească”, realizată de trei curatori, Vladimir Bulat, Antonia Iordache și Erwin Kessler. Cu aceeași vervă cu care a fost recuperată opera lui Florin Mitroiu, echipa de la MARE a adus laolaltă o suită de zece artiști (dintre care, întâmplător ai zice, o singură artistă) diferiți, dar nu imposibil de reunit, cu siguranță absenți din narațiunile dominante ale istoriei artei contemporane: Constantin Badea, Gheorghe Berindei, Flaviu Dragomir, Ioan Dreptu, Ovidiu Feneș, Teodor Hrib, Constantin Petrașchievici, Adela Petrescu, Eugen Stănculescu și Afane Teodoreanu. În fond, aceștia sunt artiști care s-au automarginalizat mai mult voluntar, iar expoziția, prezentată ca fiind „probabil cea mai diversă expoziție organizată la MARE până la ora actuală”, este dominată de mediile plastice tradiționale, teritoriu pe care sculpturile cinetice ale lui Teodor Hrib, de pildă, nu-l contestă de fel. Operele lui Constantin Petrașchievici se impun la subsol, iar picturile lui Berindei de la ultimul nivel completează lucrările neo-ortodoxiste și abstracte din colecția permanentă. Totuși, expoziția se încheie fără mari revelații: minoratul strategic nu produce întotdeauna rezultate de o relevanță care ar merita să fie recuperată.

Mai trebuie notat că la Cluj a avut loc redeschiderea Centrului de Interes, unde 24 de artiști expun diverse lucrări în cadrul expoziției „Il faut cultiver notre jardin”.

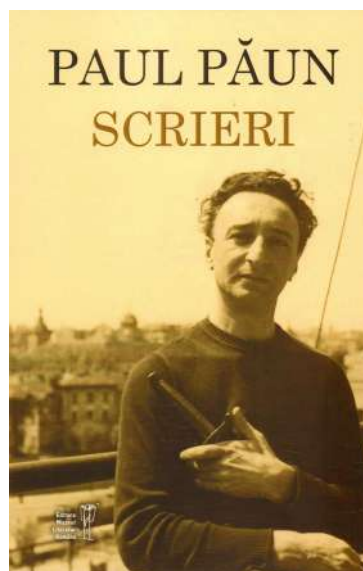
Poezie și Muzică. Pe alocuri promițător

YIGRU ZELTIL

De la recuperări la retraduceri

Editura Muzeul Literaturii Române a publicat recent „Scrieri”, o ediție cvasi-completă, îngrijită de Emanuel Modoc în tandem cu Ion Pop și Monique Yaari, a poeziilor, prozelor poetice și publicisticii semnate de Paul Păun, până acum recuperat numai în antologii și tratat ca o figură minoră și oarecum interșanjabilă a avangardei, rămasă în umbra lui Gherasim Luca și a modelului (până la un punct) Geo Bogza. Astăzi, poeziile sale ar putea întreține mai mult interes pe latura whitmaniană și antifascistă decât pe cea pur suprarealistă, însă merită urmărit întregul său parcurs, despre care voi scrie pe larg cu altă ocazie.

Cealaltă recuperare meritorie a momentului este antologia George Vasilevici, scoasă la editura Hyperliteratura de Claudiu Komartin și Andrei Ruse. Autorul „Poemului în care Emilia se povestește” – ce a

stârnit multe reacții la începutul anilor 2000 – ajunsese tot mai puțin invocat, inclusiv din neglijența unora ca mine (care urma să pregătesc o reeditare ce nu s-a mai produs). Despre generația din care a făcut parte s-a scris și o carte academică, a Grației Benga, în care numele său este menționat pe o singură pagină. Antologia aceasta poate schimba această tăcere.

În colecția „Poezia deceniului I” de la editura Tracus Arte, care urmărește astfel să reintroducă în circulație volumele cele mai importante ale poeziei „generației 2000”, a apărut acum și cea de-a treia ediție a cărții „Amazonul și alte poeme”, cea care îl propune pe Ștefan Manasia ca model poetic, cu o formulă hibridă ce avea să fie respectată și imitată în anii următori, până în prezent: viziuni violente redate stilizat.

Grupul frACTalia vine cu „Like me! (40 de statusuri depressive)”, debutul în versuri al regizorului Robert Bălan, care scrie în siajul Elenei Vlădăreanu, dar din poziția sa de tată feminist, căruia nu îi este frică să-și arate vulnerabilitățile, dar care deopotrivă nu ezită să fie critic la adresa tarelor:

**„știu privirea asta.
de om care ar vrea acum să fie
oriunde în altă parte**

**când trebuie să fii acolo cu
corpul
când trebuie să împingi leagănul,
să scoți sticla de apă, să
ridici balansoarul, să te bucuri,
să-i schimbi tricoul, să te
joci, să cumperi pufuleți,
acadele, LOL,
să fii fericit,
deși tu nu vrei decât să o freci pe
facebook
sau să bei o bere
sau să vorbești
despre femei.”**

Tot la frACTalia apare cel de-al doilea volum al lui Bogdan Tiutiu, „Grădinile Neumarkt și alte poeme”, care nu marchează față de debut decât o aprofundare a stilului techno-bucolic care frizează, mai mult sau mai puțin fericit, manierismul. O decizie frapantă chiar și după precedentul lui

Octavian Perpelea: o treime din carte este nimic altceva decât un ciclu de poeme gendai haiku (adică haiku modernist, care nu mai respectă convențiile tradiționale), pe un spectru ce variază între candoare („bulgărelui de zăpadă/ copilul i-a pus/ ace de pin”) și sarcasm („Munții Igniș/ nu am întâlnit lupul/ doar hoții de lemne”).

Editura OMG revine pe piață cu trei volume – o primă antologie din poezia lui Andrei Doboș („Carst”), cea de-a treia carte a poetei și fotografei Gabi Eftimie din Suedia („Sputnik în grădină”) și debutul mult-așteptat al tinerei Deniz Otay („Fotocrom paradis”) –, din care au fost promovate fragmente pe site-urile DLITE Goethe și Scena9. Am aflat prea târziu de unde se pot procura din București (librăria Dispozitiv Books), așa că rămâne poate pe data viitoare sau într-un alt context să le discut în detaliu.

Alte cărți la care nu am ajuns și ar putea stârni interesul unora sau altora: „Civilizații” de Olga Ștefan și „Când ai sufletul plecat” de Alexandru Roșu (ambele la editura Paralela 45), „Mic dejun la Frida” de Angela Baci (Tracus Arte), „orașul decolorat / glorios în rimă” de Leonard Matei (Eikon), primul volum de poezie al prozatorului Horia Dulvac, „Nimeni nu-mi spunea” (Diacritic), „Tineri poeți din Chișinău” (a doua antologie de acest gen îngrijită recent de Dumitru Crudu, la editura Prut), cele mai noi debuturi din colecția „Numele poetului” a editurii

***Între timp, mă întreb
dacă voi apuca să
văd, peste 50 de ani,
poezia internațională
de acum tradusă
sistematic în română.***

Junimea, „Sarea din pustă” de Ildiko Șerban și „La inaugurarea cimitirului de elefanți” de Vlad Mușat, antologia de autor a poetului șaptezecist Vasile Igna, „Cartea din vis” (Școala Ardeleană)...

Pe lângă acestea, la editura ART au apărut două retraduceri: „Grodek” de Georg Trakl (în selecția lui George State) și „Poetul la New York” al lui Federico García Lorca. Această din urmă traducere, a lui Marin Mălaicu-Hondrari, a stârnit deja controverse între hispaniști și alți filologi... Între timp, mă întreb dacă voi apuca să văd, peste 50 de ani, poezia internațională de acum tradusă sistematic în română – și răsfoiesc din nou o antologie de poezie franceză din perioada comunistă în care figurau și cei mai noi dintre debutanții de atunci, deși ne despărțea o cortină de fier...

Mica lume a muzicii românești

Spațiul românesc nu este extraordinar de divers și de prolific pentru o țară care nu se numără printre cele mai mici din Europa. Astfel aș ține să explic „performanța” prin care, în acest număr, am ajuns să scriu numai despre artiști și formații cu care aveam deja o oarecare familiaritate sau chiar tangențe și legături personale – mică-i lumea! Ceea ce m-ar obliga pe numărul viitor la următorul pariu: oare voi găsi proiecte muzicale interesante de care să nu fi auzit până acum? Țineți aproape...

Poetul, criticul și jurnalistul cultural Ștefan Baghiu a ajuns chiar și în atenția Radio Guerilla cu ultimul său proiect muzical în cheie ironică, Manele Medievale. Este o contribuție autohtonă la o tendință ce a înflorit pe Internet în ultimele două luni, în contextul pandemiei: „bardcore” sau „tavernwave”, în care piese pop contemporane sunt reinterpretate cu instrumentație medievală sau renescentistă (adeseori, sintetizată, ceea ce explică de ce au apărut sute de asemenea interpretări). Poate interesul pentru fenomen se va pierde în timp scurt, dar variantele acestea pseudo-medievale au un farmec al lor și, pentru unii tineri, amintesc de coloanele sonore ale jocurilor video precum Age of Empires...

Pentru o audiție cu acuratețe istorică, în schimb, se poate intra pe pagina de Soundcloud a celor de la publicația The Attic, care au reînviat podcast-ul în engleză cu prezentarea mai multor înregistrări ale pieselor rămase de la Anton Pann (cel care a ajuns să compună muzica de la „Deșteaptă-te, române!” în parcul Zăvoi din Râmnicu Vâlcea, pentru că holera îl alungase din București).

În ceea ce privește puținele albume apărute în ultima vreme și despre care nu am scris deja, o surpriză mi-a oferit-o formația clujeană de metal Descend into Despair, cu „Opium”, un album scos la o casă de discuri din Armenia. Ceea ce este interesant la ei este că, deși încadrându-se ferm în subgenul funeral doom metal, integrează o abordare ușor eclectică, atmosferică și tehnică în cantități egale, pe care unii

ar putea chiar s-o considere progresivă. Versurile nu suferă de o estetică prea strâmtă sau umor involuntar. E un album bine lucrat care însă poate va aliena neinițiatii și o parte dintre puriști deopotrivă, dacă ambițiile sale vor fi fost privite ca hybris...

Gili Mocanu revine nu cu Somnoroase Păsărele, ci cu un proiect secundar de o factură ușor diferită: Centrul Isteric. Recentă compoziție publicată de către netlabel-ul Mahorka, „KISI”, este un colaj bazat pe secvențe de câteva secunde din deschiderea unor piese muzicale diferite, rezultatul fiind de un aleatoriu cât se poate de controlat, care schițează stări chiar și printr-o asemenea metodă a fragmentării, deși atmosfera este de data aceasta mai greu de definit. Sună promițător, aștept și mai multe experimente în această direcție.

Asociația Image and Sound a lansat la apă – pe Internet, mai exact – rezultatele proiectului „Possible Sounds of Early Cinema” („Sunete posibile ale cinematografului timpurii”), în care Miron Ghiu, Sillyconductor (Cătălin Matei), Dragoș Mărgineanu, Gili Mocanu și Simina Oprescu au fost însărcinați să conceapă nu coloane sonore convenționale de film, ci „ambianțe sonore” care completează o serie de șase filme mute din arhivele cinematografului românesc. Ce a ieșit amintește într-un mod plăcut de videoclipurile neoficiale de pe YouTube prin care o muzică devine și mai captivantă însoțită de secvențe,

Este o contribuție autohtonă la o tendință ce a înflorit pe Internet în ultimele două luni, în contextul pandemiei: „bardcore” sau „tavernwave”, în care piese pop contemporane sunt reinterpretate cu instrumentație medievală sau renașcentistă. Poate interesul pentru fenomen se va pierde în timp scurt, dar variantele acestora pseudo-medievale au un farmec al lor...

altminteri mult mai puțin interesante în sine, din niște pelicule fără nicio legătură evidentă cu muzica respectivă. Ore întregi de muzică experimentală reușită ce pot fi ascultate la liber: cel puțin pentru mine, este evenimentul muzical notabil al acestei perioade.

Studii și cercetări. Tensiuni intelectuale în semiperiferia românească

AURELIAN GIUGĂL

Câteva evenimente cultural-științifice recente au setat spațiul autohton în zona de geografie politică, științe sociale sau film.

Remus Crețan (Facultatea de Geografie, Universitatea din Timișoara) este un geograf umanist de cea mai bună calitate. Recent, în iunie 2020, împreună cu Duncan Light (Faculty of Management, Bournemouth University), a publicat în revista *Eurasian Geography and Economics* un articol despre Covid-19 în România: „COVID-19 in Romania: transnational labour, geopolitics, and the Roma ‘outsiders’”. În articol, disponibil online la <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15387216.2020.1780929>, autorii fac referire la trei aspecte principale vizavi de situația particulară din țara noastră: (i) Complicațiile

generate de migrația transnațională a muncitorilor, mulți dintre aceștia întorcându-se în țară la începutul pandemiei. În opoziție cu durele măsuri aplicate populației, anumiți muncitori agricoli sezonieri au putut totuși părăsi țara pentru a lucra în țări din vestul occidental; (ii) Autorii subliniază că pandemia a tensionat relațiile dintre România și UE; (iii) În fine, strictele măsuri de carantină pentru populație au acutizat și mai mult tensiunile domestice, în special cele dintre autorități și marginalizata populație roma.

La editura IDEA (colecția Panopticon) a apărut volumul Manuelei Boatcă, „Laboratoare ale modernității. Europa de Est și America Latină în (co)relație”. Cităm din pagina de prezentare a volumului: „Lucrarea de față se bazează pe poziții conexe cu privire la studiul Europei de Est și Americii Latine ca regiuni interdependente – nu ca obiecte ale studiilor regionale (area studies), ce au drept obiectiv modernizarea după tipar occidental, și nici

ca aglomerări de state naționale cu caracteristici culturale comune. Ambele regiuni au deținut poziții economice periferice în cadrul sistemului mondial modern în cea mai mare parte a istoriei lor și au trecut, integral sau parțial, la statutul de semiperiferie (care permite un anumit control economic și politic asupra altor părți ale sistemului) în diferite momente și din diferite motive. Aceste asemănări structurale în termeni politici și economici au determinat dezbateri foarte fructuoase și extrem de similare atât în contextul est-european, cât și în cel latinoamerican cu privire la dezvoltare, dependență și schimbări sociale, care nu sunt discutate aproape niciodată împreună, deși ar trebui să fie." Studiile Manuelei Boatcă, profesoară de sociologie și directoare a Programului de Masterat în Studii Globale al Universității Albert-Ludwig, Freiburg, Germania, au apărut în reviste precum Journal of World-Systems Research, Cultural Studies, South Atlantic Quarterly, Political Power and Social Theory etc.

Last but not least, în cadrul Festivalului Filmului European (ediția 24), a fost proiectat filmul lui Radu Jude, „Stimați oameni de cultură”. De doar patru minute, filmul a reușit să producă valuri, să scandalizeze. „Patru minute care fac cât un raft de cărți împotriva rasismului”, așa s-a exprimat Liviu Antonesei pe propriul blog. Scurtmetrajul se joacă în jurul meme-ului cu ciori, cu comentariul „super tare” aferent, distribuită de Vladimir Tismăneanu. Micul foc din bula lumii micro a inteligenței, cu tot soiul de acuze și retractări, stins la un moment dat, s-a re-încălzit odată cu filmul lui Jude. Acesta a fost acuzat că se poziționează împotriva intelectualilor, un manifest violent anti-elite etc. Totuși, filmul lui Jude nu are conotații anti-intelectuale, mai degrabă ne spune câte ceva despre opțiunile intelectualilor. Scurtmetrajul se deschide cu Hannah Arendt, aceasta fumând și vorbind lejer despre lumea elitelor intelectuale: „Niciodată! Nu o să mai am de-a face cu chestiuni intelectuale. Nu vreau să mai am de-a face cu intelectuali.” Destul de abrupt, nu? Autoarea „Originilor totalitarismului” se arată indignată de înregimentarea intelectualilor în slujba politicianilor, e și istoria noastră plină de adeziuni voluntare, nu?, și, da, nu pentru că aveau de întreținut o familie, ci, așa, de amorul ideilor politice. Sigur, scena de final, cu salutul fascist, a produs frisoane și iritare în

Micul foc din bula lumii micro a inteligenței, cu tot soiul de acuze și retractări, stins la un moment dat, s-a re-încălzit odată cu filmul lui Jude. Acesta a fost acuzat că se poziționează împotriva intelectualilor, un manifest violent anti-elite etc. Totuși, filmul lui Jude nu are conotații anti-intelectuale, mai degrabă ne spune câte ceva despre opțiunile intelectualilor.

lumea inteligenței noastre, politic înregimentată și ea în trecutul nostru recent. Cu referința Pasolini, „Uccellacci e uccellini”, ciori, marxism, homosexualitate, pe scurt sexo-marxism, focul a primit puțin gaz pentru întetire.

„Așa... aiurea. Decupaj în izolare”,
Claudiu Mihail, actor
(proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural)

Despre marginali în comunism și capitalism

„Așa... aiurea. Decupaj în izolare”, Claudiu Mihail, actor,
(proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural)

*„Nu cred că varianta soft, cuminte, mai
poate îmbunătăți și îndulci situația. Nu cred
în «crize cu față umană».”*

(Vasile Ernu)

Interviu cu Vasile Ernu, scriitor, autorul „Trilogiei marginalilor”

MATERIAL REALIZAT DE
EMANUEL COPILAȘ

„Sectanții”, primul volum al Trilogiei marginalilor, prezintă condiția anumitor secte religioase în spațiul cultural, social și politic rusesc de-a lungul secolului XX. Ce tip de relație a predominat în interacțiunea dintre comunitățile religioase marginale și statul

sovietic? Dar între comunitățile religioase marginale și statul post-sovietic?

În povestea asta, cea mai interesantă mi se pare tehnica lor de supraviețuire, de relație cu puterea. Tehnica lor era una simplă și al naibii de eficientă.

Nu cred că era una programatică, ci, mai degrabă, una intuitivă și practică. Ea se reducea, în esență, la ignoranță, indiferență: trebuie să te porți ca și cum puterea și statul nu există. Tot stilul lor de viață corespunde sau decurge din acest tip de atitudine. Felul de organizare, tipul de educație, de consum al timpului, de producție a resurselor, totul e gândit în afara statului. Se comportau ca și cum statul nu ar exista.

Ei au înțeles repede că cine controlează timpul și resursele controlează tot. De aceea au început să-și organizeze munca în așa fel încât să aibă propriul timp și propriile resurse: nu te bazezi pe stat. Cu el ești într-o relație minimă. Munca lor era una marginală: paznic la grădiniță. De ce? Lucrai o zi, aveai acoperire la stat – nemunca era penală în comunism –, la grădiniță te odihneai și după 24 de ore de odihnă-muncă aveai 2-3 zile libere. Așa era genul acesta de muncă. În acel timp liber ce făceai? Te dedicai comunității, familiei și unei munci paralele din care făceai bani: grădinițar, pielărit, croitorie, apicultură, lemnărit, construcții etc. Ei aveau și timp și bani.

Acest tip de tehnici produc lumi paralele, oaze independente de stat și regim. Copiii lor aveau școli paralele: muzică, școală duminicală. Aveau sistem de întraajutorare. Dacă statul ar fi dispărut, ei nu i-ar fi sesizat lipsa.

Tehnica lor era opusă celei disidente care se dorea o confruntare. De fapt, disidența înțerea regimul, era parte a regimului, era limba care traducea afară regimul. Ba, mai grav: disidența mima dușmanul pentru că lua parte la discursul extern îndreptat împotriva regimului. Disidența, dacă nu ar fi existat, trebuia inventată: era necesară – virusul care dă imunitate sistemului. Cu efect minor asupra regimului. Apropo, singurii cărora le-a părut rău de căderea comunismului erau dușmanii regimului și disidenții. Disidenții nu au iertat comunismului un lucru: dispariția lui. Ei trăiau din asta, din corpul lui, iar după, din hoitul lui. Eu am un mare respect pentru acești oameni, dar mi se par tragici și mult supraestimați. Ei trebuie priviți ca parte a corpului acestui tip de stat.

„Sectanții” însă sunt o categorie aparte, mult mai eficienți și mai periculoși pentru regim: regimul comunist era foarte iritat nu de disidenți, ci de cei care-l ignorau. Ignoranța se pedepsește. Iar

Tehnica lor se reducea în esență la ignoranță, indiferență: trebuie să te porți ca și cum puterea și statul nu există. Tot stilul lor de viață corespunde sau decurge din acest tip de atitudine. Felul de organizare, tipul de educație, de consum al timpului, de producție a resurselor e gândit în afara statului. Se comportau ca și cum statul nu ar exista.

ei, pentru a se proteja de mâna lungă a puterii, alegeau calea distanțării de centrul de putere: nu intrau în partid, nu lăseau copiii să intre în UTC-Komsomol, nu făceau școli superioare, nu acceptau joburi importante. Pe cine naiba interesează soarta

În regimul comunist, față de care ei erau indiferenți – nu era indiferent și regimul față de ei –, indiferența lor a funcționat. În capitalism însă s-au confruntat cu o situație nouă. Tehnica de indiferență nu mai funcționa. Acum, în regimul capitalist, aparent indiferent față de ei, nu mai funcționa tehnica distanțării și indiferenței.

unui paznic de la grădiniță. În comunism sistemul controla destul de greu baza societății: îi interesa mai puțin. Disidenții vroiau însă la catedră, în partid, carieră, în uniuni scriitoricești etc. Doreau la centru. Ei, nu se poate: și la centru, și plătit, și cârcotaș. Cine

plătește comandă muzica. Ca în capitalism, nu? Poți da foc la bancă și cere credite fără procente? Nu prea cred. Acesta e jocul dintre putere și enoriași.

Care au fost strategiile puse în practică de către sectanți pentru a face față represiunilor staliniste? Au reprezentat acestea cel mai disruptiv fenomen politic pe care l-au experimentat comunitățile marginale religioase din spațiul sovietic și post-sovietic în ultimul secol?

Asta e partea cea mai scandalosă a situației, care e greu de înțeles azi, într-o cultură în care se promovează „teologia bunăstării”: îți merge bine, deci ești alesul lui Dumnezeu, ai bani, ești binecuvântatul lui. Într-o cultură în care avuția este semn al binecuvântării divine, e greu de înțeles teologia programatică a sectanților, care era una a martirajului.

Ei au ales teologia martirajului: dacă ne omoară și bagă în pușcării pentru că noi credem, atunci e de bine. Țăsta e semn că e autentică și adevărată credința noastră. E de bine, nu e de rău: modelul lor erau creștinii arucați la lei în Roma antică. Cum spune acel bunel rabinic: teme-te nu de cei care te bagă în pușcării, ci de cei care te scot; teme-te nu de cei ce-ți iau, ci de cei care-ți dau.

Asta unul la mână. Doi: în momentul în care ești băgat în pușcării și dus în exil, asta produce o oportunitate imensă să „vestești Evanghelia”, credința. E modelul evanghelic și modelul apostolului Pavel. Ei foloseau această oportunitate imensă. Ei primeau aceste lucruri ca pe o binecuvântare și o imensă oportunitate. Eu am numit această epocă stalinistă „ultima epocă de aur a creștinismului”. Sună scandalos, privit dinspre teologia bunăstării, dar ei așa o interpretau. Știau ei ce știu.

„Dumnezeu a ales lucrurile slabe ale lumii ca să le facă de răs pe cele tari”, afirmă la un moment dat unul dintre protagoniștii „Sectanților”. Cât de valabil mai este acest lucru într-un regim capitalist bazat pe supraveghere prin consum și pe spectacol, comparativ cu dirijismul sovietic, bazat tot pe supraveghere și pe spectacol, dar excluzând glorificarea consumului și permițând existența și chiar dezvoltarea unor spații

discursive și a unor micropolitici alternative, nesubordonate atât de fidel limbajului puterii ca în prezent?

Paradoxul e unul straniu. În regimul comunist față de care ei erau indiferenți – nu era indiferent și regimul față de ei – a funcționat într-un fel. În capitalism însă s-au confruntat cu o situație nouă. Tehnica de indiferență nu mai funcționa. Acum, în regimul capitalist, aparent indiferent față de ei, nu mai funcționa tehnica distanțării și indiferenței. Există un alt paradox: în comunism regimul e puternic în centru și e slab la periferie. Vrei să te ascunzi, fugi la margine: muncitor în Siberia, paznic, gunoier. Intelectalii se făceau fochiști, lucrau pe la cazangeria blocului. Nici dracu' nu te căuta. În capitalism lucrurile par a fi diametral opuse: e mai slab în centrul de putere și mai tare în periferii. Sau e peste tot: de el nu te poți ascunde. Explică și Zinoviev fenomenul: în capitalism poți înjura șeful statului, nu și angajatorul; în comunism e invers. Doar că nu prea ai treabă cu șeful statului, dar cu angajatorul te vezi zilnic. Dacă în comunism baza e prost controlată, în capitalism, prin sistemul economic și de credite mai ales, este controlată perfect. Mai există sărăcia, care te face și mai dependent și mai supus în capitalism. La margine te lovești și mai năpraznic de el. Economia de tip capitalist nu te lasă să te ascunzi, te găsește peste tot: te înghite ca o mlaștină și te consumă.

Tehnica lor aici nu a mai funcționat: timpul și resursele le-au fost luate și înghițite. Dacă au mai trecut și pe la bancă după credite, atunci totul e terminat. Creditul înseamnă vinderea timpului, viitorului, contra cost. Îți vinzi timpul din viitor pentru bani. Dar timpul nu era al Domnului? Viitorul, din punct de vedere creștin, nu-ți aparține, iar, dacă nu-ți aparține, nu-l poți vinde. De asta eu ironizez spunând: cei cu credite nu se pot salva, mântui, pentru că au o avere pe minus la care nu pot renunța pentru că nu e a lor, ci a băncii. Iar cine nu poate renunța la avere nu poate fi mântuit. Deci în capitalism nu poți practica decent credința ta dacă joci după regulile capitaliste. Tot așa nu prea poți face politică dacă ai credit. Și nu poți fi liber: creditul îți ia libertatea. Capitalismul transformă în marfă și profit credința. Jocul s-a încheiat. Îmi pare rău pentru cei care se cred creștini și practică capitalismul. Dar asta nu înseamnă că nu poți fi creștin: poți, dar tot mai greu.

***Acesta e marele
paradox: comunismul
care a vrut să
distrugă creștinismul,
de fapt, l-a întărit,
iar capitalismul, care
oferă aparent toate
condițiile, l-a distrus.***

Acesta e marele paradox: comunismul care a vrut să distrugă creștinismul, de fapt, l-a întărit, iar capitalismul, care oferă aparent toate condițiile, l-a distrus. Bunelul sectant a avut dreptate: teme-te nu de cel care-ți ia, ci de cel care-ți dă! Amin.

Care sunt principalele diferențe dintre sectanți și bandiți, protagoniștii celei de-a doua părți a trilogiei? Cum se delimitează de și cum coexistă în același timp cu lumea exterioară propriilor comunități?

Sunt tehnicile diferite de supraviețuire: dacă primii aveau tehnica ignoranței, se comportau ca și cum regimul sovietic nu exista, bandiții aveau o tehnică de confruntare cu regimul. Cei mai mari dușmani ai regimului erau bandiții, pentru că loveau în esența naturii regimului: natura tipului de economie a sovieticilor. Economia sovietică era una de tip planificat și era proprietatea statului. Sovieticii spuneau că nu există proprietate privată. Bandiții, care

Regimul știa cine sunt adevărații lui dușmani. Gargaragiii intelectuali erau utili regimului, bandiții erau periculoși pentru regim. Asta este esența poveștii.

făceau în esență: privatizau bunurile statului, le luau în posesie. Ce făceau de fapt? Puneau la îndoială existența și puterea statului de tip comunist. Bandiții au fost adevărații luptători anticomuniști, pentru că au arătat că statul și economia lui poate fi privată, poate fi schimbată natura puterii și economiei. De aceea, în a doua parte a regimului sovietic (anii 1960-1980) cele mai mari pedepse nu erau pentru disidenți, ci pentru bandiți, speculanți. Dacă scriai o carte anticomunistă sau dădeai un concert cu cântece anticomuniste, primeai câțiva ani. Dacă vindeai cartea sau vindeai bilete la aceste concerte clandestine, primeai de două-trei ori mai mult. Iar pentru un furt mai mare erai împușcat: pentru ei exista pedeapsa cu moartea. De ce? Regimul știa cine sunt adevărații lui dușmani. Gargaragiii intelectuali erau utili regimului, bandiții erau periculoși pentru regim. Asta este esența poveștii.

După 1990, ei aveau să devină eroii postcomuniști. Bandiții au învins regimul: și totul s-a privatizat și am intrat în lumea lor deja legalizată. Banditism cu față umană.

Mai pot fi considerați bandiți cei care au acceptat să colaboreze cu puterea politică și au devenit, după colapsul Uniunii Sovietice, așa-numiții oligarhi, îmbogățiții tranziției post-sovietice? Care este traiectoria care îl propulsează pe banditul rebel, ostil ordinii politice per ansamblu, înspre banditul „sistemic”, cel care devalizează, privatizează, concediază, distruge destine și deseori ucide având acum legea de partea sa?

Anii 1990 sunt ani destul de complicați și prea apropiați. Voi scrie o carte după ce termin „Copiii sălbatici Dingo”, care e despre adolescență, despre ultimii copii sovietici din anii 1980. Voi scrie despre „Cannibal generation”, despre teribila generație din anii 1990 în care efectiv ne-am mâncat între noi fără să pricepem. Da, eu spun că au învins bandiții și au pierdut enorm de mult cei care au cerut căderea comunismului pe față. Dar, cel mai mult au pierdut: muncitorii, țărani, intelectualii. Ei au pierdut aproape tot: mai ales muncitorii și țărani, care au devenit carne de tun și mână de lucru ieftină, exploatată la sânge. Dar regimul nu putea continua așa, era evident: ajunsese absurd – și politic, și economic. Iar capacitatea de reformare nu avea pentru că toți îl abandonaseră. Era exact situația descrisă de Alexis de Tocqueville: în preajma Revoluției franceze, puterea a fost abandonată de toți – de la prostituate până la aristocrația pur-sânge. Până și serviciile, câinii de pază, abandonaseră regimul. Până și Prim-Secretarul PC abandonase partidul. Iar bandiții, în colaborare cu diverse alte grupuri, au luat cu asalt statul și economia: au preluat puterea și au privatizat tot. Ceea ce se numea furt înainte, acum era un act salvator: furtul a devenit un act sacru. Proprietatea a devenit sfântă, iar preoții cu ritualurile sacre de sfințire au fost bandiții. Totul a intrat într-o formulă ritualică deja legalistă. În prima fază violență, furt și cinism, după care legalizare și legitimare. Așa cum proprietatea privată a fost naționalizată de comuniști în anii 1950 (la noi) prin violență, în

anii 1990 procesul a fost inversat, doar că violența a fost mai mare pentru că a atins pături mult mai largi. În anii 1950, indiscutabil foarte violenți, a fost sacrificată o pătură de proprietari: o violență mare și nejustificată. În cazul doi, în anii 1990, am avut o violență care a afectat o populație imensă, care a rămas pe drumuri, fără muncă, fără venituri etc. și a adus privilegii imense unor grupuri mici. Ambele au fost criminale și ilegitime? Cu siguranță ambele au fost violente. Despre asta trebuie să povestim și să scriem. Dacă avem coloană, conștiință și minte. Dar pe una o damnăm, iar pe alta o aplaudăm: sunt două fețe ale aceleiași forme de violență.

Vreau foarte mult să scriu despre anii 1990. Poate la anul. Anii '90 în Est au fost cei mai violenți ani de după război, dacă ne uităm la proporțiile și păturile afectate. O violență pe ritm de dans, muzică, chef și bucurie. Rănille sociale au rămas profunde. Ele încă vin.

De ce tonul utilizat în „Izgoniții”, ultima parte a trilogiei, este mai introspectiv și mai bogat în analogii comparativ cu tonul alert și evenimentialitatea abundentă din primele două părți ale trilogiei? Este sau nu voluntară schimbarea stilisticii în „Izgoniții”?

Da, e puțin schimbată stilistica și chiar construcția. Era nevoie de a mai schimba ceva, de a mai aduce noutate. Mai era problema imensă a faptului că eu nu mai puteam fi martor direct decât la începutul și finalul poveștii. Mă ocup totuși de începutul secolului XX, unde nu aveam cum să fiu. Lipsa martorului-autor a și influențat această schimbare de registru și construcție. E o alegere voluntară, dar și cumva impusă de situație, de subiect. Până la urmă, cred că a fost o alegere bună.

Cum jalonează pogromul și revoluția viețile personale și carierele ale lui Aaron și Sara, cei doi frați în jurul cărora este construită ultima parte a romanului? Sunt ei reprezentativi pentru ultimele generații de tineri ale imperiului țarist?

Da, eu încerc cumva să vorbesc despre „copiii Pogromului”, acești „mileniali” ai începutului de secol XX. Ce efecte are un anumit tip de violență politică, economică și socială asupra unor grupuri

Vreau foarte mult să scriu despre anii 1990. Poate la anul. Anii '90 în Est au fost cei mai violenți ani de după război, dacă ne uităm la proporțiile și păturile afectate. O violență pe ritm de dans, muzică, chef și bucurie. Rănille sociale au rămas profunde. Ele încă vin.

și cum răspund ele acestor violențe și nedreptăți. Aaron și Sara sunt cele două răspunsuri date acestui tip de violență. Aaron și Sara sunt ilustrarea, configurarea secolului XX: unul o ia spre stânga, altul spre dreapta. Eu încerc să fac această frescă socială a secolului XX privit dinspre începutul de secol. În același timp, o meditație despre viață: ce înseamnă viața omului în acest tumult al unui secol nebun.

Suntem o țară rurală, în regres cultural față de anii 1960-70, cu un număr de cititori de carte prea mic. Cu un câmp cultural infim, unde nu prea reușește să se constituie o literatură semnificativă. Cu excepția poeziei, care e mai degrabă un rezultat al unui act individual. Literatura – proză, eseu etc. –, însă, chiar dacă e un act individual, ea are nevoie de un câmp reflexiv și discursiv mai larg.

O întrebare care, cred, sintetizează conținutul trilogiei și o pune în legătură cu alt roman interesant și profund, „Ultimii eretici ai imperiului”: ce tip de relație am putea descoperi

între Isus și Lenin, două figuri centrale ale spațiului spiritual și politic rusesc din ultimul secol? Cum influențează întâlnirea lor apariția și ulterior dezintegrarea Uniunii Sovietice? Cât de împreună mai sunt ei în Rusia de astăzi?

O să spun o blasfemie: greu găsești doi oameni care să semene atât de mult la o distanță atât de mare. Ambii au fost profesioniști ai unor idei cu o practică teribilă, care și-au urmat întru totul programul. Ambii au răsturnat lumea în felul lor, cu mica lor „bandă”. Sunt revoluționari profesioniști. Ei seamănă nepermis de mult. Isus a ales însă un discurs cu o treaptă superioară, mai greu de învins. Dar capitalismul îl termină și pe el.

Ce planuri literare aveți pe viitor, acum că „Trilogia” a fost finalizată?

Pregătesc acum un volum care sper să apară în toamnă: „Sălbaticii copii Dingo”. Este istoria unor copii din Chișinău care intră în adolescență în anii 1987-89 – perioada de sfârșit al unei epoci. E despre adolescență, e despre o epocă, e despre o ruptură teribilă. Este adolescența mea: de la sălbatic la domestic și iar la sălbatic. După care vine o incursiune în epoca anilor '90: „Canibal Generation”. După mine, cea mai violentă epocă din Est de după război. Ce s-a întâmplat cu noi în acea epocă? Am multe proiecte în lucru, să fim noi sănătoși. Dar mă atrag teme grele, delicate.

Cum ați caracteriza piața de carte din România? Ce tipuri de dezavantaje, respectiv ce tipuri de oportunități întâlnește un scriitor debutant? Dar unul deja consacrat sau în curs de consacrare?

Suntem o țară rurală, în regres cultural față de anii 1960-70, cu un număr de cititori de carte prea mic. Cu un câmp cultural infim, unde nu prea reușește să se constituie o literatură semnificativă. Cu excepția poeziei, care e mai degrabă un rezultat al unui act individual. Literatura – proză, eseu etc. –, însă, chiar dacă e un act individual, ea are nevoie de un câmp reflexiv și discursiv mai larg. Literatura nu apare niciodată pe un teren gol. E ca și facerea unei pâini: nu e suficient să ai făină, apă și om. Mai e nevoie de drojdie, de un amestec special, de anumite condiții

ca aluatul să crească. Ceva trebuie să fermenteze ca să se producă. Probabil aceste lucruri vor apărea. Da, avem tot soiul de tehnologii de ieșire „pe piață”, dar este insuficient.

Cum credeți că va arăta lumea după pandemia de coronavirus? Vor fi păstrate și consolidate vechile tipuri de inegalități sau vor apărea posibilități politice și sociale noi, nepuse până acum în practică?

Va arăta la fel, dar mai rău. Adică pandemia accelerează și acutizează problemele acumulate: cei săraci vor fi și mai săraci, cei bogați și mai bogați, rupturile și prăpastia dintre grupuri se va accentua. Problemele acumulate se vor agrava. Vor fi avantajați cei care au deja o anumită poziție strategică față de alții. Precaritatea și depresia se vor acutiza.

Politicile noi, condiții politice noi vor apărea în urma unei situații de criză accelerată. Cu alte cuvinte: doar o catastrofă ne mai poate salva. Nu cred că varianta soft, cuminte, mai poate îmbunătăți și îndulci situația. Nu cred în „crize cu față umană”.

Ce părere aveți despre protestele din Statele Unite? Cum și de ce scurtcircuitează acestea imaginea idealizată a unei societăți civile moderată și responsabilă?

E prea devreme să tragem concluzii. Dar, ca om care am văzut cum s-a dizolvat URSS, pot spune că totul e posibil. În 1988 puteam mai ușor accepta Sfârșitul Lumii, Apocalipsa, decât căderea URSS. Și în doar un an s-a dizolvat o putere colosală ca un cub de zahăr într-un ceai fierbinte. Deci, cei care am fost martori acestui fenomen nu mai putem spune „nu e posibil”: pentru noi, mai ales imposibilul e posibil. Deci, politic, totul e posibil.

Pandemia

accelerează și

acutizează problemele

acumulate: cei săraci

vor fi și mai săraci, cei

bogați și mai bogați,

rupturile și prăpastia

dintre grupuri se va

accentua. Problemele

acumulate se vor

agrava.

Vasile Ernu este scriitor, editor și publicist.

A fost redactor fondator al revistei „Philosophy&Stuff” și redactor asociat al revistei „Idea artă+societate”. În 2019 a publicat la Editura Cartier volumele „Războiul pisicilor” și „Jurnal la sfârșitul lumii” și, la Editura Polirom, volumul „Izgoniții”, ultima parte (după „Sectanții” și „Bandiții”) din „Mică trilogie a marginalilor”.

„Doi ani de izolare ...”

Luiza Preda, fotograf&studentă (Finlanda)

(proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural)

„Doi ani de izolare ...”, Luiza Preda, fotograf&studentă (Finlanda)
(proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural

***„Forumul de Cercetare a Imigrației
își propune să încurajeze schimbul
de idei, abordări, bune practici și
informații pertinente și să promoveze
contribuțiile românilor americani în
societatea gazdă, cât și impactul lor
asupra țării de origine.”***

(Teodor Stan)

***„Am lucrat cu Ron Johnston la câteva
articole despre sistemul electoral din
România, iar Ron s-a implicat total,
depunând eforturi impresionante,
spre exemplu, pentru înțelegerea
sistemului electoral mixt românesc
din intervalul 2008-2012.”***

(Aurelian Giugă)

Conferința Profesioniștilor Româno-Americanii

TEODOR STAN

Cea de-a doua Conferință a Profesioniștilor Româno-Americanii, organizată de Forumul de Cercetare a Imigrației (IRF) la mijlocul lunii iunie la Washington DC, a adus împreună o parte a diasporei americane într-un spațiu virtual special creat în actualul context. Scopul evenimentului anual este de a forma o rețea de profesioniști capabili să asiste diaspora româno-americană în cartografierea resurselor necesare integrării cu succes și în mobilitatea socială ascendentă a membrilor săi. Prin reunirea liderilor cu expertize variate, Forumul de Cercetare a Imigrației își propune să încurajeze schimbul de idei, abordări, bune practici și informații pertinente și să promoveze contribuțiile românilor americani în societatea gazdă, cât și impactul lor asupra țării de origine.

Luna iunie este dedicată de către primăria capitalei federale americane istoriei imigrației și moștenirii socio-culturale aduse națiunii americane de către noii veniți. Discursul public puternic politizat asupra imigrației în acest an electoral a fost diminuat, în contextul pandemiei și al protestelor de stradă declanșate de tensiunile rasiale din societatea gazdă. Deși evenimentele publice legate de această celebrare au fost anulate, IRF a decis să transforme inconvenientul într-o oportunitate de a se adapta momentului. Evenimentul a atras în jur de optzeci de oameni de știință, medici, cercetători și profesori din universități și institute din Statele Unite, profesioniști influenți care servesc în organizații internaționale aflate pe teritoriul american, scriitori, artiști, lideri comunitari ai diasporei. Prin carierele lor, aceștia sunt recunoscuți ca „ambasadori de imagine” ai diasporei în țara gazdă și, implicit, ai țării de proveniență, iar evenimentul a devenit un exercițiu de solidaritate identitară româno-americană la scară continentală. Conferința a căutat

să răspundă nevoilor momentului, de identificare a reperelor stabile, în contextul pandemiei și al polarizării societății americane, și de solidaritate cu valorile democratice care stau la baza statului adoptiv. Discuțiile din cadrul sesiunilor simultane au fost oportunități de evaluare a nevoilor în fiecare domeniu, a capacităților organizaționale actuale și a modului în care putem sprijini inițiativele ce pot consolida ecosistemul nostru asociativ.

Invitatul de onoare la deschiderea evenimentului a fost, ca și la edițiile anterioare, Excelența sa Ambasadorul României la Washington, domnul George Cristian Maior, care s-a adresat membrilor diasporei cu prilejul celebrării a 140 de ani de relații diplomatice SUA-România. Intervenția sa a reiterat ideea că aceste relații strânse între cele două state sunt susținute nu doar de o alianță militară și economică puternică, ci și de un capital de valori comune și de un capital uman alcătuit din experți și profesioniști ce marchează pozitiv identitatea culturală de români-americani. „Chiar și în această perioadă a pandemiei, ambasada a avut și are contacte strânse cu administrația americană la diferite niveluri. Sunt foarte mulțumit cu privire la un aspect absolut relevant pentru relațiile bilaterale, faptul că ne-am dovedit solidaritatea într-un asemenea context. America ne-a sprijinit logistic în primele zile ale pandemiei. Și noi am ajutat America și trebuie să fim mândri de acest lucru. Tocmai s-a terminat o misiune medicală din România în Alabama. Sigur, în orice criză se află o oportunitate, iar una dintre temele în discuție între guvernul român și cel american este dezvoltarea mai aprofundată a cercetării științifice și medicale, pentru a anticipa asemenea situații sau a le controla mai bine”.

Conferința a fost și o ocazie de a marca contribuțiile profesorului și istoricului Dennis Deletant, care în ultimii 10 ani a fost profesor delegat de studii românești la Universitatea Georgetown în Washington DC. Universitatea Georgetown a dorit contextualizarea studiilor legate de România și încorporarea lor în tematici legate de regimuri politice represive, totalitare, în contextul studierii holocaustului și al studiilor comparative asupra fascismului și comunismului. Această cerință a dus

Conferința a căutat să răspundă nevoilor momentului, de identificare a reperelor stabile, în contextul pandemiei și al polarizării societății americane, și de solidaritate cu valorile democratice care stau la baza statului adoptiv.

la revizuirea literaturii în domeniu și la adaptarea cursurilor pentru a răspunde intereselor actuale ale studenților americani. Aceștia din urmă au catalizat cea mai importantă ajustare, provenind din medii multiculturale diverse și venind cu perspective globale provocatoare, distincte față de concentrarea eurocentrică a cursurilor clasice. Studenții lui Dennis Deletant au provocat, spre exemplu, o discuție a originilor fascismului european, ca fiind precedat de organizații americane cu ideologii rasiste precum Ku Klux Klan, discuții ce au forțat actualizarea cursurilor susținute.

Profesorul Michael Horodniceanu, șef al catedrei de inovație în construcții și inginerie urbană de la Universitatea New York, a vorbit despre necesitatea adaptării infrastructurii urbane, ca urmare a actualei pandemii, și despre dorința de a consilia pro-bono reprezentanții statului român, oferindu-le acestora expertiza sa.

Dana Bucin, din Connecticut, avocată în domeniul imigrării și președinte al Grupului de Imigrație din cadrul Casei de avocatură Murtha Cullina, premiată în 2019 ca „Avocat al Anului” de către Connecticut Law Tribune, a pledat în prezentarea sa pentru sprijinirea unei mișcări civice bipartizane, care să ducă la reforma necesară imigrației în Statele Unite. „Avem un sistem defectuos al imigrației, de mult

timp, dar acum, de când au fost impuse politici foarte stricte ale imigrației, putem observa mult mai bine defectele sale. Este o triplă provocare. Prima vine dinaintea actualei administrații, când nu se acordau destule vize pentru toți profesioniștii calificați, pentru a satisface cererile pieței noastre. Acum, a doua provocare vine cu noile politici asupra imigrației, care impun restricții încă și mai stricte. A treia provocare vine din regimul de restricții impus de COVID-19”.

Adrian Bejan de la Universitatea Duke, academician medaliat în Statele Unite cu Medalia de onoare Benjamin Franklin, a vorbit despre ultima sa carte publicată în această primăvară, intitulată „Libertatea și evoluția: ierarhia în natură, societate și știință”. Neurochirurgul Gabriel C. Tender, profesor doctor din New Orleans, s-a referit în prezentarea sa la eforturile discrete ale profesioniștilor din diaspora, care transmit în țară tehnologie și tehnici de intervenție cu impact asupra calității vieții. Gabriel C. Tender și-a adus foștii colegi din România pentru a le demonstra tehnici curente americane și a transferat în România echipamente care să permită operații minim invazive ale coloanei vertebrale.

Profesorul Michael Horodniceanu, șef al catedrei de inovație în construcții și inginerie urbană de la Universitatea New York, a vorbit despre necesitatea adaptării infrastructurii urbane, ca urmare a actualei pandemii, și despre dorința de a consilia pro-bono reprezentanții statului român, oferindu-le acestora expertiza sa.

Scriitoarea Cristina Bejan, din Colorado, și profesoarele Ileana Marin și Otilia Baraboi, din Seattle, și-au centrat intervențiile asupra identității culturale hibride și asupra traumei intergeneraționale. Una dintre teme a fost și standardizarea predării limbii române copiilor româno-americani, invocându-se expertiza acumulată de echipa ARCS în proiectele derulate în statul Washington. Potrivit discuțiilor, o platformă colaborativă, care ar putea dezvolta astfel de resurse, ar fi utilă nu doar entităților locale de pe teritoriul american, ci și tuturor comunităților de români din afara țării. S-a mai adus în discuție necesitatea unei edituri, nevoia sprijinului reciproc

pentru a depăși unele suspiciuni caracteristice generațiilor precedente. Reprezentantul ICR New York, Dorian Branea, a sugerat nevoia promovării artiștilor români din țară în spațiul american, ca proces de conectare cu evoluția culturală în țara de origine și de sensibilizare a publicul american.

Partea finală a conferinței a fost o ocazie de a onora trei proiecte de excelență ale diasporei romano-americane. Primul a fost cel al Fundației Blue Heron din Los Angeles, prezentat de Stefania Magidson, președinta și fondatoarea organizației. Aceasta a vorbit de programul de mentorat și burse academice acordate tinerilor din medii sociale dificile din România și din Moldova. Cel de al doilea a fost cel de acreditare și implementare virtuală a cursurilor de predare a limbii române, creat de Societatea

Culturală Americano-Română din Seattle (ARCS), prezentat de profesor Otilia Baraboi. Cel de al treilea a fost un proiect antropologic de colectare a poveștilor orale transmise de imigranții din perioada interbelică și din cea comunistă, proiect dezvoltat de Organizația Moștenirii Româno-Americanilor (HORA) din Minnesota și prezentat de profesor Eugenia Popa, președinta acestei entități.

Ron Johnston în lumea umbrelor

AURELIAN GIUGĂL

Ron Johnston a plecat, s-a retras discret, așa cum și-a trăit întreaga viață. Cu câteva zile înainte să moară, corecta și revizua articole, fără ca nimic să prevestească fulgerătoarea lui dispariție. A murit pe 29 mai, la 79 de ani, în urma unui atac cardiac.

L-am cunoscut pe Ron în 2010, în timpul stagiului meu doctoral de la School of Geographical Sciences (University of Bristol). Totdeauna l-am văzut ca pe un om indestructibil, o creatură supranaturală, una pe care nimic și nimeni niciodată nu o poate doborî. Vestea morții lui m-a luat pe nepregătite, întristându-mă teribil. Dar, vai, cât este de adevărat, iar Platonov ne-a repetat asta, „moartea există”! A plecat un mare scholar, un om de o generozitate copleșitoare. Noblețea lui Ron nu era de aici, într-un anumit sens avea ceva nepământean în ea. În lumea noastră perfect egoist-individualistă, circumscrisă sistemului consumerist modern, Ron era ca o oază într-o hamada, emanând altruism prin toți porii ființei lui.

Ron Johnston s-a născut la Swindon în 1941. A studiat geografie la Manchester, acolo unde și-a cunoscut și soția, Rita Brennan, cea cu care a rămas până la moarte, după un mariaj de peste 58 de ani. Într-un interviu mai vechi, Ron povestea că a mers la facultate absolut întâmplător. În acea epocă, mulți dintre colegii săi de generație spuneau că ar vrea să urmeze o facultate. „Dacă unii mai slab pregătiți ca mine fac asta, eu de ce nu aș face-o?”, și-a spus Ron. După licență, căutându-și un loc de muncă, a ajuns la Monash University (Melbourne, Australia), acolo unde și-a făcut și doctoratul. Este perioada de start

a revoluției cantitativiste în geografie, în științele sociale în general, iar Ron s-a pliat perfect pe noua direcție. S-a mutat apoi la University of Canterbury în Christchurch, Noua Zeelandă, iar, după alte interludii la Sheffield și Essex, în 1996 a ajuns la University of Bristol. La School of Geographical Sciences exista o școală puternică de geografie umană, un centru cu geografi formidabili, unii încă activi, precum Leslie Hepple, Peter Haggett, Nigel Thrift sau Kelvyn Jones. Ron Johnston a fost unul dintre aceștia.

În geografia umană și geografia politică, Ron a făcut istorie. A publicat peste 50 de volume și peste 1.000 de articole în jurnale de cea mai bună calitate, precum *Progress in Human Geography*, *Political Geography*, *Demography* sau *Environment and Planning A*. Volumele publicate se disting de altele asemenea prin reperele pe care le-au conturat în geografia umană; edificatoare sunt „On Human Geography” (...some people, in some places are major consumers of profits; others, elsewhere, are major producers. This creates what we know as the geography of development and underdevelopment...), „Geography and Geographers. Anglo-American human geography since 1945”, ajunsă la ediția a VII-a, cu un capitol generos despre geografia radicală, sau „The Dictionary of Human Geography” (împreună cu Derek Gregory, Geraldine Pratt, Michael Watts și Sarah Whatmore), vor supraviețui peste ani. Toate eforturile intelectuale dezvoltate de Ron în cadrul geografiei umane nu au rămas fără ecou: Ron a fost laureat Vautrin Lud Prize, un fel de Nobel pentru geografie, aflându-se și aici într-o companie selectă, alături de David Harvey, John A. Agnew, Edward Soja sau Doreen Massey – ca să amintim doar latura anglo-saxonă, una mai bine cunoscută.

Dar profilul intelectual al lui Ron Johnston ar fi incomplet fără latura-i umană. Dacă realitatea este mereu o realitate emoțională (Domon – fotografatul japonez postbelic), atunci poate și propria mea realitate legată de omul Ron Johnston este una emoțională, iar eu mi-o asum așa. Ron m-a primit la Bristol cu brațele deschise, mi-a fost în permanență reazem, ajutându-mă să descâlcesc necunoscutele (pentru mine) ițe ale geografiei politice. Mâna întinsă de Ron a însemnat enorm pentru mine, pentru propria-mi dezvoltare intelectuală. Am simțit în permanență încurajare și susținere. „Aurelian, eu voi fi întotdeauna lângă oamenii care vor să citească, să învețe”, așa mi-a repetat tot timpul Ron. Mi-a fost un om de nădejde, sprijinindu-mă în absolut toate momentele importante ale ultimului meu deceniu, inclusiv în etapele mele delicate. În permanență i-a ajutat pe cei mai tineri, mai neexperimentați. Îl văd în common room-ul de la School of Geographical Sciences discutând lejer și glumind în permanență cu cine se nimerea: profesori, doctoranzi, cei aflați în stagii de cercetare, femei de serviciu sau tehnicienii de la geografie. Ca o paranteză, spațiul comun al geografiei de la Bristol era loc de reuniune pentru toți angajații facultății, fie ei mari științisti sau simpli angajați de la curățenie – un common room ca o mică țară a dreptății, acolo unde conta omul și nu funcția lui.

Despre Ron Johnston circulă multe legende. Una spune că după plecarea lui Ron de la birou angajații

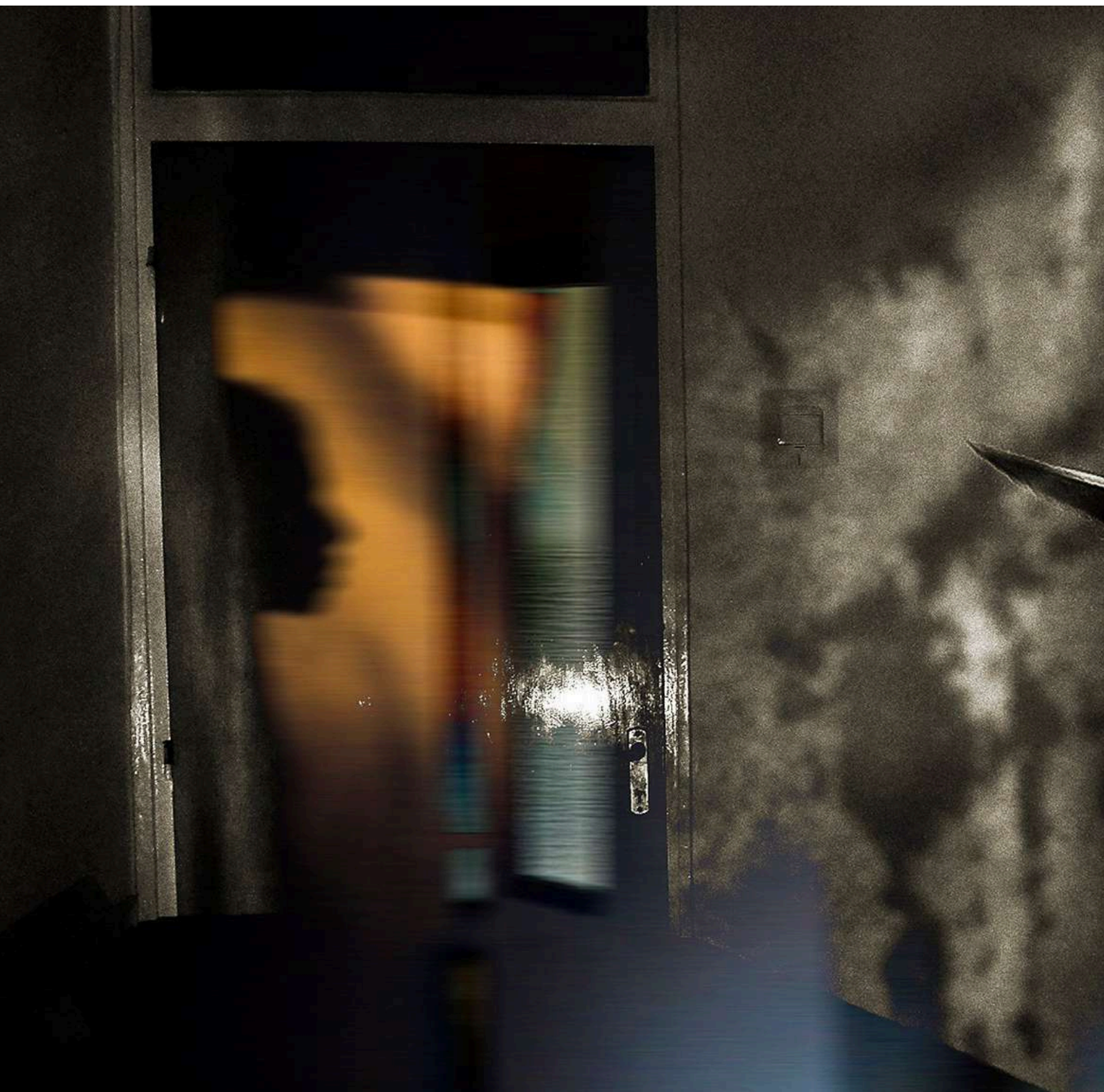
căutau în coșul de gunoi, poate-poate vor găsi ceva publicabil. Întrebat fiind cum de a putut scrie atât de mult (cu adevărat, a publicat cât alții nu pot citi, producția lui științifică fiind cu adevărat înfricoșător-impresionantă), el a spus că în fiecare zi scria măcar un paragraf. Am lucrat cu Ron Johnston la câteva articole despre sistemul electoral din România, iar Ron s-a implicat total, depunând eforturi impresionante, spre exemplu, pentru înțelegerea sistemului electoral mixt românesc din intervalul 2008-2012. A scris până la final, chiar pe malul Styx-ului anunțându-și prietenii despre ultimul articol ce trebuie să apară. Ultimul volum la care a lucrat, „Representative Democracy?: Geography and the British Electoral System” (împreună cu Charles Pattie și David Rossiter), este estimat să apară în octombrie 2020.

Într-un e-mail din aprilie, ușor agitat și speriat de perspectiva sumbră dată de Covid-19, mi-a scris: „Aurelian, vom mai vedea vreodată marea?” Ron Johnston nu va mai vedea niciodată marea, dar va fi parte din mare, se contopește cu natura, cu spațiul geografic pe care le-a iubit atât de mult. Ron rămâne răspândit în miile de file pe care le-a scris, în inimile oamenilor care l-au cunoscut. Am văzut multă emoție la trecerea lui Ron Johnston – Derek Gregory a scris un sensibil necrolog, „Big Ron”. Da, așa a fost Ron... Dacă Diogene s-ar fi plimbat cu lampa lui prin Britania secolului XXI și l-ar fi întâlnit pe Ron, sunt absolut sigur că ar fi exclamat: lată un Om!

Bristol, 2010
(Fotografie din arhiva personală a autorului)

„Izolată Eliberată”,
Ruxandra Maria Petre, fotograf
(proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural)

„Izolată Eliberat”, Ruxandra Maria Petre, fotograf.
(proiectul „AR(t)EST”, aprilie-iunie 2020, Asociația VAR Cultural)

„... Întregul proces de pace din Orientul Mijlociu este pus sub semnul întrebării de decizia anunțată de noul guvern Netanyahu de a anexa până la 30% din Cisiordania / Valea Iordanului, practic de a transforma actualele așezări israeliene, considerate ilegale de comunitatea internațională, în zone sub suveranitate israeliană...”

(Gabi Ionescu)

„Ecologii și etologii aveau datoria de a prevedea și preîntâmpina tragedia unui ecosistem dezechilibrat, ceea ce ar fi evitat «surpriza» (în acest caz, sinonimă cu incompetența ecologică).”

(Jean-Jacques Askenasy)

Planul de anexare al guvernului Netanyahu

De ce Ierusalimul și Cisiordania nu vor fi o nouă Crimee

GABI IONESCU

Pentru prima oară de la semnarea Acordurilor de la Oslo care stabileau dreptul la existență a două state, Israel și Palestina, în teritoriile palestinieni, întregul proces de pace din Orientul Mijlociu este pus sub semnul întrebării de decizia anunțată de noul guvern Netanyahu de a anexa până la 30% din Cisiordania / Valea Iordanului, practic de a transforma actualele așezări israeliene, considerate ilegale de comunitatea internațională, în zone sub suveranitate israeliană. Pe baza unui plan de pace american dezvoltat de administrația Trump (vezi harta)¹, Benjamin Netanyahu își propune anexarea unei bune părți a teritoriilor palestinieni ocupate, aproximativ 30% în versiunea maximală, incluzând Valea Iordanului, ceea ce va bulversa practic toate acordurile care au stat la baza procesului de pace israeliano-palestinian. Deși guvernul israelian a anunțat că această anexare nu pune în mod direct sub semnul întrebării existența unui stat palestinian, harta propusă de Netanyahu creează practic o imposibilitate geografică pentru un nou stat unitar și suveran. În formularea oficialilor palestinieni, statul Palestina – dacă va exista vreodată – ar avea forma unui strugure cu fiecare boabă separată de celelalte prin enclavile israeliene devenite de jure teritoriu israelian. Sau, invers, un stat palestinian va avea Gaza, controlată în prezent de Hamas, și o parte (70%) din Cisiordania, care va fi formată din multiple enclave a căror comunicare și funcționare vor rămâne dependente

în mod direct de deciziile Israelului. În același timp, zonele cele mai fertile (Valea Iordanului) vor reveni acestuia din urmă.

Prima întrebare pe care cineva mai puțin familiar cu procesul de pace israelo-palestinian ar putea să și-o pună ar fi de ce acum și de ce într-un asemenea mod unilateral, fără niciun fel de negociere între cele două părți aflate în conflict deja de jumătate de secol? De ce un guvern israelian (care nici măcar nu a fost format ca urmare a câștigării alegerilor, ci a fost generat printr-un compromis care a urmat pierderii alegerilor de către Netanyahu) și-ar propune o asemenea anexare ilegală conform normelor de drept internațional și acordurilor de la Oslo și care riscă să transforme Israelul într-un paria la nivel internațional? De ce un stat ca Israelul ar risca o criză internațională și un conflict deschis posibil cu vecinii arabi, în principal cu Iordania și Egipt, pentru anexarea unor teritorii deținute deja de facto – întrucât Israelul controlează așezările israeliene din teritoriile ocupate, iar forțele de securitate israeliene asigură protecția lor.

Răspunsul este multiplu: pentru că, în primul rând, niciodată nu a existat o asemenea oportunitate istorică pentru un guvern israelian de a transforma o situație de facto într-una de jure și niciodată nu a existat un curent mai favorabil în Casa Albă pentru asemenea anexări forțate și ilegale; în al doilea rând pentru că actualul premier israelian speră că va intra în istorie ca un creator al viitorului propriei țări în noi frontiere, ceea ce va face, poate, uitate procesele de corupție la adresa sa; în al treilea rând, la nivel global,

pentru că ne aflăm în prezent într-un deceniu (dacă nu un secol) al „faptului împlinit” în care puteri geopolitice concurente ignoră legislația internațională, blochează procesele decizionale ale ONU și recurg la ocuparea în forță a unor teritorii prin decizii unilaterale (vezi Rusia în Crimeea, Turcia în Nordul Siriei etc). Toate acestea trei sunt condiții sine qua non pentru o anexare de succes a unei bune părți a teritoriilor palestinienesciⁱⁱ.

Fiecare din cele trei circumstanțe joacă un rol determinant și în decizia cu privire la ocupație și în modul în care aceasta va fi, poate, implementată în teren în mod concret începând cu 1 iulie 2020. Fără susținerea americană, un asemenea plan nu ar fi posibil, fără ambițiile premierului Netanyahu, planul ar fi mult prea riscant pentru clasa politică israeliană, fără existența unui context internațional extrem de permisiv pentru schimbări teritoriale, cu o Organizație a Națiunilor Unite aflată adesea în blocaj decizional datorită veto-ului exercitat de anumite state în Consiliul de Securitate, riscul de sancțiuni și riscul unei retorsiuni serioase la nivel internațional ar fi mult prea ridicat.

Prima condiție, o Casă Albă favorabilă anexării, a fost creată în mod direct prin planul Trump cu privire la soluționarea conflictului israeliano-palestinian, prezentat în mod public pe 28 ianuarie 2020ⁱⁱⁱ. Planul pornește de la premisa, generos falsă, a susținerii soluției a două state, secundată în schimb de o a doua premisă, care propune nici mai mult nici mai puțin ca „niciun palestinian sau israelian să nu fie evacuat din casa sa”. Consecința ultimilor decenii, în care Israelul a stabilit peste 250 de așezări ilegale în teritoriile palestinienesci (Cisiordania), aflându-se în contravenție față de legislația internațională și creând o întreagă serie de probleme normative și umanitare^{iv}, este că vechile granițe nu mai corespund realității demografice. Premisa de la care pornește planul de pace american este, în acest context, de a acorda un statut legal, acceptat de ambele părți, pentru ocuparea ilegală a unor teritorii și controlul de facto de către Israel a așezărilor create în teritoriile palestinienesci. Planul Trump, intitulat „Peace to Prosperity: A Vision to Improve the Lives of the Palestinian and Israeli People”, a fost prezentat presei (după câteva luni de negocieri și discuții la nivel înalt) cu ocazia vizitei la Washington a

premierului Netanyahu – într-o conferință de presă comună cu acesta, pe 28 ianuarie 2020, fără ca niciun reprezentant al Autorității Palestiniene să fie invitat la negocieri. Cea mai mare atenție a fost acordată, în cadrul planului, cum era de așteptat, statutului Ierusalimului de Est, anticipat, de altfel, prin faptul că administrația americană decisesese deja mutarea ambasadei americane de la Tel Aviv la Ierusalim și recunoașterea orașului sfânt al celor trei religii monoteiste ca fiind capitala statului Israel. Practic, Palestinei, ca viitor stat, i s-a propus în cadrul planului Trump o capitală fictivă în marginea Ierusalimului, un campus de refugiați, al-Shuafat, caracterizat de presa internațională ca fiind o „mahala”. Pe hârtie, ambele state, Israel și Palestina, ar exista în viitor unul lângă altul, dar, în fapt, ca teritorii, planul american propus de Trump rămâne în istorie ca proiectul care acordă cel mai mic și mai segregat teritoriu vreodată imaginat de comunitatea internațională pentru un viitor stat palestinian. Israelul primește dreptul de a anexa aproximativ 30% din Cisiordania și un posibil schimb de populații și teritorii este evocat cu privire la zonele Negev și Galileea.

În pofida unor reacții internaționale foarte puternice împotriva acestui plan (de la Egipt, Iordania și o largă majoritate a statelor Ligii Arabe, până la unele voci din consiliul Yesha, al coloniștilor israelieni, și, evident, ale Autorității Palestiniene), SUA a anunțat că va continua să susțină propunerea, caracterizată de democrații din Congres ca o „perdea de fum pentru anexare”. În plus, condițiile impuse Autorității Palestiniene pentru ca un viitor stat palestinian să existe au fost considerate în cel mai bun caz nerealiste, dacă nu profund discriminatorii (demilitarizarea completă, renunțarea la orice acțiune internațională în justiție împotriva Israelului și SUA și conformarea cu o lungă listă de condiții în cadrul planului de 180 de pagini).

În fapt, existența acestui plan a permis guvernului Netanyahu să preia ideea anexării coloniilor evreiești din teritoriile ocupate ca o parte a programului său de guvernare, ținând cont de faptul că îi oferă o ocazie istorică de a profita de toate condițiile create în Cisiordania pentru coloniștii evrei, în dauna drepturilor palestinienilor. În prezent, zonele planificate pentru construcții de către Israel (depinzând de permise de construcție emise de autoritățile israeliene) în Cisiordania și în întregul Ierusalim permit construcții israeliene în procent de 35% în Ierusalimul de Est și peste 70% în zona C din Cisiordania; în vreme ce mai puțin de 1% din aria C și aproximativ 13% din Ierusalimul de Est sunt alocate unor noi construcții palestinene (sursa: UN OCHA)^v

Ca urmare a publicării planului american, ambasadorul SUA în Israel, cunoscut ca fiind favorabil anexării, a susținut că administrația Trump a acordat deja permisiunea pentru o anexare imediată a coloniilor evreiești, anunțând că SUA va recunoaște aceste anexări imediat și că guvernul israelian nu trebuie să aștepte^{vi}. Totuși, administrația SUA a precizat ulterior că va aștepta formarea unui nou guvern israelian, ca rezultat al alegerilor, pentru ca ulterior să lucreze cu acest guvern la implementarea planului de pace.

Nerăbdarea manifestată de ambasadorul SUA reflectă percepția la Washington că un asemenea plan de pace, dacă poate fi numit astfel, ar putea fi implementat exclusiv în timpul administrației Trump. Alegerile prezidențiale din SUA și posibilitatea ca Trump să piardă președinția în favoarea contracandidatului

democrat, Joe Biden, transformă planul american într-o fereastră de oportunitate unică, de doar câteva luni. Pentru autoritățile israeliene, un nou președinte american în 2021 ar putea anula propunerile planului actual, dezvoltat de ginerele lui Trump, Jared Kushner, și criticat de mulți diplomați cu experiență din Departamentul de Stat. Un guvern democrat, aliniat pozițiilor UE, ar putea, de asemenea, amenința cu măsuri de retorsiune în cazul în care Israelul ar recurge la anexări forțate.^{vii}

Ceea ce ne conduce la cea de-a doua condiție sau premisă sine qua non a anexării: ca actualul guvern israelian să aibă capacitatea și apetitul de a schimba istoria. În pofida unor alegeri controversate, guvernul Netanyahu deține o susținere confortabilă în Knesset, prin crearea unei formule de guvernare de largă reprezentare (cu 45 de miniștri – un record absolut ca număr, între aceștia fiind reprezentanți ai partidelor ultra-ortodoxe, precum și un ministru de origine etiopiană) și asigurarea unei susțineri consolidate a forțelor politice israeliene. Deși prim-ministrul Netanyahu se află în continuare în plin proces în justiție, pentru corupție, și mai mult a pierdut decât a câștigat alegerile din martie din Israel, fiind forțat să accepte o rotație la putere cu rivalul său Benny Ganz, acest nou guvern s-a asigurat de un larg suport pentru o anexare, chiar și rapidă, a coloniilor evreiești din Cisiordania. Publicul israelian este relativ favorabil anexării, dar cu o majoritate de numai 52%, constituită din susținători ai dreptei^{viii}. Mai mult decât atât, diviziunile etnice și sociale din dreapta eșichierului politic (între așkenazi și sefarzi, spre exemplu) sunt mult mai puțin relevante ca în trecut; curentul ultra-ortodox este, de asemenea, în creștere față de secularismul declarat de numai aproximativ 40% din evrei^{ix}. Netanyahu are, din perspectiva sa, o șansă unică și ca premier, și ca politician, să îndeplinească visul de secole al sionismului, prin suveranitatea israeliană asupra Văii Iordanului, Iudeei și Samariei, și să facă uitată, la scară istorică și la scară politică, prestația sa ca politician și procesul de corupție aflat în derulare. Odată anexarea îndeplinită, premierul israelian poate avea certitudinea unui larg sprijin politic și, posibil, chiar susținerea pentru denunțarea acordului realizat cu rivalul său politic, Benny Gantz, privind rotația în postul de premier după doi ani de mandat^x

Mai mult decât atât, anexarea va reduce șansele palestinienilor de a avea un stat unitar, dat fiind că Israelul păstrează controlul asupra majorității căilor de acces care leagă teritoriile ocupate de populația palestiniană, creând imaginea, pe hartă, a unor zone enclavizate, imposibil de guvernate în mod coerent. Ce poate face în aceste condiții Autoritatea Palestiniană? Nu foarte mult, din păcate. Prin vocea președintelui Abbas, Organizația de Eliberare a Palestinei a declarat la Ramallah^{xi}: „OEP și statul Palestina sunt astăzi eliberați de toate acordurile și înțelegerile cu guvernul SUA și guvernul israelian și de toate angajamentele bazate pe aceste înțelegeri, inclusiv cele de securitate. Autoritățile de ocupație ale Israelului vor avea de astăzi toate responsabilitățile și obligațiile în fața comunității internaționale, ca putere de ocupație a teritoriilor palestinienilor, cu toate consecințele și repercusiunile acesteia”. Oficialii palestinieni au exprimat speranța că presiunile internaționale masive vor putea să convingă Israelul să renunțe la planurile de anexare unilaterală. Secretarul general al Organizației de Eliberare a Palestinei, generalul Saeb Erekat, a anunțat că liderii palestinieni au derulat discuții maraton cu mai multe state pentru a prezenta riscurile majore ale anexării. „Nu există nicio posibilitate pentru partea americană și pentru cea israeliană de a renunța la planul anexării dacă nu se poate forma o coaliție internațională care să spună «nu» Israelului” – a declarat Erekat postului de radio Vocea Palestinei^{xii}.

Pe de altă parte, denunțarea de către președintele Mahmud Abbas a tuturor acordurilor cu Israel și SUA are o serie de consecințe concrete care pot fi devastatoare pentru Autoritatea Palestiniană; acordurile de securitate au permis menținerea stabilității în teritoriile palestinienilor și recursul la Tribunalul Penal Internațional în cazul unor crime de război comise de ambele părți; acordurile economice au permis Autorității Palestiniene să primească un procent semnificativ din taxele pe importuri colectate de Israel și să le folosească pentru finanțarea aparatului său birocratic destul de extins și adesea criticat pentru reticență la reforme, opacitate și corupție. La limită, renunțarea la toate acordurile ar putea duce la desființarea Autorității Palestiniene și menținerea doar a Organizației de Eliberare a Palestinei ca reprezentant politic al populației palestinienilor din Cisiordania. Într-o asemenea situație,

***Secretarul general
al Organizației de
Eliberare a Palestinei,
generalul Saeb Erekat,
a anunțat că liderii
palestinieni au derulat
discuții maraton cu
mai multe state pentru
a prezenta riscurile
majore ale anexării.***

principalul beneficiar politic ar putea fi Hamas, a cărui guvernare autoritară în Gaza l-a făcut să piardă o parte din susținerea populară din trecut. Într-un anume sens, Autoritatea Palestiniană se află într-o situație de tip „catch 22”: orice decizie ar lua, riscă să piardă sprijinul politic intern și, mai mult decât atât, să-și vadă propria existență amenințată în mod direct – lipsa unei acțiuni concrete împotriva planului de anexare ar însemna o acceptare tacită a dispariției soluției celor două state și condamnarea la dispariție, ca organizație reprezentativă pentru poporul palestinian, în vreme ce denunțarea tuturor acordurilor ar conduce în extremis la dispariția Autorității Palestiniene stabilită tocmai prin Acordurile de la Oslo (sau, în orice caz, la intrarea sa în faliment prin pierderea unei surse majore de finanțare, reprezentată de fondurile vărsate de guvernul israelian din taxele pe import). Deja, conform Băncii Mondiale, Autoritatea Palestiniană are un deficit de 1.5 miliarde de dolari anul acesta, datorat scăderii sprijinului diverșilor donatori internaționali și creșterii cheltuielilor pentru sănătate generate de criza coronavirusului^{xiii}. Economia palestiniană se va restrânge cu mai mult de 11%, iar numărul de familii sărace ar putea crește la peste 30% în teritoriile palestinienilor^{xiv}. Din perspectivă israeliană, refuzul

constant al Autorității Palestiniene de a discuta și negocia în mod concret o partiție teritorială care să țină cont de situația coloniștilor constituie o rațiune suficientă de a acționa unilateral; corupția la nivel înalt, statutul de guvernator al unor teritorii ocupate în care majoritatea deciziilor importante depind de autoritățile israeliene (de la emiterea de cărți de identitate palestinieni până la taxare, controlul granițelor etc.) au făcut din Autoritatea Palestiniană o organizație neputincioasă, care a acceptat vreme îndelungată ceea ce liderii săi au numit o „ocupație de lux”, finanțată practic prin donații internaționale. Alternativa la soluția celor două state, respectiv menținerea unui singur stat Israel care să fie obligat să acorde cetățenie tuturor palestinienilor care trăiesc în interiorul granițelor sale, a fost întotdeauna respinsă de guvernul israelian, datorită consecințelor politice și sociale pe termen lung (milioane de palestinieni cu drepturi depline, inclusiv drept de vot, ar altera complet peisajul politic și social al statului Israel și ar conduce la segregarea sa într-un mod ineluctabil).

Finalmente, cum ar putea Autoritatea Palestiniană să obțină o coaliție internațională suficient de puternică și decisă pentru a impune sancțiuni Israelului și a face consecințele anexării atât de costisitoare încât premierul Netanyahu să renunțe la planul anunțat? Întrebarea nu e deloc retorică în actualul context internațional.

Planul american a fost criticat de majoritatea statelor arabe, ca și de Uniunea Europeană. Prin vocea Înaltului Reprezentant pentru Politică Externă, Joseph Borrell, UE și-a exprimat „îngrijorarea serioasă”, în luna mai 2020, cu privire la planurile de anexare și a „somet în mod hotărât Israelul să renunțe la orice decizie unilaterală care ar putea conduce la anexarea oricărui teritoriu palestinian ocupat și ar fi în contradicție cu legislația internațională”^{xv}. Miniștrii de externe ai UE au analizat, la mijlocul lunii mai, posibile măsuri punitive la adresa Israelului, de la interzicerea intrării în acorduri comerciale cu Uniunea Europeană până la anularea oricăror burse și finanțări pentru Israel sau chiar renunțarea, la nivelul întregii Uniuni, la cooperarea cu statul israelian^{xvi}. Problema unor asemenea măsuri de retorsiune serioasă este că șansele de implementare a unor sancțiuni sau acțiuni punitive sunt extrem de reduse. Politica externă și de

securitate comună a Uniunii Europene depinde de votul unanim, de consensul tuturor statelor membre, iar consensul nu va fi niciodată atins pe teme care țin de procesul de pace din Orientul Mijlociu. Acum mai puțin decât oricând. Premierul Netanyahu a știut să-și atragă susținerea și simpatia unor partide ale dreptei populiste, la guvernare în unele state din Europa; într-un mod neașteptat, planul de anexare este susținut și de grupări pe filieră neo-nazistă, ca fiind bazat pe o serie de valori comune ideologiei de extremă dreapta. Mai mult decât atât, Netanyahu a reușit să-și asigure susținerea directă și personală a unor lideri precum Viktor Orbán, numit „un adevărat prieten al Israelului”, în pofida declarațiilor sale pro-hortiste și a campaniei sale îndreptate împotriva milionarului evreu George Soros^{xvii}. În spatele numeroaselor declarații critice la adresa anti-semitismului dreptei populiste europene, Netanyahu și-a asigurat treptat o susținere bilaterală majoră a statelor grupului de la Visegrád (care a plănuțit chiar să organizeze un summit în Israel la începutul anului) într-o abordare de tip realpolitik în care semitismul sau anti-semitismul sunt considerate neimportante din perspectiva obiectivelor strategice și politice israeliene. Valorile comune ale populismului aduc Israelul în mijlocul scenei decizionale a Uniunii Europene, cu o putere incredibilă de blocare a unui consens european cu privire la anexare^{xviii}. Într-un mod oarecum schizofrenic, atunci când Înaltul Reprezentant pentru Politică Externă condamna planul de anexare, majoritatea statelor membre ale Uniunii își extindeau relațiile politice și comerciale cu Israelul, ducând Uniunea într-un risc serios de a nu avea niciun cuvânt de spus în procesul de pace israeliano-palestinian. La nivel internațional, cu un Consiliu de Securitate blocat de votul Federației Ruse și divizat cu privire la aplicarea normelor internaționale, planul de anexare a teritoriilor ocupate riscă să devină o nouă Crimeea, dar fără consecințele Crimeei, în care comunitatea internațională devine – nu pentru prima oară – ostatică realpolitik și a abordărilor de tipul „fait accompli”^{xix}. Dacă Rusia a fost sancționată după anexarea Crimeei, multe state europene au regretat, mai ales din perspectiva pierderilor comerciale de miliarde. Pentru ca noi sancțiuni să fie decise, ar trebui ca Uniunea Europeană să acționeze unitar. În plină pandemie de coronavirus, cu o politică externă divizată, cu o creștere în sondaje a partidelor eurosceptice și a dreptei extreme, în unele state, cu

probleme interne de coeziune, pe care o nouă Comisie trebuie să le soluționeze pe termen lung, Europa riscă să asiste neputincioasă la o anexare, fie ea și limitată sau treptată (așa-numitul „salami system”, tăierea salamului în felii mici, adică o anexare pas cu pas), fără a putea reacționa sau fiind redusă la reacții limitate și deloc costisitoare pentru guvernul israelian. Anexarea, dacă se va produce începând cu 1 iulie, va fi, de aceea, o Crimee fără consecințele Crimeei.

În toată această descriere dezolantă a unui proces de pace eșuat rămân însă întrebări existențiale pentru statul israelian: cum va gestiona securitatea teritoriilor ocupate dacă palestinienii, în disperare de cauză, vor porni o nouă intifada; cum va putea gestiona o previzibilă creștere a radicalismului și terorismului în Gaza și Cisiordania, cu riscuri directe asupra populației evreiești din Israel și asupra coloniștilor; cum va gestiona, în fine, ruptura previzibilă a acordurilor de cooperare și politicii de vecinătate cu Iordania și Egiptul, forjate în zeci de ani de negocieri. Reacțiile internaționale pot fi reduse ca

impact, dar reacțiile interne și regionale riscă să fie majore. Forțele de securitate israeliene vor trebui să se concentreze pe securitatea internă, iar resursele investite în disuadarea prezenței iraniene în Siria vor fi semnificativ diminuate. Într-o regiune cu Siria în conflict civil de aproape zece ani, Libanul în faliment economic, regiunea Sinaiului devenită sursă de instabilitate, trasarea unor noi granițe va adăuga un nou risc de creștere a terorismului, criminalității și migrației ilegale pentru care, în final, tot palestinienii vor fi blamați. Procesul de pace israelo-palestinian va cunoaște în mod cert un final sau poate un nou început; inerția și paralizia Autorității Palestiniene nu vor mai fi o opțiune. Dar ce opțiuni politice mai rămân pentru poporul palestinian e foarte dificil de spus. Spre deosebire de Crimeea, Israelul va moșteni o populație palestiniană în teritoriile pe care vrea să le anexeze, care va trebui să primească anumite drepturi și care va rămâne profund ostilă statului israelian. Pe termen lung, într-o formă sau alta, aceasta ar putea fi adevărata retorsiune la scară istorică.

Note:

- i <https://www.timesofisrael.com/rejecting-settler-fears-pm-says-annexation-plan-wont-mention-palestinian-state/>
- ii <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-israeli-annexation-explained-what-is-netanyahu-planning-for-the-west-bank-1.8873260>
- iii Yossi Verter, „How Trump's „Deal of the Century' Became the Joke of the Century” Archived February 1, 2020, at the Wayback Machine Haaretz January 31, 2020
- iv <https://www.ochaopt.org/theme/humanitarian-impact-of-settlements>
- v Conform acordurilor de la Oslo, semnate în 1993 și 1995 de Organizația de Eliberare a Palestinei (OEP/PLO) și Israel, Cisiordania este divizată în trei zone, A, B și C, iar teritoriile controlate de palestinieni sunt guvernate de un guvern interimar palestinian numit Autoritatea Palestiniană, care deține puteri limitate de guvernare în zonele A și B. Ca o consecință a acordurilor de la Oslo, Israel a ajuns să controleze în mod decisiv economia palestiniană (controlând frontierele și percepând taxele pe importul de produse – o parte din venituri fiind vărsate Autorității Palestiniene pentru a plăti salariile angajaților săi) și să controleze, de asemenea, aspectele civile și de securitate ale guvernării în zona C, care reprezintă mai mult de 60% din Cisiordania. Aproximativ 385 900 coloniști evrei și 300 000 palestinieni trăiesc în zona C (excluzând Ierusalimul de Est), care cuprinde Valea Iordanului și nordul regiunii Mării Moarte, unele dintre cele mai fertile teritorii din areal.
- vi Ambassador Friedman: Israel 'does not have to wait' to annex settlements. JNS.org. January 28, 2020
- vii <https://jewishinsider.com/2020/05/biden-israeli-annexation-will-choke-off-any-hope-for-peace/>

- viii <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/05/majority-israeli-jews-support-annexation-poll.html>
- ix <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/05/israel-society-united-annexation-jordan-valley.html>
- x <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-rotation-agreement-may-be-toothless-1.8804077>
- xi <https://jewishstandard.timesofisrael.com/bbas-ends-palestinians-agreements-with-israel-including-security-cooperation/>
- xii <https://www.jpost.com/arab-israeli-conflict/plo-the-agreements-with-israel-have-ended-629491>
- xiii <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/06/west-bank-coronavirus-poverty-world-bank-annexation-economy.html#ixzz6OCXqzTE>
- xiv <https://english.aawsat.com/home/article/2311911/world-bank-says-palestinian-economy-could-shrink-11>
- xv https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/79576/israel-statement-high-representative-josep-borrell-formaton-new-government_en
- xvi <https://www.timesofisrael.com/eu-ministers-set-to-review-possible-responses-to-israeli-annexation-in-west-bank/>
- xvii <https://www.nytimes.com/2019/03/18/opinion/orban-poland-israel-netanyahu.html>
- xviii <https://foreignpolicy.com/2019/02/24/why-benjamin-netanyahu-loves-the-european-far-right-orban-kaczynski-pis-fidesz-visegrad-lukud-antisemitism-hungary-poland-illiberalism/>
- xix <https://www.haaretz.com/opinion/.premium-europe-s-disappointing-response-to-israeli-annexation-of-the-west-bank-1.8850785>

Consecințele ecosistemului pre-coronic

JEAN-JACQUES ASKENASY

Imposibilitatea de a determina cu precizie o valoare cantitativă, chiar dacă au fost stabilite condițiile inițiale, a ridicat incertitudinea la rangul de lege universală în fizica cuantică, sub numele de „principiul incertitudinii al lui Heisenberg”, de la numele laureatului Premiului Nobel pentru Fizică. Dovedirea existenței antimateriei alături de materie și a negativului alături de pozitiv vine să adauge la principiul incertitudinii imposibilitatea de a realiza o acțiune fără a fi conștienți de cele două fațete ale medaliei sau de conținutul ei și bun, și rău. În medicină, orice medicament are, pe lângă efectele sale bune, efecte rele, numite secundare. Nu s-a descoperit încă medicamentul ideal, lipsit de efecte secundare nedorite. Nu există un bun ideal care să elimine ultima doză de rău din el. Este mai ușor însă a realiza un rău ideal, total lipsit de ceva bun în el, fapt care conferă o oarecare superioritate materiei față de antimaterie, pozitivului față de negativ și certitudinii față de incertitudine. Această ultimă afirmație nu are încă o bază științifică.

Pandemia de coronavirus a condus la necesitatea izolării ca armă contra îmbolnăvirii, binele acestei măsuri fiind dovedit de scăderea morbidității și a mortalității. Care sunt însă efectele ei negative? Dintre cele multe, am ales infraționalitatea. În luna martie 2020, infrațiunile sexuale în familie au înregistrat în Israel o creștere îngrijorătoare de 41% față de luna martie a anului 2019. Actele de violență fizică au crescut cu 16%. Victimele acestor infrațiuni au reprezentat răul plătit pentru a scădea morbiditatea și mortalitatea provocate de noul coronavirus. Iată însă și ceva pozitiv: infrațiunile de furt și spargerii înregistrate în luna martie 2020 au scăzut cu 45%

față de luna martie a anului trecut. Al doilea factor pozitiv a fost scăderea cu 40% a comerțului cu droguri. Nu este nevoie de explicații pentru a înțelege binele izolării unei întregi societăți, care a dus la împiedicarea furturilor, spargerilor și a comerțului cu droguri. Pe de altă parte însă, lipsa drogurilor a contribuit la creșterea actelor de violență și agresivitate în familie. (Date oficiale publicate de poliția israeliană.)

Ecologia este o ramură a biologiei devenită știință de sine stătătoare, dedicată relației dintre faună și floră, precum și dintre acestea, pe de o parte, și mediul înconjurător, pe de altă parte. Etologia este știința al cărei obiect de studiu este comportamentul și modul de viață al animalelor și modalitățile lor de adaptare la condițiile schimbătoare de mediu. Behaviorismul este studiul comportamentului animal, care îl include și pe cel al omului. Etologia și-a consolidat poziția de știință mai ales după lucrările lui Charles Darwin, Charles Whitman și Wallace Craig. Atât ecologii, cât și etologii au fost martorii drasticelor schimbări ecologice din ultima perioadă istorică, schimbări ce au condus la un dezechilibru ecologic, având consecințe etologice majore. Ecosistemul pre-coronic poate fi ilustrat, astfel, în câteva cuvinte: despăduriri masive, scăderea semnificativă a resurselor de apă potabilă, poluarea, reducerea semnificativă a biodiversității, mărirea găurii din stratul de ozon, creșterea temperaturii, topirea ghețarilor, creșterea densității populației și migrația popoarelor. Acest nou ecosistem a condus la un dezechilibru în relațiile dintre biomie (viața faunei, a florei și a omului) și microbiomia virală (viața bacteriilor și a virusurilor). Ecologii și etologii aveau datoria de a prevedea și preîntâmpina tragedia unui ecosistem dezechilibrat, ceea ce ar fi evitat „surpriza” (în acest caz, sinonimă cu incompetența ecologică). Azi, noi continuăm să trăim în acest ecosistem pre-coronic prevestitor de rău, care încă nu este conștientizat suficient.

Singurătatea poetului

DAN SHAFRAN

Anul acesta se împlinesc 100 de ani de la nașterea poetului Paul Celan și, totodată, 50 de ani de la dispariția acestuia. Celan este considerat drept unul dintre cei mai mari poeți de limbă germană din secolul trecut și drept scriitorul care, după spusele lui George Steiner, „a creat cea mai profundă și cea mai înnoitoare lirică din literatura occidentală a timpului nostru”. El s-a născut la Cernăuți într-o familie de evrei vorbitori de limbă germană. Pe lângă germană, Paul Celan avea să stăpânească la perfecție româna și franceza. După studii de medicină la Tours, în Franța, el revine în România înaintea izbucnirii celui de-Al Doilea Război Mondial. Perioada petrecută la Cernăuți este marcată de deportarea părinților săi într-un lagăr de dincolo de Bug și de exterminarea lor în toamna anului 1942. Cât despre Celan, acesta își petrece anii 1942-1944 într-un lagăr de muncă de lângă Buzău. În primăvara anului 1945, Paul Celan (Paul Antschel, cum se numea în acea vreme) se refugiază la București, unde va locui până la sfârșitul anului 1947. În ciuda Holocaustului, Paul Celan crede cu încăpățănare în literatură și se hotărăște să-și dedice întreaga viață scrisului. Producția sa în limba română nu este bogată: este vorba despre șapte poeme în versuri, opt poeme în proză și câteva „jocuri”. Poemele românești în proză prezintă o importanță aparte, atât prin conotațiile autobiografice, cât și prin scriitura lor, asemănătoare celei suprarealiste. Tehnica lui Breton și a suprarealiștilor – suprarealiștii fuseseră bine-cunoscuți în București înainte de război, dar au fost redescoperiți în 1945 de grupul de scriitori din anturajul lui Paul Celan – a făcut ca Celan să-și poată ascunde viața tragică în joc.

Petre Solomon, prietenul din tinerețe al lui Paul Celan, e de părere că acesta, „jucând-se” cu cuvintele românești în maniera unui Urmuz sau a suprarealiștilor, „și-a manifestat și în acest mod aptitudinile poetice”. Și tot Petre Solomon amintește, în cartea sa: „Paul Celan: Dimensiunea românească”,

faptul că, în prima scrisoare pe care Celan i-o trimisese de la Viena, acesta îi vorbise cu nostalgie despre „cette belle saison des calembours, care cine știe când va reveni, acum când nu mai jucăm Question - Réponse”. La ce se referă Paul Celan? În perioada bucureșteană a acestuia, practica jocurilor de cuvinte era foarte răspândită. Prototipul acestor jocuri suprarealiste era faimosul „cadavre exquis”. În cercul prietenilor lui Celan, ne explică Petre Solomon, se practica o variantă a acestui joc, botezată „Ioachim”. Așezați în fața unei foi albe, participanții, printre care se aflau și Nina Cassian și Petre Solomon, înșirau cuvinte la întâmplare. Rețeta pentru jocurile în doi sau în mai mulți era ceva mai complicată, având însă la temelie principiul exprimării libere și spontane. „Momentul lecturii cu glas tare a textelor colective”, își amintește Petre Solomon, „era unul fast, așteptat cu nerăbdare de fiecare dintre participanți. După concentrarea intensă asupra foilor de hârtie, venea în sfârșit, destinderea – hohotele de râs însoțeau comunicarea rezultatelor acestei loterii verbale puse la îndemâna tuturor”.

Următoarele întrebări și răspunsuri poartă marca lui Paul Celan și aproape toate au fost scrise de mâna poetului. Ele au fost publicate ca anexă în cartea lui Petre Solomon din 1987, împreună cu celelate poezii românești ale lui Celan:

Ce este singurătatea poetului? Un număr de circ neanunțat în program; / Ce este o lacrimă? Un cântar în așteptarea greutăților; / Ce este beția? O filă albă între altele colorate; / Ce este uitarea? Un măr copt în care s-a înfipt o suliță; / Ce este întoarcerea? Aproape nimic, dar ar putea să fie un fulg de zăpadă; / Ce este ultima seară înainte de plecare? Plecarea de la o expoziție de porțelanuri vechi; / Ce este un an nou? O poveste de dragoste care se sfârșește; / Ce este tristețea? Un drum care se împotmolește înainte de a ajunge la liman; / Ce este un revelion? Un pahar de vin în care s-a turnat otravă; / Ce este femeia iubită? Trezirea tristă după o noapte fără constelații; / Ce este un duel? Un somn adânc într-o pădure de fragi putreziți; / Ce este bâlciul culorilor? Poezia nescrisă care ne va roade adânc viețile; / Ce este un tren pe care-l pierzi? O batistă care mai flutură încă...

Ce mai poate face arta?

CRISTINA RUSIECKI

Condiția artistului leagă, în subteran, întregul discurs artistic din „Persona”, în regia lui Radu-Alexandru Nica, de la Teatrul Odeon, un nou spectacol din cariera sa făcut după un film celebru. Într-un

interviu dat înaintea premierei, regizorul amintea de impactul puternic pe care l-a avut asupra personajului Elisabet Vogler, actriță de succes, imaginea călugărului buddhist care și-a dat foc. Pus față în față cu realitatea (una pe care regizorul o va actualiza prin imagini video din Știrile de azi), artistul se blochează.

Arta nu poate concura nici cu adevărul, nici cu noblețea cauzelor care cer sacrificiul ultim, ca în cazul lui Thich Quang Duc, vietnamezul ce s-a autoincendiat în semn de protest împotriva persecuțiilor religioase. Actrița Elisabet Vogler din „Persona” lui Bergman amuțește. Oricâtă relevanță ar avea o situație descrisă într-o operă, oricât de emoționantă ar fi, oricât ar sintetiza o cantitate mare de viață într-un fragment reprezentativ, capacitatea artei de a exprima setul de traume prelucrate și esențializate de creator se veștejește în fața verismului existenței. Constructul estetic, elaborarea, ornamentele artistice, diferitele opțiuni de stil de care se însoțește experiența arătată pe scenă nu fac decât să încarce adevărul, poleindu-l, în ochii interpretei, cu o aură de gratuitate.

Ce rost mai are arta? – pare să fie întrebarea care îl preocupă pe regizorul Radu Nica pe urmele lui Bergman. În rolul Clitemnestrei din „Electra”, marea actriță Elisabet Vogler (pe care publicul o vede pe patul de spital, dar și în video, cu machiaj și costum opulent, în timp ce sunetul dublează monologul din înregistrare cu cel din capul ei), se blochează în scenă timp de un minut. Colegii stupefiați îi așteaptă replica. La sfârșitul reprezentației, actrița le cere scuze. Apoi, va amuți pentru următoarele trei luni petrecute pe patul de spital. Prin tăcere își declină însăși condiția de artist, sinonimă cu expresia și comunicarea.

O doctoriță tânără, sexy (fustă mini, tocuri înalte) și extrem de profi, o pune la curent pe asistenta care se va ocupa de cazul actriței. Nici urmă de sentiment, nici urmă de empatie, doar responsabilitate și seriozitate profesionale se citesc în cheia bine aleasă pentru interpretarea loanei Bugarin. Pacienta este complet vindecată – opinează medicul. Doar că marea actriță refuză să revină în lume. Cu aceeași luciditate rece, exterioară, doctorița istorisește viața de familie a actriței: o căsnicie reușită cu un soț iubitor, refuzul maternității în care nu se regăsește și pe care toată ființa, dedicată sieși, îi cere să o decline. Neputința de a-și iubi copilul nu se îmbânzește nici pe patul de spital, unde îi rupe fotografia de îndată ce o găsește în scrisoarea sosită de acasă. Apoi se lovește

Oricâtă relevanță ar avea o situație descrisă într-o operă, oricât de emoționantă ar fi, oricât ar sintetiza o cantitate mare de viață într-un fragment reprezentativ, capacitatea artei de a exprima setul de traume prelucrate și esențializate de creator se veștejește în fața verismului existenței.

cu palma peste frunte. Nu putem decât bănuși că imposibilitatea actriței – a cărei meserie este să simtă totul – de a simți afecțiune pentru fiul său antrenează și o doză de culpabilitate.

Sau poate nu? Este doar traseul nevăzut pe care îl refacem adăugând diferite explicații, interpretări, posibile răspunsuri în golurile lăsate de relatările

Ceea ce pentru omul comun este un fapt trecător, adesea insesizabil, pentru artist are dimensiuni apocaliptice. Scoarța sa e neconținut zgâriată. Adesea, sângerândă. Interiorul său este format din crăpături. Doar că în aceste crăpături intră lumea întreagă.

seci, exterioare ale doctorei, în timp ce o pune în temă pe Alma, asistenta care se va ocupa de Elisabet Vogler. Ce se petrece însă în interior? Un complex de stări presimțite. Relația dintre cele două femei, care evoluează pe tăcute de la un moment la altul, presupune complicități și duplicități. Artistului îi vin la îndemână cuprinderea largă a răspunsurilor și înțelegerea intuitivă a numeroaselor reacții în fața vieții. Ceea ce-l definește este ilustrat de scenariul lui Bergman printr-un parcurs subtil de la perechea dihotomică, în care fiecare personaj îl pune în lumină pe celălalt, accentuând diferențele, la o identificare temporară a celor două personaje. Credincioasa Alma, asistenta care înțelege să-și pună existența

în slujba celorlalți, să-i slujească și să-i ajute în momentele lor de vulnerabilitate, se simte comună și neinteresantă („Pe mine nu m-a ascultat nimeni niciodată”). Dedicată total, își găsește împlinirea în a se sacrifica pentru semenii. Mai mult, visează să-și trăiască bătrânețea într-o cameră lângă spital. În nota sa cinică, doctorei îi va spune actriței: „Sora Alma e o persoană nemaipomenită. Se poate profita de ea la maximum”. Modestia asistentei, căreia Anda Saltelegi îi dă formă prin corp, prin atitudine și prin economia de gesturi, într-un spectacol în care proporția covârșitoare de text îi revine, luminează firea celui alt personaj, artistul histrionic înfometat de experiențe. Egotist, centrat asupra propriilor trăiri și răsuciri interioare, acesta se satură repede de orice situație pe care a fumut-o. Lacom de succes, odată ce l-a atins, nu-i mai ajunge. Fericit de recunoaștere socială, se simte nemulțumit că alții găsesc mai mult sens în existență. Împlinit în familie, dar degrabă plictisit de ea. Bucuros de simpatia colegilor și admiratorilor, dar avid de noi și noi senzații. Orice reușită ar avea, visează imediat la alta.

Cu această paletă atât de largă pe care se întinde sensibilitatea artistului, Elisabet Vogler va străluci în a doua etapă urmărită în spectacol. Prin aptitudinile sale ieșite din comun! Prin antenele ultrasenzoriale cu care pipăie atmosfera din jur, dar și mutațiile infime din interiorul său ori al celor din preajmă. Prin capacitatea de „a simți monstruos”. Orice clatinare a echilibrului și orice nuanță sunt resimțite de sensibilitatea actriței ca o adevărată bubuitură. Ceea ce pentru omul comun este un fapt trecător, adesea insesizabil, pentru artist are dimensiuni apocaliptice. Scoarța sa e neconținut zgâriată. Adesea, sângerândă. Interiorul său este format din crăpături. Doar că în aceste crăpături intră lumea întreagă. De aici, imensa doză de empatie și capacitatea de a-și imagina și de a se pune în orice situație. De aici, inversarea perechii dihotomice a celor două personaje în suprapunerea de tușă jungiană, după cum o arată și titlul ales de Bergman. De aici, capacitatea de a deveni dublul celorlalte, de a-i asimila trăsăturile, de a-i copia gesturile (parte din formarea profesională a actriței) și de a-i le imprima subtil pe ale sale. Astfel încât, după reclusiunea comună (pentru un timp, cele două vor sta singure într-o cabană la mare), când

vine soțul artistei (Alexandru Papadopol), o confundă cu asistenta. Jocul transferurilor de trăsături de la una la cealaltă, echilibristica interioară pe mușche de cuțit îi vin la îndemână actriței. Tot de aici însă vin și duplicitatea, caracterul lax și lipsa de scrupule. Când (te) joci și cuprinzi totul, și binele, și răul, azi sublimul Electrei, mâine abjecția Clitemnestrei, riști să ratezi reperatele morale, onestitatea și solidaritatea. La apariția filmului, Bergman amintea de goliciunea interioară a personajului, în ciuda inteligenței și sensibilității sale. Când celălalt devine doar oglindă temporară și obiect de studiu, cobai în laboratorul din care artistul își extrage informațiile, discreția datorată confidențelor celei ce i-a fost de ajutor (unul dintre momentele puternice ale spectacolului), recunoașterea pentru sacrificiul său aparțin unei lumi prea mici și nesemnificative față de importanța artei. Spre final, jocul reflectărilor dintr-una în cealaltă va avea ca rezultat modificarea asistentei care nu mai poate face diferența între ea și Elisabet. Intuiția sa inițială, atunci când fusese tentată să abandoneze pacienta, speriată de ochii ei aspri și de senzația că nu-i poate face față, s-a adevărit. „Nu mă atinge. Totul e fals. Totul e o minciună. Sunt putredă, otrăvitoare, rece și decăzută”, va spune ea.

Odată ajunse în cabana de la mare, regizorul dublează perspectiva. Sugestiilor li se asociază acum jocul, eliberarea, deschiderea. De la albul aseptice care domina în prima parte – pereți albi, costume albe, interior alb –, partea a doua aduce dezinhibarea și o explozie de culoare (decor Tudor Prodan). Acvariul cu apă, în loc de mare, din mijlocul scenei, este învelit de luminile în culori vii, calde ale cerului și apusului din fundal (light design Andrei Délczeg, video Ioana Bodale). Cu contururile personajelor proiectate pe croma portocalie, atmosfera este de o căldură îmbietoare, ca într-un adevărat cocon de intimitate. Mai ales că tot spectacolul beneficiază de sunetul straniu, halucinant al lui Vlaicu Golcea, care ține publicul captiv. Cele două (acum) prietene își bagă un picior în apă, se zbenguiesc, se stropesc în joacă. Costumele (Cristina Milea) își schimbă tușele cromatice, nuanțele sunt luxuriante acum, vizibile mai ales în foarte expresivul moment de mișcare al Andei Saltelechi.

După criteriile lui Jung, s-a încheiat procesul său de individuare...

În cazul actriței, ca urmare a exorcizării, a turnării propriului balast în cealaltă, Elisabet Vogler se vindecă și se întoarce pe scenă, după cum va anunța doctorița la final. După criteriile lui Jung, s-a încheiat procesul său de individuare: criză – dezintegrarea feței sociale (persona) cu care se identifică – haos și confuzie după întâlnirea cu adevărul – absența, în care se dovedește oarbă la realitatea din jur – restaurare și readaptarea la realitatea exterioară cu o persona îmbogățită prin trăsăturile sale personale. Este una dintre zecile de posibile interpretări ale spectacolului lui Radu-Alexandru Nica. Soarele în jurul căruia se învârtă totul rămâne personajul mut al Oanei Ștefănescu, care reușește să transmită forța interioară prin ochi, prin expresie, printr-un ghem de sugestii în spatele cărora se citesc efervescenta și larga comprehensiune a personajului. Sensuri rotunde, pline, replicile încărcate de înțeles activează mintea spectatorului într-un discurs artistic a cărui coerență se naște tocmai din ambiguități și sugestii. Cu „Persona” părăsim juxtapunerea de momente din teatrul postdramatic, pentru a ne întoarce la un miez semantic din care se ramifică nenumărate alte sensuri și interpretări posibile.

**GRAMPET
GROUP**

Motion is our business

**20
DE ANI**

**PROMOVĂM
SPIRITUL ROMÂNESC
PESTE HOTARE
DIN 1999**

Prima multinațională cu capital românesc.

Profesionalismul și perseverența noastră din ultimii 20 de ani au pus România pe harta feroviară globală și la conjuncția strategică a industriilor europene și internaționale. Suntem un pilon de dezvoltare a României și ne propunem să continuăm în aceeași direcție.

România

Austria

Serbia

Germania

Ungaria

Grecia

Bulgaria

Croația

Proiectele Fundației Augustin Buzura

„România profundă și reală nu e nici zgomotoasă, nici agresivă. E discretă, așezată, preocupată, inteligentă. Adesea, suntem tentați să cădem în capcana facilă a observării zgomotului. De aceea, vrem să scoatem discreția la lumină.”

(Dana Gagniuc-Buzura)

România discretă

„Discreția vine
de la oamenii
care fac mai mult
decât (se) afișează”

Interviu cu Oana Perju

DANA GAGNIUC-BUZURA

„România profundă și reală nu e nici zgomotoasă, nici agresivă. E discretă, așezată, preocupată, inteligentă. Adesea, suntem tentați să cădem în capcana facilă a observării zgomotului. De aceea, vrem să scoatem discreția la lumină.”

Economist. Expert în managementul proiectelor. Antropolog. Cu o vastă experiență în zona ONG. Pasionată de tradițiile creative. Discipol al lui Vintilă Mihăilescu, împreună cu care a organizat Forumul Tradițiilor Creative. Dornică să descopere oameni „care fac lucruri cu ecou”. Proiectul la care lucrează în prezent: „Îți dau noră, îți dau avere.” *Mariaje aranjate la romi.*

Să vorbim despre discreție... E o întrebare care vine oarecum firesc după reacția ta la titlul rubricii noastre: „România discretă”. Ce înțelege un antropolog prin discreție? Dar prin zgomot? Ce înțelegi tu, ca om care „vânează” tocmai discreția excesivă a unor oameni rari, valoroși, autentici? Spun asta gândindu-mă la preocupările tale, la oamenii pe care-i cauți pentru a-i pune în valoare?

Reacția mea a venit ca un impuls: România discretă, dar răsunătoare. Uneori, dacă nu, de cele mai multe ori, discreția este asociată cu modestia, ceea ce duce și la o reținere în a vorbi despre lucrurile pe care le facem sau despre oamenii pe care îi cunoaștem. Însă cred că aici este cheia – trebuie să vorbim despre lucrurile care contează pentru noi! Legat de „ce înțelege un antropolog”, recunosc că de curând am ajuns mai aproape de antropologie, cam din 2016 când am dat noroc cu profesorul Vintilă Mihăilescu și mi-a spus „Bine ai venit în breaslă!”, iar în 2015 am început masterul în antropologie la SNSPA. Am simțit o regăsire a ceva ce exista, dar de care parcă am fugit sau am încercat să ocolesc, deși experiențele anterioare tot aici m-au adus. Cu toate acestea, consider că mai am nevoie de experiență de teren și/ sau de lucru în antropologie, să mă simt confortabil cu „ce înțelege un antropolog”. Există încă o reținere... însă așa răspunde la întrebarea ta așa: până la urmă consider că discreția vine de la oamenii care fac, mai mult decât (se) afișează.

Înainte de antropologie, am lucrat 14 ani în mediul asociativ, cu organizații non-guvernamentale (ONG) din țară și din străinătate, iar dilemele (unele dintre ele) erau legate de modalitățile prin care poți să atragi fonduri. Dacă ești silențios în acțiuni, ca organizație, atunci finanțatorul/donatorul cum te poate vedea?

Și aici apare răsunetul, dar fără a fi zgomot, ci doar o scuturare a conștiinței, pentru implicarea în cauzele care contează pentru fiecare dintre noi. Plecând de la aceste principii, cred că am ajuns să „vânez” oamenii care fac lucruri cu ecou și care pot reprezenta modele de dezvoltare economică și socială la nivel local.

Vorbește-ne, așadar, despre tine și despre proiectele tale.

La bază sunt economist, cu o dublă specializare în antropologie, cel puțin așa îmi place să îmi spun, și încă din facultate am avut ocazia să încep lucrul în proiecte „umaniste”/sociale, mai întâi ca voluntar, într-un proiect de educație pentru sănătate, care pe vremea aceea, la începutul anilor 2000, era firesc să existe în curriculum opțional de școală. Experiența ca voluntar mi-a adus un loc de muncă, apoi facultatea mi-a adus o bursă Erasmus în Franța și de acolo totul s-a schimbat. Voluntariatul într-un ONG a devenit o profesie, dar și o oportunitate să ajung în locuri precum India, unde conceptul de dezvoltare a început să capete contur. Acest contur a fost dublat de continuarea studiilor, pentru că deși ești la locul faptei, e nevoie de o structurare a informațiilor captate, pentru o înțelegere mai bună a fenomenelor experimentate, și astfel am făcut un master în asistență umanitară la Institutul de Dezvoltare Economică și Socială din Paris. Uitându-mă în urmă, am ajuns la concluzia că până la 30 de ani am făcut lucrurile mai mult intuitiv decât rațional, iar masterul în antropologie (început la 35 de ani) m-a ajutat să înțeleg ce s-a întâmplat în anii anteriori. Sunt fascinată de multe ori de tinerii care știu încă din liceu că vor să se facă medici, avocați... și par că au un parcurs bine stabilit ca traiectorie de viață. Mie mi s-a spus că CV-ul arată ca o străuțocămilă, ceea ce nu e departe de adevăr, însă lucrurile pentru mine au un sens și un rost acum și încerc să le pun în practică prin proiectele în care mă implic.

Ai declarat că ai o „atracție fatală” față de dezvoltarea economică prin modele de antreprenoriat la nivel local. Cum și cât se poate valorifica acest lucru la nivelul României?

Da, chiar este o „atracție fatală”, deoarece am lucrat aproximativ 7 ani în domeniul de cooperare internațională pentru dezvoltare în România și am

observat că proiectele de patrimoniu cultural erau cele mai slab finanțate sau căutate de donatori/finanțatori naționali sau internaționali. Dar recunosc că nici nu mi-au ajuns pe mână proiecte complexe, precum cele pe care le-am descoperit o dată cu „România Tradițiilor Creative”, ai căror inițiatori sunt profesorul Vintilă Mihăilescu și arhitectul Teodor Frolu, prin care proiectele care au „o sursă tradițională de inspirație, reprezintă o modalitate creativă de valorificare a acestuia și aduc un aport social/economic sustenabil” se înscriu în această sintagmă, de „tradiții creative”. Bineînțeles că domeniile sunt dintre cele mai variate: arhitectură și tehnici de construcție, meșteșuguri și design, eco-agricultură, de la tehnologie spre tradiții, modele creative de antreprenoriat social, conexiuni rural-urban, conservare patrimonială creativă, peisaje culturale și biodiversitate etc. Și da, le avem pe toate acestea în România! Așa am descoperit, odată cu Forumul Tradițiilor Creative, organizat de Muzeul Țăranului Român în 2017, unde am invitat peste 40 de reprezentanți ai unor organizații din țară și meșteșugari să ne vorbească și să ne arate ce fac. Lucrarea de disertație, inevitabil, am conectat-o cu acest subiect, consider că ar mai fi fost nevoie de cercetare, bineînțeles, cred că m-am grăbit cu ea, dar există această teorie a lui Eric Hobsbawm, potrivit căreia tradițiile reprezintă o invenție a modernității și astfel se ajunge la o dinamică în continua transformare a lor, dar ceva rămâne constant. Dacă este să ne gândim la rece, fără emfaze identitare, tradițiile erau și cât se poate de pragmatice. Până la urmă, opincarul sau cojocarul livrau un serviciu care să acopere o nevoie. Că au devenit tradiții, acest aspect este o altă discuție. Din acest sens, tradiția poate deveni o bogată resursă la nivel local, deoarece te duce în gospodăria omului, acolo unde sunt niște cunoștințe transmise, respectiv moștenite, care pot fi valorificate, însă, într-adevăr, întrebarea este cum se poate realiza acest lucru când sunt atât de multe impedimente? Fie tinerii nu mai sunt interesați de moștenirea lăsată de părinții lor, fie nu sunt resurse de a continua ceva ce nu mai are utilitate practică în zilele noastre, fie nu mai sunt cumpărători, fie se uită și se lasă undeva într-un pod de casă veche, fie...

Cu toate acestea, avem un know-how și o bază de unde să pornim, iar proiectele România Tradițiilor Creative demonstrează acest lucru, așa că invit cititorii

să urmărească în funcție de interese: Arhitectură: ghidurile de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural al grupului Ordinul Arhitecților România – OAR Rural sau șita și șindrila lui Mihai Nuță; Meșteșugari și Designeri: Cosânzeana; Asociația Pro Patrimoni, cu proiectul Honest Goods; KraftMade cu proiectul Soxen; Semne Cusute Ioana Corduneanu; Șezi Octavia și Lucian Loiș; Tehnologie: Sâmburi digitali – fir cu fir, strat cu strat, a celor de la Micro 3 D TechLab; Economie socială și crearea de comunități: Ecolopolis, cu proiectul DeltaCraft; Meștешukar ButiQ; Batem Fierul la Conac în Țibănești/lași; dreptul la semințe țărănești – asociația EcoRuralis; Fundația ADEPT (plăți specifice pentru biodiversitate); La terenuri-spațiu comun în Mănăștur/Cluj-Napoca prin asociația Colectiv A; Crearea de ecosisteme creative: Asociația Ivan Patzaichin-Mila 23; proiectul „Arbori Bătrâni” al artistului Florin Ghenade, prin Galeria Posibilă; Geoparcul UNESCO Țara Hațegului, proiect implementat de Universitatea București; studiile realizate de cercetătorii Muzeului Țăranului Român alături de Centrul Suedez de Biodiversitate (Uppsala) cu privire la „tradițiile și tranzițiile fânului”; Educație: Școala de la Piscu, unde sunt promovate valorile patrimoniului UNESCO și se construiește Muzeul Oalelor de la Piscu; GreenMogo – Greeninitiative, un centru în Mogoșoaia, unde Felicia și Marius au făcut din casa lor un spațiu comun pentru comunitate, unde să experimenteze cu tehnici de construire și de trai care să reducă impactul activităților umane asupra mediului; Școala de la Bunești, unde se desfășoară ateliere de arhitectură experimentală; Alimente: New Transylvania Cuisine, care desfășoară vizite ghidate prin diverse locații din Transilvania pentru a descoperi gustul local; Bragageria Bogdania, pentru gustul de bragă; Deltaica, produse din Delta Dunării; Brutăria socială Mama Pan a asociației Centrul Parteneriat pentru Egalitate; Moș Iosif – mezeluri tradiționale tătărești; Preoțescu – produse din lapte de capră etc. Dacă tot am amintit mai sus de gospodărie, inevitabil mă gândesc la circuitul materialelor în gospodărie, ca mai apoi să ajung la conceptul de economie circulară/bioeconomie, promovat de economistul de origine română Georgescu Roegen, sau la munca de teren a lui Grigore Antipa cu privire la sisteme de gestionare rațională în Delta Dunării. Într-un final, este vorba despre crearea unor ecosisteme echilibrate, care să ia în calcul trinomul natură, factor uman și economie,

în al cărui circuit fiecare element să își găsească rostul și utilitatea, să se dinamizeze și să se transforme, astfel încât să se atingă această creativitate a grupului și a membrilor săi, care să ducă mai apoi către o cultură bazată pe întoarcerea la sursă. Așa am găsit definit conceptul de dezvoltare la nivel UNESCO, un model centrat pe om, pe individ, pe promovarea acestuia și pe împlinirea ființei umane în totalitatea sa, unde dezvoltarea trebuie să fie nu numai aceea a bogăției, ci a omului însuși, în vederea unui mod de existență mai luminat, mai liber și mai responsabil.

Care este șansa reală a tradițiilor creative în România?

Cred că șansa reală vine din crearea unei rețele care să permită schimburile de informații, idei, know-how, tradiție și – cel mai important – crearea și/sau atragerea de surse de finanțare și spații așa-zise de desfacere pentru produsele acestor proiecte. Mai mult, în această direcție, în transmiterea acestor valori sau în stimularea celor existente, poate în stare latentă, consider că sunt necesare activități de educație formală, cum ar fi curriculum la nivel de universități de profil atât în științe sociale, cât și design sau de ce nu, economie, dar și informală, de tipul școlilor de vară, a rezidențelor. Toate acestea ar trebui să permită studiul de transformare și adaptare a tradițiilor, influențate de noile tehnologii sau de abilitățile existente acum pe piața muncii.

În acest moment cele de mai sus menționate există, însă în faze incipiente, cum ar fi sursele de finanțare dedicate sau piețe de desfacere naționale și internaționale. În direcția aceasta cred că este nevoie de eforturi comune, așa spune chiar și la nivel de politici publice, de încurajare a produselor meșteșugărești/artizanale pe piețe comerciale, dar acest aspect poate implica alte riscuri: produse de masă, care pot duce la incapacitatea artizanilor de a livra, poate o calitate mai scăzută a produsului final etc.

Am simțit tristețea ta vizavi de dispariția uneia dintre cele mai autentice maramureșence – Maria Zapca – o femeie-tezaur, țesătoare și o creatoare care trăia și lucra tradițional. Plecarea ei bruscă, în urmă cu puține săptămâni, a lăsat în urmă, dincolo de tristețea firească, foarte

***... un model centrat
pe om, pe individ, pe
promovarea acestuia
și pe împlinirea
ființei umane în
totalitatea sa...***

multă derută. Pentru că s-a stins un releu, un pol de coagulare al tradiției, un uriaș pol de atracție turistică. Poate, în condițiile actuale, nu ne mai putem baza pe transmiterea meșteșugului de la mamă la fiică... pentru că nu se mai trăiește și nu se mai lucrează tradițional...

Mă gândesc mai mult la faptul că, odată cu dispariția unor oameni de asemenea calibru pentru patrimoniul imaterial, se duce o lume, care mai poate fi descoperită, eventual, doar prin filme documentare, în cazul în care cei din familie sau terțe persoane nu au reușit, din diverse motive, să preia mai departe cunoștințele. Cred că această urmă se duce cu omul, iar dacă se face „instituționalizarea” e nevoie să se țină cont nu doar de abilități, tehnică de meșteșug și produse, ci de tot universul persoanei în cauză, de ce a reprezentat pentru comunitate, de care i-a fost locul acolo... Și apoi, acea carismă... oare cum ai putea „instituționaliza” carisma unui om, pe care cumva o traduc spiritul și specificul lui?

Ce ne lipsește pe aceste paliere despre care am discutat mai sus? Care sunt pericolele? Unde sunt sincopete? Sigur, sunt tentată să adresez toate întrebările deodată: pentru că există probleme evidente și, parcă, piedici evidente... Unde greșim?

De greșit, nici eu nu știu unde greșim, poate nu este o greșeală, ci o așezare a unor valori. Fiecare om își alege un set de principii după care să funcționeze și să supraviețuiască mai bine. Noi nu inventăm roata când vorbim de tradiții creative, ele au existat de

când e lumea și pământul, prin transformările prin care au trecut, apoi prin factorii care au dus la aceste transformări. Sunt o alternativă și o alegere. Cel puțin eu așa le văd. Dacă mi-aș construi o casă mi-ar plăcea să cunosc ce materiale din zona respectivă aș putea folosi și care sunt tehnicile locale de construcție, ca să nu mai spun că aș recondiționa chiar o casă cu specific. În acest context, cred că ține de capacitatea fiecăruia de a vedea lucrurile într-o anumită lumină, dar, la fel de bine, și de capacitatea financiară de a-ți permite un anumit tip de trai. Sincopele cred că vin din lipsa de accesibilizare și simplificare a procedurilor, dacă ne legăm strict de materiale de construcție, cele cu specific al locului nu se găsesc la furnizorii mari de materiale de construcții, ci la forța de muncă locală, atât cât mai este – aici mă gândesc la șită, șindrilă, papură etc. Costurile sunt ridicate pentru manoperă și pentru materialul în sine, fiind produse care se realizează greu. E suficient să vezi doar circuitul de prelucrare al papurii pentru acoperișuri.

Dacă ne gândim la personalități culturale, precum Maria Zapca, faptul că abilitățile ei nu reușesc să se transmită mai departe poate fi un pericol pentru conservarea patrimoniului imaterial, dar și aici cred că, dacă oameni cu o motivație intrinsecă ajung să cunoască meșteșugul și să fie cuceriiți de el, ar putea prelua pe mai departe cunoștințele. Întrebarea este cum se poate ajunge la acești oameni? Și totuși, cum se face că, în ultima perioadă, olandezi, francezi, nemți s-au mutat în diverse locații rurale de la noi din țară și reușesc să adopte un stil de viață local?

Mai mult, un alt exemplu pe partea de obiecte țărănești este incapacitatea muzeelor mari, de profil, din țară, de a aloca un buget pentru achiziții de acest gen. Astfel, multe obiecte ajung să se piardă, iar unele sunt cumpărate de colecționari privați din țară și străinătate. Aici aș putea da și un exemplu fericit, precum eforturile personale ale lui Radu și Adina Dumitriu, care au o colecție personală de peste 10.000 piese din fier și lemn și au creat o rețea națională de „culegători de obiecte” pe care muzeele nu o au, așa cum bine observa profesorul Vintilă Mihăilescu, o dată cu participarea acestora la ediția a II-a a Forumului Tradițiilor Creative din 2018.

Ca să concluzionez, patrimoniul cultural, fie el material sau imaterial, este un bun al tuturor, iar implicarea se face în funcție de responsabilizarea și capacitatea de înțelegere și acțiune a fiecărei

entități. Poți avea inițiative individuale sau comune, din partea unor oameni pasionați, așa cum sunt cei care se ocupă de tradițiile creative. Cu toate acestea, inițiativele au nevoie de susținere. Acesta este un proces care implică mai mulți actori, care trebuie să aducă la aceeași masă și factorii de decizie, fie la nivel local, prin consiliile județene, locale, primării, cât și central, precum Ministerul Culturii, care să elaboreze politici publice de actualitate care să favorizeze salvarea patrimoniului cultural. De asemenea, Ministerul Economiei trebuie să încurajeze economia creativă existentă la nivel de discurs oficial în strategiile de dezvoltare, ca să nu mai spunem de finanțatorii privați...

Rădăcinile tale sunt de la îngemănarea a două dintre cele mai pitorești și mai autentice zone din țară: zona Bârgaielor cu Bucovina. Un loc unde parcă și iarba are o altă nuanță de verde. Ce înseamnă rădăcinile? Cât de mult și cât de des îți iei seva de acolo? Cât a cântărit pentru tine acest fapt în orientarea profesională, în descoperirea și cristalizarea pasiunilor?

De fiecare dată când sunt întrebată de unde sunt, spun Bistrița, deși de loc mama este de pe Valea Bârgăului, iar tatăl meu din Rădășeni, o comună lângă Fălticeni. M-am născut și am copilărit pe Valea Bârgăului, iar sărbătorile de iarnă sau Paștele, cu mici escapade de vară, le făceam în ambele zone. Atunci am aflat ce înseamnă primele experiențe, mai în glumă mai în serios, „interculturale”. Gândiți-vă că, acum 30-35 de ani, faptul că veneai dintr-o localitate învecinată era ca și cum veneai din străinătate. Cel puțin așa a fost în anii în care bunicii mei ardeleni s-au căsătorit. Ca să treci munții într-un alt ținut, deja ajungeai să vorbești în „limbi străine” prin dialect și obiceiuri. Da, se pare că țin la rădăcini și de câte ori am plecat din țară – am avut ocazia să locuiesc în Franța și în India –, de fiecare dată, am simțit nevoia să mă întorc la rădăcini, să mă reconectez, să respir aerul, să mănânc mâncarea și să vorbesc cu accent. În schimb, acum, de când cu munca, ajung cam o dată pe an să o vizitez pe bunica mea, singura rămasă pe metereze dintre cei bătrâni. Când văd întrebarea legată de orientarea profesională, îmi dau seama că rădăcinile au cântărit ceva în alegerile mele, au fost acolo mereu, dar nu m-au ținut pe loc, m-au ghidat, iar

după plecarea profesorului Vintilă Mihăilescu regret că nu am început antropologia mai devreme. Chiar am fost întrebată înainte să plec în India, în 2006, dacă direcția asta îmi este. Terminasem proaspăt facultatea de management și voiam să îmi îmbunătățesc experiența de lucru în coordonarea proiectelor cu voluntari, dar cumva întrebarea legată de antropologie a rămas ascunsă la nivel de subconștient.

Cum poate fi convins un tânăr să cumpere o cămașă de in, din material făcut acasă, și nu un tricou de bumbac din import, spre exemplu? Ce argumente i se pot oferi unui tânăr care dorește să-și cumpere porțelan, nu ceramică tradițională? Și cum îl poți convinge să construiască tradițional?

Ca să alegi, ai nevoie de opțiuni și, mai apoi, să știi care sunt beneficiile pentru tine. Cred că e nevoie de a încuraja producția locală de orice fel, de la legume și materiale de construcție până la realizarea obiectelor vestimentare din in, cânepă, mai ales că sunt culturi specifice și chiar asociații sau artiști care se ocupă cu așa ceva. Și aici aș aminti asociațiile Mâneca din Cânepă, Ferma de artă Victoria Zidaru etc. Convingerea ar trebui să vină din calitatea produsului în sine și dintr-un apel la conștiința cumpărătorului care să realizeze că achiziția acelui produs are un efect asupra unei comunități ce poate fi sprijinită și încurajată să continue ceea ce face. Aici, mai cred că e nevoie și de educație, cum scriam mai devreme, pentru a așeza niște valori sau pentru a le aduce la suprafață pe cele în stare latentă, dar în final ține de o alegere care este mai potrivită pentru contextul fiecăruia. Nu poți forța pe nimeni cu nimic!

Ești unul dintre discipolii unuia din marii antropologi români – regretatul Vintilă Mihăilescu –, împreună cu care ai organizat în 2017, Forumul Tradițiilor Creative la Muzeul Țăranului Român. Care-a fost cel mai percutant lucru pe care l-ai învățat de la el?

Tot ce pot să spun este că am profitat de prezența dumnealui, astfel încât să fur meserie, dar încă multe ar mai fi fost de spus, de furat și de făcut... Aș vrea aici să menționez un singur moment, care pentru mine a fost extrem de puternic, mai ales că venea și pe fundalul unor schimbări personale mai

... acest domeniu dezvoltă capacitatea critică de a interpreta diversele fenomene contextuale, dar într-un mod generos.

dificile. Eram la petrecerea masteratului, în decembrie 2015, am avut nevoie de curaj în a-l aborda, dar m-am dus direct la el și i-am spus, cu o grimasă în colțul gurii: „Domnule profesor, este mult haos în capul meu!” S-a uitat la mine cu seriozitate: „Dacă este haos, înseamnă că știi ce este și ordinea!”. În acel moment se făcu lumină și am absorbit, în puțin timp, multe alte „învățăături”, în special legate de teren, care acum sunt secretele mele profesionale...

E nevoie de antropolog în societate?

Oare cum aș putea răspunde al această întrebare? Îmi aduc aminte că, imediat după primul semestru de master, i-am spus unei colege că inclusiv oamenii care se află în poziții cheie, cum ar fi decidenții politici, ar trebui să facă niște cursuri de antropologie, măcar un an, cu tot cu teren. Da, pentru mine răspunsul este evident, este nevoie de antropologi și/sau sociologi în societate. Până la urmă, acest domeniu dezvoltă capacitatea critică de a interpreta diversele fenomene contextuale, dar într-un mod generos. Ajungi mai mult să ascuți decât să reacționezi și înveți din ceea ce oamenii experimentează sau trăiesc, din inteligența lor de supraviețuire. Ești pregătit să ascuți și să iei în serios ce ceilalți înțeleg din propria experiență de viață, din tradiții, povești sau învățăături de la generațiile anterioare. Până la urmă, nimeni nu are răspunsuri la modul în care ar trebui să trăim, iar antropologia permite să faci comparații astfel încât să se identifice căi mai bune de a conviețui și de a merge mai departe ca oameni, familie, comunitate, societate.

Ramona Mitrică

Interviu cu un prieten străin Despre locul pe care îl ocupă creativitatea românească în imaginația lumii artistice

Vreau ca acest interviu să spună o poveste – o poveste despre tine, Mike Phillips – și povestea începe cu cine ești tu și cum s-a născut interesul tău pentru România. Apoi ar trebui să știm cum se leagă aceste două

lucruri – unde este conexiunea? În final, despre experiența ta cu România și arta românească – în special cu opera unui scriitor ca Augustin Buzura – și felul în care te-a afectat și ți-a influențat perspectiva de critic și de autor. Așadar, să purcedem.

Întrebarea 1: Cine ești? Cum s-a născut interesul tău pentru România?

M-am născut pe continentul sud-american, în Republica Guyana. Pe atunci era o colonie britanică – Guyana britanică. Amintirile mele din copilărie sunt fragmentate, incoerente, un caleidoscop de impresii. Pe de altă parte, am o imagine foarte clară despre tipul de cultură care m-a hrănit, despre atitudini și credințele familiei mele, despre poziția noastră în lumea din jur. Locuiam într-un sat limitrof capitalei Georgetown. Astăzi este o suburbie a capitalei, dar pe atunci avea o identitate distinctă. Populația noastră, asemănătoare ca structură cu cea din întreaga țară, era o populație foarte amestecată. În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, Guyana fusese o colonie de sclavi africani, care producea zahăr pentru Europa. După terminarea sclaviei, nevoia de mână de lucru ieftină i-a atras pe europenii săraci, în special pe portughezi, urmași de chinezi și, mai apoi, către sfârșitul secolului al XIX-lea, un aflux de muncitori din sudul Indiei, împreună cu familiile lor.

Conviețuiam în armonie. Vecinii noștri erau chinezi, hinduși, musulmani, portughezi, precum și ocazionali armeni exotici (Charlie Kazotakan, care păștea turmele de oi pe pășunea din apropiere).

În fiecare dimineață, la vârsta de șase-șapte ani, mergeam pe jos până la școală și, în drum, dădeam un ocol pe la orfelinatul musulman din apropiere ca să-l iau pe prietenul meu, Ali, și să mergem mai departe împreună.

Limba pe care o vorbeam, limba noastră, era limba engleză. Engleza noastră însă era presărată cu fraze și cuvinte provenite din diferite alte limbi, în special din urdu. De cealaltă parte erau regulile, atitudinile și conceptele de bază ale limbii engleze, care dictaseră înțelegerea noastră și asimilarea instinctivă a felului în care era construită limba însăși.

Ideea de bază este că am crescut într-un context în care întâlnirea și amestecul de culturi era normală și inevitabilă. La fel de inevitabil era și faptul că aceste coliziuni culturale aveau loc într-un cadru de valori comune.

Mai târziu în viață, când am început să întâlnesc mitologiile și sistemele de credință ale Europei de Est, a fost de parcă aparțineau unei structuri universale similare, fiind doar un mod necunoscut de ordonare a aceleiași lumi.

Am crescut ca membru al comunității artiștilor de culoare din Marea Britanie și am înțeles foarte bine excluderea la care eram supuși.

Desigur, felul în care înțelegeam natura și rolul culturilor în construirea identităților nu era simplu și direct. La începutul anilor 1950, părinții mei au emigrat în Anglia și eu i-am urmat câțiva ani mai târziu, lucru care a marcat începutul unei experiențe culturale foarte diferite.

La acel moment, ceea ce, în mare măsură, îmi definea identitatea și mă făcea cel care credeam că sunt era limba și utilizarea unor tipare lingvistice specifice. Am crescut strâns legat de clasicii englezi și europeni. Când am ajuns în Anglia, ca elev la vârsta adolescenței, eram familiar cu operele lui Shakespeare, Dickens, Tolstoi și Dostoievski, împreună cu selecția cunoscută de poeți, sculptori, pictori și filosofi. Guyana îmi oferise o educație colonială convențională, care mă plasa cu câțiva ani de studii înaintea colegilor englezi pe care aveam să-i întâlnesc. În același timp, mă încerca o suspiciune din ce în ce mai mare cu privire la ceea ce studiasem și la ceea ce mi se preda. Prima sursă a acestei suspiciuni era legată de propriul meu fundal personal și de felul în care educația mea și, în consecință, modul în care înțelegeam lumea ignora cumva orice referire la propriile mele circumstanțe istorice.

Iată un exemplu despre cum am început să înțeleg diferite aspecte culturale din lumea mea. Am crescut ca membru al comunității artiștilor de culoare din Marea Britanie și am înțeles foarte bine excluderea la care eram supuși. Pe de altă parte, crescusem și cu ideea unei culturi care plasa Europa de Vest în centrul imaginarului, în timp ce orice altceva era împins la periferie.

Îmi aduc aminte că prezentam o conferință în Londra, la scurt timp după întoarcerea de la Festivalul de Teatru de la Sibiu. Povesteam despre experiența acelei

călătorii și, după prezentare, una dintre participante m-a abordat și, după o scurtă conversație, mi-a zis: „N-aveam nici o idee că Transilvania este un loc real. Am crezut că este o locație inventată pentru filmele cu Dracula.”

Abia întors din Transilvania, am rămas fără cuvinte. Pe de altă parte, am devenit conștient că acordasem prea puțină atenție istoriei și semnificației numelor pe care le auzisem numai pe jumătate atent, precum Brâncuși, Eminescu, Buzura. Și totodată mi-a venit în minte o amintire sâcâitoare din primii mei ani în Anglia când obosisem explicând, iar și iar, că Guyana este o țară din America de Sud și nu din Africa, că nu trebuie confundată cu Ghana, et caetera, et caetera.

Una dintre probleme era, de fapt, chiar limba mea engleză, care constituia o barieră greu de trecut. Într-un fel, acest lucru sună illogic, deoarece faptul că aparțineam familiei vorbitorilor de limba engleză îmi deschisese accesul către o largă varietate de culturi din întreaga lume. Dar tocmai aceasta era dificultatea, pentru că accesul era canalizat și dominat de tradițiile academice și literare ale Europei de Vest și ale Statelor Unite. Dată fiind natura exclusivistă a textelor traduse și a lucrărilor de artă plastică, găsirea unei căi către alte culturi, către alte tipuri de gândire prezenta dificultăți enorme. Gândiți-vă și la situația inversă și imaginați-vă, pentru o clipă, că singurul acces către cultura vorbitorilor de limba engleză a fost prin intermediul cărților și lucrărilor clasice – Shakespeare, Dickens –, căror li se mai adăuga, din când în când, câte un autor câștigător al vreunui premiu internațional. Din acea poziție încercați să înțelegeți originea și semnificația unor mișcări noi sau revoluționare precum Dadaismul.

În ceea ce mă privește, îmi începusem deja cariera de scriitor cu o atitudine de rebel asumată. Absolvisem studiile superioare de Literatură engleză și apoi, pe diferite rute întortocheate, ajunseseam să fac jurnalism. Începusem deja să-mi câștig existența din scris, dar eram din ce în ce mai conștient că autorii mei favoriți aveau foarte puțin (sau chiar nimic) de spus despre cum era să crești în Londra ca tânăr de culoare sau despre conflictul de valori și culturi prin care treceam eu. Am scris primul meu roman cumva pentru a umple golurile din tabloul lumii literare pe care mi-o imaginasem și am fost total surprins când am fost publicat. Astăzi citesc despre mine că am fost „deschizător de drumuri”, dar „Blood Rights” („Dreptul sângelui”) era de fapt o reflexie a unuia dintre tipurile de lectură de care eram interesat – autori precum Dashiell Hammett, Raymond Chandler, Eric Ambler. Pentru mine poveștile lor păreau să exemplifice o metodă de explorare și descriere a unor roluri ascunse

și ignorate într-o societate violentă, agresivă și ipocrită. Aceasta era lumea pe care o știam, o închisoare care mă blocase înăuntrul unui rol inventat de alții dar, totodată, era lumea care îmi crease contextul în care să-mi pot explora identitatea de scriitor.

Totuși, mediul prin care am putut evada și prin care am putut dobândi noi surse de cunoștințe a fost cinema-ul. Eram copilul ce creștea în nordul Londrei, bucurându-se de magia evadării de pe străzile gri din Hackney și Islington, transportându-se imaginar la Roma, Paris sau Berlin. Pentru câteva ore eram Fellini, eram Marcello Mastroianni, eram liber. Dar un alt aspect era că și această nouă arenă culturală își avea propriile limite.

Eram totodată unul dintre copiii luptei anti-coloniale, lucru care îmi definise modul de înțelegere a politicii. Una dintre amintirile mele foarte timpurii este că stăteam pe marginea străzii principale din satul nostru și priveam camioanele pline cu soldații albi care veniseră să ne dizolve guvernul și să ne trimită politicienii în pușcării.

Era o legătură directă între acest tip de experiențe și fanteziile cinematografice ale marelui regizor polonez Andrzej Wajda. Prima dată am văzut „Ashes and Diamonds” („Cenușă și diamante”) acum șaizeci de ani, dar încă am vie amintirea în care eram băiatul cu ochelarii negri, murind cu arma în mână în lupta pentru libertate.

Desigur, nu aveam nicio idee despre ce însemnau toate acestea, cu excepția faptului că, iată, era încă o parte a lumii la care îmi fusese interzis accesul. Către ultima decadă a secolului trecut, totuși, s-au schimbat multe lucruri.

Datorită seriei de romane polițiste pe care le-am scris după „Blood Rights”, Arts Foundation mi-a acordat o bursă pentru a lucra la următorul meu roman. La acea dată eram disperat să fac ceva diferit, așa că mi-am propus să scriu un roman bazat pe experiențele din Europa de Est ale unui fost student african. Am început lucrul la „A Shadow of Myself” („O umbră de-a mea”) printr-o călătorie de cercetare la Praga, Moscova și Varșovia. Călătoream cu caietul și cu reportofonul în mână, ascultam cu atenție, căutam povești care să pună carne pe impresiile vagi care-mi stârniseră interesul.

Pe vremea aceea nu știam mai nimic despre România, cu excepția celor citite în cărțile de istorie, și prima mea întâlnire cu un român s-a petrecut la Praga, după o conferință pe teme literare și culturale. Era a treia mea vizită în oraș, ca oaspete al Ambasadei britanice, pe post de scriitor britanic „de vază”. În prima seară

stăteam la bar și degustam un pahar de vodcă poloneză, când a venit în spatele meu un bărbat care, fără niciun fel de introducere, m-a întrebat cine sunt și ce fac acolo. Nu știam cine era, dar avea un aer boem, plin de încredere în sine, care m-a liniștit. Vorbea fluent engleza și mi-a spus că este actor. Auzindu-i vocea gândul m-a dus la filmele tinereții mele, la Marcello, Alain Delon, Belmondo. Sprijinindu-mă de bar, m-am pomenind povestindu-i despre politicianul din Guyana ale cărui întâmplări la Moscova îmi stârniseră interesul pentru cartea la care lucram, iar el a ascultat povestea călătoriilor mele în Rusia, cu un interes care m-a flatat. La început mi-am imaginat că, asemenea mie, este și el un simplu lucrător din industria culturală, dar mai apoi, pe măsură ce seara înainta și tot mai multe persoane ne întrerupeau – m-am gândit că s-ar putea să fie cineva mult mai important.

„Vino în România,” mi-a zis el la final.

La sfârșitul serii, organizatoarea de la Consiliul Britanic, ceva mai trează decât mine, m-a dus cu mașina până la hotel și atunci am întrebat-o: „Cine era tipul?”

„Caramitru”, mi-a zis, „Ministrul Culturii din România.

A jucat un rol foarte important în revoluția lor”. „Mi-a spus că ar trebui să merg în România”. S-a întors și m-a privit de parcă atunci mă vedea pentru prima dată.

„Da, ar trebui,” a spus. „O să aranjez asta”. Și așa a început aventura mea cu România.

(Sfârșitul primei părți)

Mike Phillips a studiat la Universitatea Londra (limba engleză), la Universitatea Essex (științe politice), și la Colegiul Goldsmiths, Londra (științele educației). Între 1972 și 1983 a lucrat ca jurnalist și realizator de emisiuni pentru BBC, înainte de a deveni conferențiar în studii media la Universitatea Westminster. După o perioadă în care a fost scriitor rezident la Centrul South Bank din Londra, a fost numit curator intercultural la Muzeul Tate Britain, iar apoi a lucrat ca director artistic (Cultuurmakelaar) în Tilburg, Olanda. După aceasta, a ținut cursuri universitare la Milano și a lucrat pe post de curator independent în Belgia, Olanda, Londra, Veneția și Los Angeles, în mod special cu artistul belgian Koen Vanmechelen. I s-a acordat titlul de Societar al fundației The Arts Foundation în 1996, pentru lucrările sale de literatură polițistă, precum și distincția OBE (Membru al Ordinului Imperiului Britanic), în 2006, pentru servicii aduse industriei de radiodifuziune. A fost numit Fiduciar al National Heritage Memorial Fund (Fondul Național Memorial pentru Patrimoniul), dar este mai cunoscut pentru romanele sale polițiste, incluzând patru romane avându-l

ca erou pe jurnalistul de culoare Sam Dean: „Blood Rights” („Dreptul sângelui”, 1989), carte adaptată de BBC pentru televiziune, „The Late Candidate” („Ultimul candidat”, 1990), volum care a câștigat premiul Silver Dagger (Pumnalul de argint), decernat de Asociația Britanică a Scriitorilor de Romane Polițiste, „Point of Darkness” („La limita întunerului”, 1994) și „An Image to Die For” („O imagine pentru care merită să mori”, 1995). „The Dancing Face” („Fața care dansează”, 1998) este un thriller a cărui acțiune este legată de o neprețuită mască din Benin. „A Shadow of Myself” („O umbră a mea”, 2000) este despre un tânăr de culoare, regizor de film documentar, care lucrează în Praga, și despre un bărbat care pretinde că ar fi fratele lui. Volumul „The Name You Once Gave Me” („Numele pe care mi l-ai dat cândva”, 2006) a fost scris ca parte dintr-o campanie împotriva analfabetismului, susținută de guvernul britanic. Mike Phillips este și co-autorul volumelor de non-ficțiune „Windrush: The Irresistible Rise of Multi-Racial Britain” („Vaporul Windrush: Irezistibila ascensiune a Britaniei multi-rasiale”, 1998), care acompaniază un serial de televiziune BBC despre povestea lucrătorilor imigranți caraibieni care s-au stabilit în Marea Britanie după Al Doilea Război Mondial. Volumul „London Crossings: A Biography of Black Britain” („Intersectări în Londra: O biografie a Britaniei de culoare”, 2001) prezintă o serie de eseuri interconectate, un portret al metropolei văzut din locuri foarte diverse, cum ar fi New York și Nairobi, Londra și Lodz, Washington și Varșovia. Mai recent, a scris un număr de librete pentru compoziții ale muzicianului Julian Joseph, culminând într-o versiune a poveștii lui Tristan și a Isoldei, prezentată în Covent Garden, la Opera Regală din Londra. Împreună cu Ramona Mitrică, administrator artistic și facilitator cultural român, Phillips a lucrat în ultimele două decenii pentru a stabili firma de consultanță culturală Profusion, care organizează anual Festivalul de Film Românesc de la Londra. În timpul acestei perioade, a scris, împreună cu Stejărel Olaru, o istorie a vieții și vremurilor notoriului criminal în serie Rîmaru, cu titlul „Rîmaru – Butcher of Bucharest” („Rîmaru – Măcelarul Bucureștiului”). În plus, în calitate de co-director, redactor literar și traducător, a lucrat asupra unei serii de cărți românești incluzând volume de George Arion și Augustin Buzura, contribuind la publicarea acestora în limba engleză.

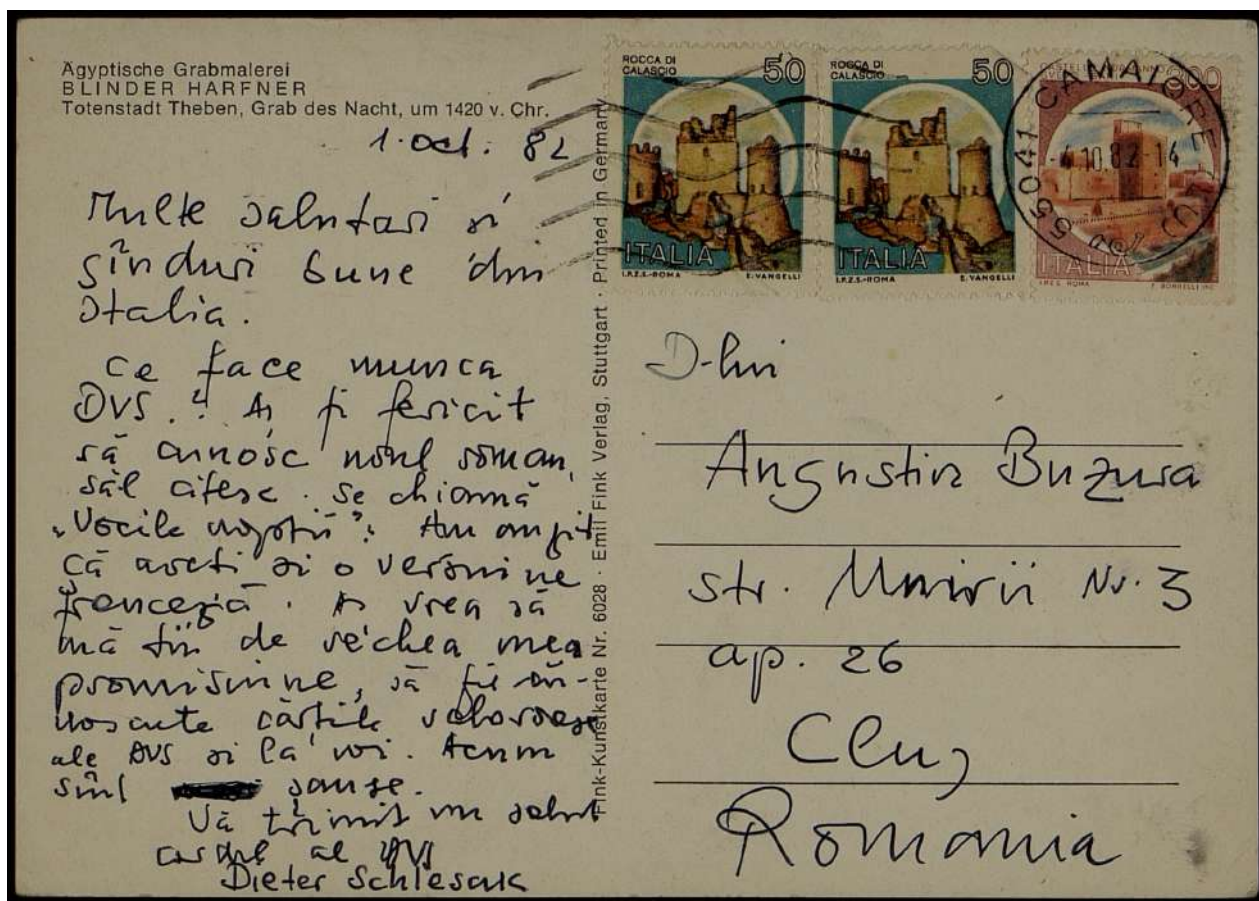
În 2019, i s-a decernat Trofeul de Excelență al Fundației Culturale Augustin Buzura, înmănat de Academician Profesor Doctor Jean-Jacques Askenasy, în cadrul unei ceremonii la Cercul Național Militar din București.

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

RUBRICĂ REALIZATĂ DE
ANA-MARIA VULPESCU

Din corespondența primită

Carte poștală de la scriitorul și traducătorul Dieter Schlesak (Italia, 1 octombrie 1982)

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

Scrisoare de la scriitorul Norman Manea (București, 23 octombrie 1979)

București, 23 oct 1979

Dragă Gusti,

Mai există și surprize... Asta cu scrierarea mea e provocată de o alta, la care chiar nu mă puteam gândi. O editură poloneză mi-a propus să alcătuiască o antologie a prozei românești actuale (peca 200 pg) și să fac și o prezentare a deceniului 1970-1979.

Cum nu poți lăsa, după părerea mea, să fie o astfel de antologie, te ruga să alegi un fragment de cea. 15 pag. și să-mi trimiți, cât mai curând, un exemplar din volumul respectiv, cu menționarea porțiunii alese (asa mi se cere).

Nu te întreb ce faci, ce e nou, cum merge... căci fără să știu răspunsul, totuși îl știu.

Dar îți spun că mi-ar place să stăm de vorbă și dacă vii pe-aici, treci și pe la mine, măcar să ne vedem la față.

Te îmbrățișez,

Norman Manea

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

Scrisoare de la eseistul și criticul literar Mircea Iorgulescu (București, 23-24 mai 1972)

Scuzate domnule Buzura,

Am a "intâlnit" din două motive: am primit scrisoarea dvs. foarte târziu, dinea duminică 21 mai, și deși - un fel de disjunctivitate de licență iubită de ritualul epistolar nu m-am putut hotărî să vă scriu înainte de sosirea ei; apoi, dinea dvs. nu mi-a rămas nimic în suflet meu, eu credeam că veți veni la Conferința și o să vă văd (mai întâi, să vă aud - la telefon). De fapt, nici oarecum nu știu dacă sînteli rose nu în București, dar fel de "notă", recunosc - de ceea ce mi-a înțeles însoțit mai înainte ca să se - a fost dintr-o Conferință: "văd că văd cine a ieșit", cu simpla și naturală curiozitate a privitorului de la hipodrom. Înta, sînt scum în dinea mea când se votează "noi dîn" și mă decopăr, nu fără oarecum nimic, complet independent foto de foaia povestii asta! E cam târziu, o să disjunctivitate pentru "vina" mea de lucru - ~~o~~ mîna pînă cîntă pînă cîntă 2-3 diminiute - , un sport de radio vîntă în stînga mea, în dreapta am o pînă dechisă pînă coră se vede. Când am întors să las ibul de cofea de pe pervaz, lina slăbită de un bec plus o bucătă de scopă; cu hornuri profilate pe cer, se aud - tot pe ferestre - cum se lucră cu rînga la vîntă mine de tramvai, și cîtere din mîndă pot dîn:

Cu rîplul golit de miracole
Am fost în sîn cîli într-o rolă de
cude mi se împoșit, pînă - un sistem de
spectacole
șhăduri

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

Scrisoare de la criticul și teoreticianul literar Sorin Alexandrescu (Amsterdam, 8 februarie 1976)

Palanice 76

Stimate Domnule Buzura,

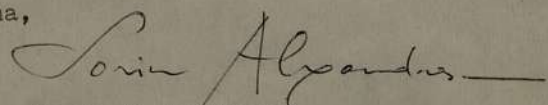
Permiteți-mi vă rog să vă scriu direct într-o problemă care, sper, v-ar putea interesa. Sînt de mai mulți ani lector de Română la Universitatea din Amsterdam și după lungi tratative și amînări, am reușit să obțin publicarea unei antologii de proză română ~~vim~~ contemporană la editura Arbeiderspers din A'dam. Editorul nu acceptă însă în niciun chip fragmente de roman ci numai nuvele (povestiri) independente. Cum sînt un pasionat admirator al romanelor Dvs. Absenții și Fețele tăcerii, aș fi sincer nemulțumit dacă acest amănunt administrativ v-ar împiedica să figurați în antologie. Mă adresez de-aceea la Dvs. cu întrebarea - rugîndu-vă totodată să-mi scuzați ignoranța - dacă ați publicat ceva în "genul scurt", de preferință în linia dură și fără menajamente a romanelor, și dacă da, cum aș putea face să le primesc. Ați putea oare Dvs. să-mi trimiteți textul (textele) în chestiune? Mi-ați putea eventual trimite cu acelaș prilej și un exemplar din Fețele tăcerii, pe care l-am citit împrumutat, și nici pe cale oficială, pentru biblioteca Institutului, nu l-am putut obține? M-ar interesa de-asemeni o eventuală traducere în altă limbă internațională, a unuia din cele două romane pentru o eventuală traducere, ^{o condiție} mai tîrziu.

Publicarea antologiei de proză mai are un aspect, neplăcut. Editorul nu plătește drepturi de autor! Imi pare rău că trebuie să vă transmit o atît de ciudată propunere, dar sper că nu mi-o veți lua în nume de rău. V-aș ruga de-aceea să specificați în răspunsul Dvs. dacă o eventuală publicare în aceste condiții vi se pare acceptabilă.

Traducerea antologiei de face de către o studentă de-a mea care își ia vara aceasta Examenul de Stat în Română. A mai tradus două volume din românește. Voi face și eu o corectură, pentru orice eventualitate (am învățat destul de bine olandeza!). Prefața volumului o fac eu. Apariția va fi în toamnă, așa încît predarea manuscrisului este în două-trei luni. V-aș ruga de-aceea extrem de mult să-mi dați un răspuns, oricare, extrem de repede.

Dragă domnule Buzura, indiferent de răspunsul Dvs. mi-ar face o mare bucurie să vă pot cunoaște, la întoarcerea mea la București. Pînă atunci, aștept cu nerăbdare răspunsul Dvs. și vă mulțumesc pentru bucuria pe care mi-ați făcut-o, fără să știți, cînd vi-am citit cărțile, unele din puținele cărți drepte, din ultimii ani.

Al dvs., cu toată stima,

Sorin Alexandrescu
Universiteit van Amsterdam
Singel 134, Amsterdam

* Adică ± 20 p.

Despre noi

Fundația Culturală Augustin Buzura

Fundația Culturală Augustin Buzura a fost înființată în 2017, la puțin timp după dispariția academicianului Augustin Buzura. Inițiatorii sunt membrii familiei, animați de dorința de a păstra vie memoria academicianului Augustin Buzura și pentru a continua idealul de conștiință și responsabilitate pentru care scriitorul s-a luptat o viață. Urmând valorile și principiile profesate de academicianul Augustin Buzura, fundația se va preocupa de sensibilizarea societății românești asupra importanței păstrării și dezvoltării patrimoniului cultural național, va promova excelența și va sprijini valorile.

Fundația Culturală Augustin Buzura se va ocupa prin toate mijloacele de care dispune de promovarea în țară și în străinătate a operei literare și publicistice a scriitorului Augustin Buzura, precum și a filmelor realizate după scenariile sale. Se va îngriji, de asemenea, de perpetuarea numelui său și a actelor sale fondatoare și generatoare de cultură civică și instituțională.

Având ca scop sprijinirea și promovarea culturii, artei și civilizației românești, FCAB își propune să fie un factor activ

în societatea civilă, prin sprijinirea procesului de integrare și de afirmare culturală europeană și mondială, prin oferirea de soluții practice în domeniul culturii, artei și educației.

Fundația Culturală Augustin Buzura militează pentru încurajarea și stimularea creației originale în toate domeniile culturii, de la cercetarea științifică până la creația artistică, precum și pentru sprijinirea și promovarea tinerelor talente și protejarea și perpetuarea celor consacrate.

Promovarea și sprijinirea activităților de studiu și cercetare privind istoria și civilizația românilor, menținerea prin mijloace specifice a legăturilor cu alte fundații culturale din țară și străinătate reprezintă obiective relevante ale Fundației Culturale Augustin Buzura.

Fundația va organiza și va participa, singură sau în parteneriat, la expoziții, spectacole, festivaluri, concerte și alte manifestări cultural-artistice, în țară sau în străinătate.

Președinte al Fundației Culturale Augustin Buzura este Anamaria Maior-Buzura, fiica scriitorului.

Buzura Foundation Washington D.C.

Buzura Foundation supports and promotes Romanian and universal culture, art and civilization, aims to be an active factor in civil society by supporting the process of integration and cultural affirmation, by offering practical solutions in the field of culture, art and education.

OUR VISION

To keep the memory of Augustin Buzura alive and create a movement around his work rooted into his principles, values and courage of telling the truth under any circumstances.

WHAT WE DO

We support and engage with established and emerging artists, scientists and educators whose works reflect and carry on the principles and values present in Buzura's literary and journalistic work.

OUR COMMUNITY

Our community is diverse, with a sense of belonging and deeply rooted into the present. It's inclusive and serves as a forum for honest discussion, respecting and welcoming diversity of opinion, hence keeping a sense of ownership of ideas.